

1	Gemeentekit.....	5
1.1	Wat is de gemeentekit?	6
1.2	Campagnestijl.....	7
1.3	Aanvullingen.....	8
2	Campagneconcept	9
2.1	In een notendop	10
2.2	Gedragsveranderingcampagne berust op 7E-model	11
2.3	Biodiversiteit	12
2.3.1	Bio-wat?	12
2.3.2	Waarom is biodiversiteit voor een gemeente belangrijk?	12
2.4	Waar willen we samen in slagen?	13
2.4.1	Vlaams-Brabant in 2014 - toekomstbeeld.....	13
2.5	Waarom willen we daarin slagen?	14
2.5.1	Een uitdaging op wereldschaal	14
2.5.2	Een lokale uitdaging.....	14
2.5.2.1	Op provinciaal niveau	14
2.5.2.2	Op gemeentelijk niveau	14
2.6	Hoe zullen we samen slagen in ons opzet?	15
2.6.1	Doeltreffende en gebruiksvriendelijke visie op biodiversiteit.....	15
2.6.2	Unieke, gemeentelijke campagne-insteek op maat.....	15
2.6.2.1	Leefgebieden en koestersoorten	15
2.6.2.2	Meer burens dan je denkt: koesterburen.....	16
2.6.2.3	Koesterburen kunnen totemdieren of totemplanten worden!.....	16
2.6.2.4	Verschillende werkniveaus voor gemeenten en groepen	17
2.6.3	Verstandige totaalaanpak en samenwerking	17
2.6.4	Samen met het Biodiversiteit charter van Natuurpunt.....	18
3	Campagneverloop	19
3.1	Totale campagneverloop in grote lijnen (2009-2013)	20
3.1.1	Spiraalverhaal.....	20
3.1.2	Campagnecycli (voorbereiden – zaaien – groeien – oogsten)	20
3.1.2.1	Voorbereiding: onderzoek - brainstorm - inspiratie- en informatie (winter)	21
3.1.2.2	Zaaien: persconferentie op 19/3/2010 (lente).....	21
3.1.2.3	Groeien: lancering beleavingsgadget (herfst)	22
3.1.2.4	Oogsten: jaarlijks trefmoment.....	22
3.2	Belangrijkste campagnemomenten in de toekomst	24
3.2.1	Individuele opvolging en coaching.....	24

3.2.2	Jaarlijks persmoment (voorjaar)	24
3.2.3	Lancering belevingsgadget (najaar 2010).....	25
3.2.4	Lancering belevingsgadget (najaar).....	26
3.3	Provinciale & lokale media.....	27
3.3.1	Uitzending ROB-tv & Ring-tv	27
3.3.2	Provinciale milieukrant - papieren versie	27
3.3.3	Provinciale milieukrant - digitale versie	28
3.3.4	MilieuSpots	28
3.3.5	De Vlaamse Brabander	29
3.3.6	Passe-Partout / De Zondag	29
3.3.7	Provinciesite: www.koesterburen.be	30
3.3.8	De landschapskranten	31
3.3.9	Digitale nieuwsbrief regionale landschap.....	31
4	Campagnemiddelen	32
4.1	Diverse actiemogelijkheden.....	33
4.1.1	Informeren & sensibiliseren van burgers en verenigingen.....	34
4.1.2	Het faciliteren van groepen en engageren tot acties + eigen gemeentelijke acties.....	34
4.2	Campagnekits om meteen aan de slag te gaan.....	35
4.2.1	Gemeentekit	35
4.2.2	Groepenkit.....	35
4.3	Koesterburen: Je hebt meer burens dan je denkt.....	36
4.4	Koesterschijf: het gemeentelijk biodiversiteitsverhaal.....	37
4.5	Totems.....	38
4.5.1	Totemverhalen	40
4.6	Verzamelen inspirerende koesterverhalen	42
4.7	Best cases (terreinacties).....	44
4.8	Campagnemateriaal – Bouwstenen.....	45
4.9	Affiches	46
4.9.1	Affiche – Koesterburen – Gemeente.....	46
4.9.2	Affiche – Totem – Gemeente	47
4.10	Advertenties.....	48
4.10.1	Advertentie – Gemeente	48
4.11	Presentatie-sjabloon.....	49
4.12	Belevingsgadgets	50
4.13	Mogelijke ideeën voor belevingsgadgets.....	51
4.14	Nog meer ideeën om te sensibiliseren	53

4.14.1	Toteminwijding	53
4.14.2	Koesterschepen	54
4.14.3	Koestertest	55
4.14.4	Koesterstorm	56
4.14.5	Koesterplek	57
4.14.6	Koesterkalender	58
4.14.7	Koesterfoon	58
4.15	Nog meer inspiratie en voorbeelden	60
4.15.1	Acties provincie / provinciedomeinen	60
4.15.2	Acties gemeenten	62
4.15.3	Acties lokale groepen (bedrijven, scholen, plaatselijke verenigingen, ...)	64
4.15.4	Acties regionale landschappen	66
4.15.5	Acties inwoners	70
4.15.6	Tandembrochures	71
4.15.7	Inhaken op bestaande evenementen en acties	72
4.15.8	Dag van de (koester)Buren	72
4.16	Tentoonstelling Biodiversiteit	74
5	Maatregelenfiches	75
6	Lexicon	76
Bijlage 1	.....	79
	Provinciaal subsidiereglement voor gemeentelijke natuurprojecten	80
Bijlage 2	.....	89
	Linken met relevante instrumenten van de Vlaamse overheid	90
Bijlage 3	.....	97
	Het hoe en waarom van Provinciale Prioritaire Soorten en van de leefgebiedenbenadering	98
Bijlage 4	.....	103
	Educatief aanbod voor scholen en groepen	104
Bijlage 5	.....	119
	Het ABC van een gedragsveranderingcampagne	120
Bijlage 6	.....	133
	Sjabloon voorbeeldacties	134
Bijlage 7	.....	135
	Fotoverantwoording	136

Een initiatief van:

Met financiële steun van:

Europese Unie
Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling

DEZE AKTIE KADERT BINNEN HET PROJECT SOLABIO SOORTEN EN LANDSCHAPPEN ALS DRAGERS VOOR BIODIVERSITEIT
MEDEGEFINANCIERD DOOR HET EUROPEES PROGRAMMA INTERREG IVA VOOR DE GRENSREGIO VLAANDEREN-NEDERLAND

In samenwerking met:

---

1 Gemeentekit

1.1 Wat is de gemeentekit?

Onder het motto “Samen werken aan meer biodiversiteit” lanceert de provincie Vlaams-Brabant de **biodiversiteitscampagne 'Je hebt meer burens dan je denkt'**.

Met deze campagne, die minstens vier jaar zal lopen, wil de provincie samen met de gemeenten, natuurorganisaties, lokale verenigingen en inwoners de achteruitgang van de lokale biodiversiteit stoppen.

Wat je nu vast hebt, is de gemeentekit, jouw handleiding voor een succesvolle biodiversiteitscampagne in jouw gemeente. Het bestaat enerzijds uit een communicatieluik met vele ideeën voor acties en activiteiten om te informeren en te sensibiliseren en anderzijds vind je er de maatregelenfiches voor terreinacties, aangevuld met nog ander interessant materiaal.

Deze kit is bedoeld voor gemeentefunctionarissen die werk willen maken van de lokale biodiversiteit in hun gemeente. Ze is opgesteld door de provincie in samenwerking met de regionale landschappen en vertegenwoordigers van verschillende natuurorganisaties.

De maatregelenfiches werden uitgewerkt i.s.m. een extern bureau in opdracht van de provincie.

Houd deze gemeentekit goed bij. Het is jouw papieren naslagwerk, je ruggen- en geheugensteun tijdens de komende campagnedagen, -maanden en -jaren. Als je op zoek bent naar ideeën, inspiratie, informatie dan weet je meteen waar je je zoektocht kunt beginnen.

1.2 Campagnestijl

Wat de campagnestijl betreft, werd er gekozen voor een stijl die verwondering wil wekken via o.a. gestileerde afbeeldingen van dieren en planten en o.a. een zacht kleurgebruik. De campagne wil een positieve associatie teweeg brengen: een koestergevoel oproepen. Het is een stijl die getuigt van zorg en bekommerdheid.

1.3 Aanvullingen

De kit zal doorheen de hele campagne aangevuld worden met allerlei inspirerend en interessant materiaal. Campagnemateriaal vind je op de site www.koesterburen.be.

2 Campagneconcept

2.1 In een notendop

De campagne 'Je hebt meer burens dan je denkt' is een gedragsveranderingcampagne rond biodiversiteit. De campagne is een initiatief van de provincie Vlaams-Brabant. Ze wordt in 2010 opgestart en zal 4 jaar lopen. De campagne heeft het doel de lokale biodiversiteit te beschermen en te verbeteren door:

- een overkoepelende visie op biodiversiteit te ontwikkelen;
- de samenwerking tussen lokale spelers te bevorderen;
- bestaande initiatieven te integreren;
- gemeenten, inwoners en lokale groepen te sensibiliseren;
- gemeenten, inwoners en lokale groepen aan te zetten tot en te ondersteunen bij acties.

2.2 Gedragsveranderingcampagne berust op 7E-model

De campagne is een gedragsveranderingcampagne en berust op het 7E-model. Daarom is het interessant om (eerst) bijlage 5 door te nemen.

2.3 Biodiversiteit

2.3.1 Bio-wat?

Biodiversiteit betekent letterlijk de verscheidenheid van het leven op onze planeet. Spreek je over biodiversiteit, dan spreek je over planten, dieren, zwammen, micro-organismen en de leefgemeenschappen en leefgebieden waarin ze leven. Hoe meer variatie, hoe groter de biodiversiteit.

Wetenschappers zeggen dat er ongeveer tussen de 3 en de 100 miljoen soorten leven op aarde. Elk jaar worden er zo'n 20 000 nieuwe soorten ontdekt. In België zijn er naar schatting 55 000 soorten, waarvan we er iets meer dan 36 000 in kaart gebracht hebben.

2.3.2 Waarom is biodiversiteit voor een gemeente belangrijk?

De biodiversiteit van jouw gemeente is iets om trots op te zijn. Het typeert je gemeente, het geeft een idee van hoe gezond en hoe rijk je gemeente is. Want dat laatste hangt net zozeer af van de biodiversiteit als van de lokale economische activiteit.

Biodiversiteit is belangrijk omdat het voorziet in heel wat basisbehoeftes zoals schone lucht, voedsaam eten, drinken, en allerlei andere materialen die we gebruiken. Wist je dat biodiversiteit zorgt voor een brede waaier aan voedsel, energiebronnen, beschutting en zelfs geneesmiddelen? Die worden bijvoorbeeld heel vaak gemaakt van planten. Verdwijnen die, dan zitten we met een probleem.

Maar biodiversiteit is meer dan producten alleen. Biodiversiteit doet ook van alles: water zuiveren, zuurstof aanmaken, de bodem vruchtbaar maken, het broeikaseffect verminderen, bestuiven van fruitbomen, ... Allemaal zaken waar je een gezonde biodiversiteit voor nodig hebt. Kort door de bocht kun je zeggen dat je leefomgeving 'leefbaar' is dankzij de biodiversiteit. De lokale biodiversiteit vergroten en in stand houden is dus een kwestie van je levenskwaliteit bewaken en zelfs verbeteren.

Lees meer in de brochure 'Biodiversiteit in België van vitaal belang' van het KBIN (zie bijlage) of raadpleeg volgende websites:

- www.ikgeeflevenaanmijnplaneet.be
- www.tandemweb.be
- www.natuurpunt.be/biodiversiteit
- www.natuurwetenschappen.be

2.4 Waar willen we samen in slagen?

2.4.1 Vlaams-Brabant in 2014 - toekomstbeeld

Vlaams-Brabant 2014. Er is geen enkele provincie in België waar de bevolking de rijkdom van lokale fauna en flora zo koestert als hier. Iedereen weet wat biodiversiteit is, iedereen weet waarom biodiversiteit belangrijk is en iedereen doet ook zijn uiterste best om de lokale biodiversiteit in stand te houden. En dat lukt fantastisch goed, zo blijkt.

Overal in het straatbeeld zie je de lokale koesterburen opduiken. Dat zijn de dier- en plantensoorten die symbool staan voor de lokale biodiversiteit. Bijna in iedere woonkamer hangt een affiche met een overzicht van deze koesterburen en hun leefgebieden. In elke gemeente zijn er succesvolle acties in de leefgebieden van de koesterburen. Gemeentebesturen, organisaties en groepen werken samen op het terrein, burgers steken hun handen uit de mouwen: het bloeit en groeit als nooit tevoren!

Mensen hebben bordjes achter hun raam hangen, met daarop: "De huiszwaluw, ons totemdier". Wanneer je aanbelt, leggen diezelfde bewoners je met veel enthousiasme uit wat die zwaluw voor hen betekent en waarom die net in hun buurt woont.

In binnen- en buitenland toont men interesse voor de manier waarop men hier in Vlaams-Brabant op vier jaar tijd zo een breed draagvlak heeft kunnen creëren rond een thema als biodiversiteit. Samenwerking is de sleutel van deze succesvolle campagne. Provincie, gemeenten, organisaties en lokale groepen werken nauwgezet samen, helpen elkaar waar nodig en inspireren elkaar voortdurend. Het resultaat: de lokale biodiversiteit wordt succesvol in stand gehouden. In verschillende gemeenten gaat ze er zelfs op vooruit.

2.5 Waarom willen we daarin slagen?

2.5.1 Een uitdaging op wereldschaal

Het jaar 2010 is door de Verenigde Naties uitgeroepen tot het Jaar van de Biodiversiteit. Het aantal verschillende soorten en hun leefgebieden gaat zowel op wereldschaal als hier lokaal sterk achteruit. Wereldwijd is ruim een derde van alle soorten met uitsterven bedreigd. Dat geldt net zo goed voor de soorten in onze eigen provincie en gemeenten. Naar schatting één derde tot de helft van de soorten in ons land zijn bedreigd. Dat komt onder andere doordat steeds meer natuur verdwijnt, er is meer vervuiling, overbevissing, de opkomst van sterkere uitheemse soorten, de klimaatopwarming, en ga zo maar door.

2.5.2 Een lokale uitdaging

2.5.2.1 *Op provinciaal niveau*

De provincie heeft een Provinciaal Milieubeleidsplan geschreven waarin een heel belangrijk luik gewijd wordt aan biodiversiteit. Met het plan schaaft de provincie zich achter de Europese en Belgische doelstellingen om de achteruitgang aan biodiversiteit te stoppen, en dat tegen eind 2010.

Bovendien heeft de provincie een samenwerkingsovereenkomst met het Vlaams Gewest waarin ze zich engageert om het verlies aan biodiversiteit te stoppen, en om gemeenten te ondersteunen wanneer zij zich inspinnen voor de lokale biodiversiteit.

2.5.2.2 *Op gemeentelijk niveau*

Het is belangrijk om als gemeente mee te doen met deze campagne: je geeft als mandataris een signaal dat je mee bent met deze mondiale beweging, je geeft als bewuste ambtenaar het signaal dat het geen 'ver-van-mijn-bedshow' is maar voor jou deel uitmaakt van je werk van elke dag (het gemeentelijke beleid) én je geeft een krachtig signaal aan de inwoners van de gemeente: biodiversiteit is overal rondom ons, we maken er zelf deel van uit en we kunnen er zelf iets aan doen!

En je staat er als gemeente zeker niet alleen voor: het provinciebestuur heeft, onder het motto '(Samen) werken aan meer biodiversiteit', structurele samenwerkingsverbanden opgezet met regionale landschappen, natuurverenigingen, intergemeentelijke natuur- en landschapsploegen, ... Ook zij engageren zich voor dit belangrijke thema, en kunnen daarbij een belangrijke ondersteuning bieden op zowel gemeentelijk als bovenlokaal niveau.

2.6 Hoe zullen we samen slagen in ons opzet?

2.6.1 Doeltreffende en gebruiksvriendelijke visie op biodiversiteit

Het belangrijkste campagne-instrument zijn de PPS. De PPS of Provinciale Prioritaire Soorten zijn een wetenschappelijk onderbouwde selectie van meer dan 200 soorten, gekoppeld aan een lijst van specifieke leefgebieden. Door in te zetten op de prioritaire soorten en hun leefgebieden kunnen we gericht, effectief en efficiënt campagne voeren voor een betere biodiversiteit in de gemeenten en in de provincie. Met de PPS ben je zeker dat de campagne stoelt op een wetenschappelijk onderbouwde, doeltreffende én makkelijk hanteerbare visie (zie ook bijlage 3).

Willen we samen werk maken van biodiversiteit, dan hebben we een visie nodig waarvan iedereen met zekerheid weet: "Dit is absoluut goed voor de lokale biodiversiteit, hier kan ik op vertrouwen."

Bovendien moet het een visie zijn waarmee iedereen in jouw gemeente aan de slag kan, een visie die gemakkelijk inpasbaar is in de lokale, gemeentelijke context en de persoonlijke situatie van iedereen die mee wil werken.

2.6.2 Unieke, gemeentelijke campagne-insteek op maat

2.6.2.1 Leefgebieden en koestersoorten

In deze provinciale campagne 'Je hebt meer burens dan je denkt' staat de unieke biodiversiteit van de gemeenten centraal. Iedere gemeente bestaat uit een specifieke combinatie van leefgebieden (voor de campagne beperkt van 3 tot 10 leefgebieden), steeds gekoppeld aan een specifieke provinciale prioritaire soort. Aangezien we met onze campagne willen aanzetten tot koesteren, spreken we over koestersoorten.

Ook jouw gemeente heeft ondertussen leefgebieden en koestersoorten geselecteerd. De gemeente gaf aan in het koesterbesluit (collegebesluit) met deze koestersoorten de volgende jaren aan de slag te gaan. Door dat te doen willen we van bij de start de betrokkenheid van de gemeenten vergroten. Het overzicht van alle gemeenten met hun koestersoorten en leefgebieden vind je op www.koesterburen.be.

2.6.2.2 Meer buren dan je denkt: koesterburen

Voor elk leefgebied staat een koestersoort symbool voor dat bepaalde leefgebied maar ook voor de andere prioritaire soorten die daar in voorkomen.

Waarom spreken we over koesterburen? Over het algemeen streef je naar een goede relatie met je buren. Door over koesterburen te spreken in plaats van over soorten, maken we het lokale biodiversiteitsverhaal veel aanschouwelijker. En met het woordje 'buren' wordt het ook echt iets heel lokaals.

Maar hoe goed is de relatie van de inwoners in jouw gemeente met hun koesterburen? En hoe kunnen we die relatie verbeteren? Hoog tijd dus om die 'nieuwe' buren te leren kennen.

2.6.2.3 Koesterburen kunnen totemdieren of totemplanten worden!

Gemeenten, bedrijven, organisaties, burgers, verenigingen, scholen, kortom iedereen die dat wil, kan één van de koesterburen uitroepen tot zijn of haar totemdier of -plant. Het totemdier of de totemplant staat dan symbool voor de bijdrage aan de grote biodiversiteitscampagne.

Hoezo, totem?

De meeste mensen associëren totems vooral met de grote totempalen van indianen, of de totemnamen die jeugdverenigingen aan hun leden geven. Totems zijn oorspronkelijk iets van natuurvolkoren. Een totem beschermt je tegen onheil of staat je bij tijdens je leven.

Een totem kiezen gaat dieper dan een dier, plant of zwam uitroepen tot mascotte van je eigen biodiversiteitscampagne. Een totem brengt je namelijk ook een boodschap, een verhaal en inspiratie waaruit je kunt putten. Tegelijk is een totem een vorm van respect en erkenning voor de heilzame kracht die kan uitgaan van de natuur. In die zin is kiezen voor een totem ook eens 'luisteren' naar wat je dier of plant jou te vertellen heeft (zie ook Hoofdstuk 4).

Familie

Wist je dat het woord 'totem' familieteken betekent? Onze koesterburen zijn net zo goed familie. Ze zorgen er elk op hun manier voor dat de omgeving waarin we wonen een aangename thuis is en blijft. Het is aan ons om ervoor te zorgen dat diezelfde omgeving ook voor hen een aangename en waardevolle thuis blijft. Kiezen voor een totemplant of -dier is je expliciet engageren om zorg te dragen voor elkaar.

2.6.2.4 *Verschillende werkniveaus voor gemeenten en groepen*

Om het zo eenvoudig mogelijk te maken om mee te doen, hebben we ervoor gezorgd dat zowel gemeenten als groepen kunnen werken op verschillende niveaus, met activiteiten die aangepast zijn aan wat men op dat ogenblik wil en kan doen.

Wie mee doet kan op twee niveaus aan biodiversiteit werken, en voor elk niveau zijn er kant-en-klare tips, ideeën en maatregelen opgesteld:

- rond informeren en sensibiliseren
- rond terreinacties en ondersteunen van terreinacties van inwoners, groepen en organisaties (zie Maatregelenfiches)

2.6.3 Verstandige totaalaanpak en samenwerking

Hoe kunnen we in de strijd voor biodiversiteit onze tijd en middelen zo efficiënt mogelijk inzetten? Door samenwerking.

Er gebeurt al heel wat op het terrein. Door jouw acties rond de koesterburen te koppelen aan bestaande initiatieven (en vice versa), versterk je het lokale biodiversiteitsbeleid in het algemeen. Versnipperde acties vallen nu plots in een groter verhaal, een verhaal dat zowel lokaal als bovenlokaal gepromoot wordt bij de inwoners van jouw gemeente.

De campagne kan een ideale gelegenheid zijn voor mensen en diensten binnen jouw gemeente om over de grenzen heen samen te werken. In deze campagne is werken aan biodiversiteit een verhaal waarin iedereen een rol heeft en waarin iedereen kan scoren en betekenisvol kan zijn.

2.6.4 Samen met het Biodiversiteit charter van Natuurpunt

Het Biodiversiteit charter van Natuurpunt is een heel succesvol initiatief rond de bescherming van de lokale biodiversiteit. De koesterburen-campagne is complementair aan het Biodiversiteit charter, wat wil zeggen dat acties die onder het charter vallen, net zo goed koesterburen-acties zijn.

Het Biodiversiteit charter ontstond in 2007 bij Natuurpunt Oost-Brabant. Sindsdien ondertekenden al heel wat gemeenten het charter en engageren ze zich om specifieke acties te ondernemen om lokale soorten te beschermen. Het ondertekenen van een biodiversiteit charter is voor een gemeente een belangrijke gebeurtenis en een ideale gelegenheid om aan het grote publiek aandacht te vragen voor de lokale biodiversiteitsproblematiek.

Concreet beslaat het charter vier actiedomeinen: gebiedsgericht, soortgericht, natuur dicht in de buurt, natuur voor iedereen. Een gemeente die zich engageert, moet in elk van deze domeinen minstens 2 acties ondernemen. De kracht van het charter is vooral dat het flexibel is. Het charter bestaat uit een basisversie die de gemeente kan aanvullen met een actieplan dat aangepast is aan de lokale context. Gemeenten bepalen zelf hun instapniveau. Als je als gemeente al een charter hebt, past dit binnen deze campagne. Ook als je nog een charter met Natuurpunt wenst te ondertekenen past dit ook zeker in dit koesterverhaal.

Belangrijk: Kies acties voor je koesterburen!

Meer informatie over het Biodiversiteit charter vind je op www.natuurpunt.be.

Of neem contact op met de lokale Natuurpuntafdeling.

3 Campagneverloop

3.1 Totale campagneverloop in grote lijnen (2009-2013)

3.1.1 Spiraalverhaal

Stap je mee in de biodiversiteitscampagne, dan stap je mee in een spiraalverhaal.

Deze campagne zien we namelijk niet als een lineaire lijn (waarbij we 1 rechte lijn hebben tussen nu en 2014), maar als een steeds breder wordende spiraal.

Een dergelijke 'spiraal'-campagne is opgebouwd uit verschillende cycli. Elke cyclus kent zijn eigen dynamiek. Hierbij bepalen verschillende en steeds veranderende spelers de dynamiek van de campagne.

Koesterburen is een groeverhaal dat de tijd krijgt om zelfversterkend te werken. De campagne loopt over verschillende jaren en is zo gemaakt dat iedereen kan instappen wanneer hij of zij dat wenst. Is een gemeente niet zeker of ze wel kan meespelen, het jaar nadien zijn er in ieder geval collega-gemeenten die goede en/of inspirerende voorbeelden gegeven hebben en op wiens expertise de gemeente in kwestie kan terugvallen. Idem voor groepen, organisaties, bedrijven, inwoners, etc.

Door de herhalingsstructuur krijgt de campagne tijd om te leren. Daarom voorzien we elk campagnejaar ook fysieke ontmoetingsmomenten waar de deelnemers van elkaar kunnen leren. Op dergelijke leermomenten kunnen we jaar na jaar op basis van de groeiende schat aan ervaring de campagnemiddelen en –mechanismen verfijnen. Dat geldt voor alle deelnemers. Wat je leert uit het eerste jaar, neem je mee naar het tweede enzovoort. Door het open karakter van de campagneopzet zullen organisaties, groepen en gemeenten gestimuleerd worden om te leren van elkaar.

3.1.2 Campagnecycli (voorbereiden – zaaien – groeien – oogsten)

In principe bestaat iedere campagnecyclus uit dezelfde fases.

1. Voorbereiding
2. Zaaien
3. Groeien
4. Oogsten

Iedere cyclus – behalve de voorbereidingscyclus – komt in principe overeen met één jaar.

3.1.2.1 Voorbereiding: onderzoek - brainstorm - inspiratie- en informatie (winter)

Voor wat de opstart betreft:

In de aanloop naar de campagne hebben we verschillende partijen samen gebracht om hun expertise te delen, om het campagneproces te stroomlijnen, om contacten te leggen en om te helpen bij de ontwikkeling van het campagnemateriaal. Het resultaat van dat werk (op zich een volledige cyclus van voorbereiding, zaaien, groeien en oogsten) is nu zo goed als rond. De feedback is bijna verwerkt, de partners zijn zowat allemaal ingelicht en het materiaal is bijna klaar. Het wordt tijd om te zaaien.

Voor wat de komende jaren betreft:

Vanaf 2011 zal deze voorbereidingsperiode dienen om te meten in welke mate de campagne daadwerkelijk op het terrein doorstroomt. Tegen het einde van elk jaar wordt via of samen met de regionale landschappen een kwantitatieve stand van zaken opgemaakt: hoeveel gemeenten hebben deelgenomen (sensibiliseren/terreinacties), hoeveel actieve groepen per deelnemende gemeente, hoeveel concrete terreinacties, eerste resultaten van deze terreinacties etc.

Op basis van deze monitoring kunnen acties voor het komende jaar geprikt worden. Dit kan bijv. via brainstorm, workshops...

3.1.2.2 Zaaien: persconferentie op 19/3/2010 (lente)

Voor wat de opstart betreft:

De persconferentie geeft het startschot van de campagne. Lokaal worden overal de eerste zaadjes in de grond gestopt.

Voor wat de komende jaren betreft:

Elk voorjaar zal een persmoment voorzien worden rond 21 maart, de eerste lentedag. Dit persmoment bevat de stand van zaken en beste praktijken van het afgelopen jaar. Desgewenst kan dit werkbezoek met journalisten ook 'op het terrein' zijn.

Het is aan te bevelen om rond dit persmoment een fysiek ontmoetingsmoment te organiseren tussen de decisionmakers die deze campagne helpen gangmaken. Dus niet alleen de provinciedewerks en de regionale landschappen, maar evengoed de burgemeesters, schepenen en coördinatoren van de deelnemende gemeenten, coördinatoren uit de lokale groepen... Door de decisionmakers te betrekken maken we ook een netwerkmoment (waarbij deelnemers informatie ook onderling kunnen uitwisselen). Dit zorgt ervoor dat de spiraal aan de gang blijft.

3.1.2.3 Groeien: lancering beleavingsgadget (herfst)

Voor wat de opstart betreft:

Na de persconferentie in het voorjaar zit de campagne in een groeifase, met als hoogtepunt en extra groeistimulans de lancering van een beleavingsgadget in het najaar. Net zoals de persconferentie in het voorjaar, wordt de lancering van het beleavingsgadget ondersteund met een mediacampagne. Op die manier krijgt de jaarlijkse cyclus halfweg een extra push.

Het gadget dient in het eerste jaar om vooral de doelgroep van lokale groepen en ambtenaren te motiveren. Daarom valt voor 2010 de keuze op een jaarkalender. Op die manier blijft de campagne gedurende gans 2011 aanwezig bij alle direct betrokken lokale spelers. Waar mogelijk kunnen ook campagnemomenten (bijv. jaarlijks bijeenkomstmoment in het voorjaar) of mogelijke campagnekapstokken (bijv. Dag van het Park, Week van de Smaak, Dag van de Buren, Internationale dag van de Biodiversiteit...) opgenomen worden.

Voor wat de komende jaren betreft:

Afhankelijk van de jaarlijkse stand van zaken, zullen de gadgets voor 2011 en 2012 kunnen ingezet worden om 'achtergebleven' of andere doelgroepen te motiveren (of de doelgroepen die –op basis van de stand van zaken – een extra duwtje/motivatatie kunnen gebruiken). Het is aan te bevelen de komende jaren te blijven inzetten op de interne doelgroepen van gemeenten en lokale groepen.

3.1.2.4 Oogsten: jaarlijks trefmoment

Oogsten kan gebeuren met een jaarlijkse trefdag of -moment. Dan nemen we de tijd om de resultaten te verzamelen en feedback te geven aan iedereen die zich heeft ingezet voor de campagne. Het programma kan idealiter opgesteld worden met het 7E-model bij de hand. Op dit moment gebeuren er grosso modo twee dingen.

- De campagneresultaten van het voorbije jaar worden gepresenteerd + een huidige stand van zaken biodiversiteit (opgestarte terreinacties) + doelstellingen voor het volgende jaar.
- Er is aandacht voor succesvolle initiatieven van het vorige jaar en voor nieuwe initiatieven van het huidige jaar. Op die manier tonen we inspirerende voorbeelden (cf. Exemplifie van het 7E-model). Aansluitende workshops tonen hoe je hiermee zelf aan de slag kan (Enable).

De invulling van het event kan verschillen per jaar. Dit kan een werkbezoek zijn aan geslaagde initiatieven. Het kan evengoed een studiedag zijn in het provinciehuis waar de beste praktijken toegelicht worden.

Na de oogst is het tijd om te rusten, om te leren uit het afgelopen jaar. Tijd ook om rustig te beginnen met de voorbereidingen voor de volgende campagnecyclus, om nieuwe mensen, verenigingen... aan te trekken.

3.2 Belangrijkste campagnemomenten in de toekomst

3.2.1 Individuele opvolging en coaching

Wat	Individuele opvolgingsbezoeken en coaching
Wie	Provincie – Regionale landschappen
Doelgroep	Gemeenten
Waarom	Opvolgen van de lokale initiatieven, detecteren van barrières, coachen in het vinden van oplossingen, cases tonen, cases verzamelen, afspraken maken voor verder verloop, ...
Wanneer	op vraag van de gemeente: vanaf 19/03/2010 tot einde 2013

3.2.2 Jaarlijks persmoment (voorjaar)

Wat	Jaarlijks persmoment
Wie	Provincie - Gemeenten (Regionale landschappen)
Doelgroep	Inwoners - Lokale organisaties - Groepen - Gemeenten
Waarom	<u>Informereren - Enthousiasmeren</u> Het persmoment dient om de campagne te lanceren. Daarnaast is het dé gelegenheid om aandacht te schenken aan lokale acties en initiatieven (bestaande én nieuwe). Dit is hét moment voor gemeenten en groepen om bestaande en nieuwe acties te belichten en voor te stellen aan de inwoners. <u>Totems</u> Het persmoment is ook een prima ogenblik waarop je als gemeente (groep) kan uitpakken met je totemdier of -plant. <u>Feedback</u> Omdat het persmoment een jaarlijks moment is, is het ook een geschikt evaluatiemoment. Bij het persmoment blikken we terug op wat er allemaal gerealiseerd is het afgelopen jaar en geven we extra aandacht aan acties die markant geweest zijn en die we als inspirerende voorbeelden naar voren willen schuiven.

Hoe	▪ Gemeenten en lokale groepen worden aangemoedigd om de acties in hun gemeente in kaart te brengen ▪ Affichecampagne
Distributie	▪ persbericht rond persmoment in plaatselijke en eigen media
Wanneer	1 ^{ste} overkoepelend persmoment: 19/03/2010 (jaarlijks in het voorjaar rond 21 maart). Daarnaast kun je ook plaatselijke acties voor de pers ondernemen.

3.2.3 Lancering beleavingsgadget (najaar 2010)

Wat	2 ^{de} jaarlijkse mediamoment --> voorstelling beleavingsgadget
Wie	Provincie
Doelgroep	Gemeenten - Groepen
Waarom	<u>Informereren - Enthousiasmeren</u> Het tweede jaarlijkse zwaartepunt van de campagne. We willen de lokale groepen en ambtenaren motiveren om mee te doen met de campagne. Met onze rechtstaande jaarkalender voor de direct betrokken lokale spelers maken we de campagne elke dag van 2011 aanwezig.
Hoe	- Persmoment rond lancering gadget
Distributie	- De provincie bezorgt de kalenders aan de betrokkenen
Wanneer	Najaar 2010

3.2.4 Lancering belevingsgadget (najaar)

Wat	2 ^{de} jaarlijkse mediamoment --> voorstelling belevingsgadget
Wie	Provincie - Gemeenten
Doelgroep	Inwoners - Groepen
Waarom	<u>Informereren - Enthousiasmeren</u> Het tweede jaarlijkse zwaartepunt van de campagne. Het belevingsgadget maakt de aanwezigheid van de lokale biodiversiteitscampagne nog tastbaarder voor groepen en inwoners.
Hoe	- Persmoment rond lancering gadget - Advertentiecampagne (zie Campagnemiddelen)
Distributie	- Provinciale en/of lokale media - Persbericht (provincie/gemeenten)
Wanneer	Najaar 2011, 2012, 2013

3.3 Provinciale & lokale media

3.3.1 Uitzending ROB-tv & Ring-tv

Wat	Thema-uitzending ROB-tv & Ring-tv
Wie	Provincie
Doelgroep	Inwoners Vlaams-Brabant
Waarom	Een thema-uitzending geeft de kans om het verhaal in z'n geheel te vertellen.
Hoe	- Introductie thema biodiversiteit, voorstelling koesterburen, inspirerende case(s), ... - Waarom campagne? Wat willen we realiseren? - Interviewen initiatiefnemers, voorbeeldcase, ...
Distributie	ROB-tv en Ring-tv
Wanneer	22/04/2010

3.3.2 Provinciale milieukrant - papieren versie

Wat	Provinciaal nieuws over milieubeleid - Analooq (4x/jaar)
Wie	Provincie
Doelgroep	Gemeentebesturen - Milieu- en duurzaamheidsambtenaren - MAR-leden - Burgers die ingeschreven zijn op de mailinglijst
Waarom	Informeren - Enthousiasmeren - Voorbeelden
Hoe	Introductie thema biodiversiteit, stand van zaken campagne, inspirerende verhalen, gemeentelijke projecten, projecten regionale landschappen, ervaringen, samenwerkingsprojecten, reportage provinciedomeinen, overzicht acties, tips, ...
Distributie	Postbedeling adressenbestand provincie
Wanneer	trimesterieel - Speciaal themanummer biodiversiteit eind maart 2010
Contact	milieukrant@vlaamsbrabant.be

3.3.3 Provinciale milieukrant - digitale versie

Wat	Provinciaal nieuws over milieubeleid - Digitaal (maandelijks)
Wie	Provincie
Doelgroep	Geïnteresseerde burgers - Groepen
Waarom	Informeren - Aanzetten tot actie - Voorbeelden
Hoe	Bij de aanvang van het project: een volledig én exclusief nummer gewijd aan biodiversiteit. Tijdens het verdere verloop van het project: regelmatig aankondigen van (provinciaal) nieuws en (provinciale) activiteiten rond het project.
Distributie	Burgers kunnen zich voor dit e-zine inschrijven op de website www.vlaamsbrabant.be .
Wanneer	Maandelijks (als er voldoende nieuws is) behalve in juli en december.
Contact	hilde.willems@vlaamsbrabant.be

3.3.4 MilieuSpots

Wat	Provinciaal nieuws over milieubeleid voor gemeenten - Digitaal (maandelijks)
Wie	Provincie
Doelgroep	Gemeenten - Milieu- en duurzaamheidsambtenaren, MAR-voorzitters - Intergemeentelijke milieudiensten - ngo's, ...
Waarom	Informeren - Aanzetten tot actie - Voorbeelden
Hoe	'Kort op de bal' informatie geven, zoals aankondiging van infovergaderingen, vormingsmomenten en evenementen, oproepen tot het indienen van subsidieaanvragen, aanbieden van ondersteunend materiaal (modelartikels, milieutips,...), ... Vanaf de start van de campagne zal een vaste rubriek over de campagne opgenomen worden waarin telkens de laatste nieuwtjes en aandachtspunten kunnen opgenomen worden. Ook nieuw ondersteunend materiaal kan via dit medium in de kijker gezet worden.
Distributie	Mailinglist
Wanneer	Verschijnt 8 tot 10 maal per jaar (als er voldoende nieuws is)
Contact	Regiowerking@vlaamsbrabant.be

3.3.5 De Vlaamse Brabander

Wat	Magazine van de provincie, themanummer rond biodiversiteit
Wie	Provincie
Doelgroep	Brede bevolking
Waarom	Bevraging biodiversiteitskennis, belang van biodiversiteit laten gewaarworden, gezicht geven aan biodiversiteit, het abc van de campagne
Hoe	Verhalen waarin mensen een heel prominente rol spelen. Veel beelden Kort en to-the-pointinformatie
Distributie	In alle Vlaams-Brabantse brievenbussen
Wanneer	10/04/2010
Contact	koesterburen@vlaamsbrabant.be

3.3.6 Passe-Partout / De Zondag

Wat	Gratis magazine, wekelijkse rubriek / Gratis krant, tweewekelijkse rubriek
Wie	(Provincie) Groepen - Gemeenten - Lokale organisaties
Doelgroep	Brede bevolking
Waarom	Zichtbaarheid geven aan activiteiten en initiatieven van groepen, gemeenten, lokale organisaties en inwoners.
Hoe	Koppeling biodiversiteit-leefgebied-koesterbuur noodzakelijk
Distributie	Passe-Partout: bus-aan-bus bedeling in Vlaams-Brabant De Zondag: displays bij Vlaams-Brabantse bakkers
Wanneer	- Passe-Partout: week 13 t.e.m. 17 (april) / eventueel ook week 21 (week van 26/05, Dag van de Buren) - De Zondag: 11/04, 25/04, 9/05
Contact	koesterburen@vlaamsbrabant.be

3.3.7 Provinciesite: www.koesterburen.be

Wat	www.koesterburen.be
Wie	Provincie (met input van gemeenten, regionale landschappen, lokale organisaties, groepen, inwoners, ...)
Doelgroep	Brede bevolking - Gemeenten - Verenigingen
Waarom	Informeren - Faciliteren - Voorbeelden - Aanzetten tot actie
Hoe	Algemene info over de campagne - Wat is de campagne ? Wie zijn de koesterburen? Welke leefgebieden? Welke gemeenten doen mee aan de campagne? Aanleveren campagnemateriaal (alle grafische en inhoudelijke bestanden gebruiksklaar: foto's, aanvullingen campagnekits, sjablonen, maatregelenfiches, koesterlogo...) - download via www.koesterburen.be (Campagnemateriaal) Inspirerende cases Agenda Niet-exhaustieve lijst van activiteiten in de provincie rond biodiversiteit/koesterburen/leefgebieden.
Distributie	Hosting bij de provincie
Wanneer	Einde maart 2010 – continu tot einde campagne. Online van zodra de campagne officieel van start gaat.
Contact	www.koesterburen.be koesterburen@vlaamsbrabant.be (voor burgers en verenigingen) regiowerking@vlaamsbrabant.be (voor gemeenten)

3.3.8 De landschapskranten

Wat	Infokrant per regionaal landschap, verschijnt minimum twee keer per jaar
Wie	Regionale landschappen
Doelgroep	Brede bevolking - Inwoners van het respectievelijke regionaal landschap
Waarom	Informeren over de terreinacties en initiatieven in de streek. In een koesterrubriek wordt telkens de stand van zaken van de campagne naar voor gebracht. Belang van biodiversiteit laten gewaarworden in eigen streek en het communiceren van de acties er rond.
Hoe	Heb je een boeiende koesteractiviteit of een verhaal over een koesterbuur in je gemeente, neem dan contact op met het regionaal landschap van je gemeente.
Distributie	Postbedeling of gerichte bedeling variërend per regionaal landschap
Wanneer	Lente- en zomernummer

3.3.9 Digitale nieuwsbrief regionale landschap

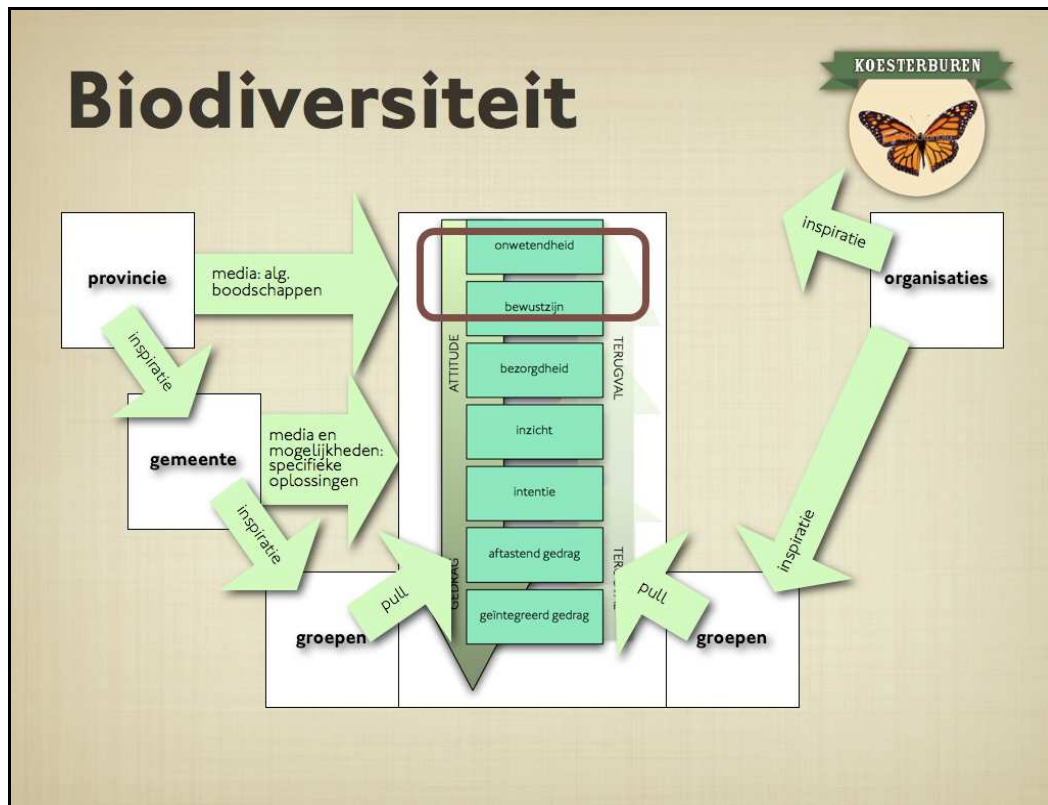
Wat	Digitale nieuwsbrief per regionaal landschap
Wie	Regionale landschappen
Doelgroep	Brede publiek (mailingbestand per regionaal landschap)
Waarom?	Informeren over en promoten van de terreinacties en initiatieven in de streek. Door het flexibel karakter kan deze digitale nieuwsbrief zowel in tijd als qua inhoud als qua doelpubliek beter toegespitst worden op het promoten van acties en initiatieven.
Hoe	Heb je een boeiende koesteractiviteit of plan je een initiatief voor een koesterbuur in je gemeente, geef het dan door aan het regionaal landschap.
Distributie	Gerichte elektronische bedeling variërend per regionaal landschap
Wanneer	Meerdere malen per jaar

4 Campagnemiddelen

4.1 Diverse actiemogelijkheden

Het is bemoedigend om te zien welke straffe resultaten sommige Vlaams-Brabantse gemeenten vandaag al kunnen voorleggen. Vandaag willen we echter samen een serieuze stap verder gaan.

Het schema hierboven toont waarom de medewerking van jouw gemeente zo belangrijk is. Willen we ervoor zorgen dat de Vlaamse Brabander echt anders met de lokale biodiversiteit omgaat en willen we de lokale biodiversiteit beschermen, dan zullen we zowel moeten sensibiliseren (werken aan kennis, bewustzijn en bezorgdheid vergroten) als faciliteren (acties mogelijk maken en aanmoedigen) en illustreren/engageren (voorbeeldgedrag stellen, mensen betrekken bij acties, ervaring laten opdoen).

In deze campagne is één doelstelling alvast dat jouw gemeente zowel gaat sensibiliseren als faciliteren.

4.1.1 Informeren & sensibiliseren van burgers en verenigingen

Bedoeling is dat de gemeenten hun inwoners en verenigingen laten kennismaken met de lokale biodiversiteit en met alles wat voor die lokale biodiversiteit gedaan wordt en nog moet gedaan worden.

Je staat er als gemeente niet alleen voor. Vanuit de provincie zorgen we voor de nodige ondersteuning met een eigen mediacampagne, een hele reeks campagnemiddelen en inspirerende voorbeelden. De hele campagne is tot stand gekomen in nauw overleg met de regionale landschappen, Natuurpunt en heel wat andere organisaties en andere mensen met ervaring op het terrein.

4.1.2 Het faciliteren van groepen en engageren tot acties + eigen gemeentelijke acties

Gemeenten zijn de schakels tussen de provincie en de groepen, de actieve burgers op het terrein. Die laatste zijn belangrijke bondgenoten in het sensibiliseren van de brede bevolking. Ze kennen de problematiek goed, organiseren heel wat acties en zijn bereid om acties te ondernemen, op voorwaarde dat ze hierbij de nodige steun krijgen van de gemeenten. De inwoners van jouw gemeente krijgen dankzij de acties van de lokale groepen de kans om te ervaren wat je nu precies voor die lokale biodiversiteit kunt doen.

Als gemeente heb je ook een voorbeeldfunctie. Als je pleit voor het behoud van de lokale biodiversiteit, dan moet je daar als gemeente concrete acties tegenover stellen. Het komt er dus op aan om zelf regelmatig de handen uit de mouwen te steken en je koesterburen ook echt te behandelen als de totems van je gemeente (zie Maatregelenfiches).

4.2 Campagnekits om meteen aan de slag te gaan

4.2.1 Gemeentekit

Deze lees je nu.

4.2.2 Groepenkit

Wat	Informatie- en inspiratiekit voor groepen
Doelgroep	Uiteenlopende groepen: scholen, natuurbewegingen, jeugdbewegingen, actiegroepen, buurtcomités, wandelclubs, ...
Waarom?	<u>Informereren - Aanzetten tot actie</u> Instrument voor verenigingen en groepen, alsook voor gemeenten om groepen aan te zetten en te betrekken bij lokale acties. De groepenkit beschrijft het kader (provinciale campagne, gemeentelijke campagne, globale problematiek, Vlaamse maatregelen, etc...) en geeft aan welke acties er nog gebeuren op het terrein (bijv. via het Biodiversiteitcharter Natuurpunt). <u>Enthousiasmeren</u> In de groepenkit zit ook een koesterschijf waarmee groepen hun leden kunnen inlichten. <u>Totems</u> Ideaal ter voorbereiding van het zoeken naar totems. <u>Inspiratiegids</u> Groepen ontdekken hier dat ze zelf heel wat kunnen doen (of al heel wat doen). De groepenkit is samengesteld uit gevarieerde voorstellen (makkelijk uitvoerbaar tot uitdagender).
Hoe	- De groepenkit wordt opgesteld door de provincie i.s.m. met medewerkers van regionale landschappen - Ter beschikking van groepen in de gemeente
Distributie	Groepenkits zullen voorradig zijn in de gemeenten, de regionale landschappen en bij de provincie (koesterburen@vlaamsbrabant.be).
Wanneer	vanaf voorjaar 2010

4.3 Koesterburen: Je hebt meer buren dan je denkt

Wat	Communicatieconcept: "Je hebt meer buren dan je denkt"
Wie	Gemeenten - Provincie
Doelgroep	Inwoners
Waarom	<u>Informereren - Enthousiasmeren</u> Mensen weten meestal niet wat er allemaal in hun buurt te vinden is. Ze hebben dus letterlijk meer buren dan ze denken. Door dit campagneconcept te gebruiken slaan we twee vliegen in één klap. We vestigen de aandacht op iets wat verrassend dichtbij is en suggereren meteen een band. Door de koesterburen een 'gezicht' te geven via de affiches en campagnematerialen, en door te suggereren dat ze zich in de buurt ophouden, moedigen we de inwoners aan om naar hen op zoek te gaan en zich voor hen in te spannen.

4.4 Koesterschijf: het gemeentelijk biodiversiteitverhaal

Wat	Communicatie-instrument (link gemeente - leefgebieden - koesterburen)
Wie	Provincie - Gemeenten - Groepen
Doelgroep	Gemeenten - Gemeentepersoneel - Organisaties, ...
Waarom	<u>Informereren</u> De koesterschijf is een didactisch instrument waarmee je in één oogopslag kunt zien welke leefgebieden er kenmerkend zijn voor de gemeente in kwestie, en welke koesterburen (en mogelijke totems) er aan die leefgebieden verbonden zijn. <u>Enthousiasmeren</u> Met de koesterschijf kun je gemakkelijk het lokale biodiversiteitverhaal vertellen aan een breed publiek. De koesterschijf is bovendien een mooi object dat aantrekkelijk is om naar te kijken en verwachtingen schept als je het boven haalt. Het is een heel andere presentatiebeleving dan bij een klassieke informatiepresentatie of een tekst. De schijf is het ideale vertrekpunt om te bepalen welke soort de totem wordt. De koesterschijf is ook een kompas om na te gaan in welk leefgebied je acties/activiteiten kan organiseren die ten goede komen aan een bepaalde koesterbuur of totem, of om na te gaan of bepaalde acties/activiteiten in bepaalde leefgebieden gelinkt kunnen worden aan koesterburen en totems (en vice versa).
Hoe	- Tijdens presentaties, interacties, overlegmomenten wordt de schijf gebruikt om aanwezigheid wegwijs te maken in de lokale biodiversiteit.
Distributie	- Iedere gemeente en elk regionaal landschap krijgt een aantal koesterschijven (eigen set leefgebieden en koesterburen), een beperkte voorraad zal nog ter beschikking zijn op de provincie. - Gemeenten verdelen zelf verder onder groepen, diverse afdelingen, ... - Er zijn ook schijven voor scholen en groepen.
Wanneer	Van zodra de gemeente zich via een collegebeslissing engageert om in de provinciale campagne te stappen ontvangt de gemeente de gemeentekit, samen met de koesterschijven.

4.5 Totems

Wat	Eén koesterbuur verkiezen tot totem = symbool voor lokale aandacht voor biodiversiteit
Wie	Gemeenten - Groepen - Scholen - Regionale landschappen ...
Doelgroep	Inwoners - Groepen
Waarom	<u>Informeren - Enthousiasmeren</u> Door een koesterbuur of meerdere koesterburen uit te roepen tot totem(s) laat een gemeente zien hoe belangrijk de lokale biodiversiteit is, en dat ze speciale aandacht verdient. <u>Voorbeelden geven</u> Wie zich concreet engageert om actie te ondernemen en/of te ondersteunen t.v.v. hun totem en de lokale leefgebieden, geeft op die manier het voorbeeld aan andere groepen en individuen rond wat men kan ondernemen t.v.v. biodiversiteit.
Hoe	- Voorbereiding voor gemeenten 1. Kiezen van de totem(s) Vertrek van de koesterschijf. Check in welke mate je gemeente zich met een koesterbuur kan vereenzelvigen. Dit kun je doen door op zoek te gaan naar het verhaal, de achterliggende boodschap die zo een totemdier of –plant je te vertellen heeft en waarmee je aansluiting vindt. Je kunt hierbij putten uit zowel biologische, geneeskundige (bijv. bij kruiden) als mythologische kennis. Ook de volksliteratuur (bijv. onder de vorm van volksgezegden) en eigen, persoonlijke verhalen (zowel van oud als jong) bieden vaak hele mooie ingangen over dieren en planten die figureren in de campagne. Stof genoeg dus om een stevige band te smeden tussen alle inwoners van jouw gemeente en het (potentieel) totemdier of -plant. 2. Overleg met lokale organisaties en regionale landschappen over specifieke acties voor de totem(s) Op basis van deze informatie zal snel duidelijk worden welk totemdier of –plant voor jouw gemeente geschikt is. Het is dus niet meteen de bedoeling een grootscheepse stemming te houden om de ‘meest’ populaire koesterbuur te kiezen. Het kiezen van je totemdier of –plant kun je dus best in een beperkte kring doen, waarbij alle deelnemers mee helpen zoeken naar het achterliggende verhaal. Tijdens de bespreking van deze verhalen voelt de groep zelf aan wat het meest ‘klopt’ bij de gemeente. Durf gerust je hierbij te laten leiden door je intuïtie. Je kunt er namelijk van uitgaan dat het totemdier of –plant dat je nodig hebt, zich via dit groepsproces spontaan zal aandienen.

	Iedereen is vrij om zijn of haar totem te kiezen, zolang het maar gaat over één van de koesterburen én zolang je er maar een concrete actie/activiteit aan koppelt die je totem ten goede komt.
Distributie	- Toteminwijding (zie ook later) - Bekendmaking via lokale media - Verspreiding via totemaffiches en advertenties - Verspreiding via eigen communicatiemiddelen, persbericht - Mail naar koesterburen@vlaamsbrabant.be

4.5.1 Totemverhalen

Wat	Zoeken naar een totemverhaal
Wie	Gemeenten - Groepen - Regionale landschappen
Doelgroep	Inwoners - Groepen
Waarom	<u>Informereren - Enthousiasmeren</u> We brengen de inwoners op de hoogte van het gemeentelijke engagement om mee te werken aan het in stand houden en verbeteren van de lokale biodiversiteit. <u>Voorbeelden geven</u> Heb je een totem? Maak het dan bekend aan je omgeving. Laat iedereen ontdekken waarom jouw totem zo belangrijk is en wat je allemaal rond de totem gaat doen.
Hoe	- Gebruik hiervoor totemverhalen, deels gebaseerd op biologische gegevens, deels op volksverhalen en mythes, deels op eigen fantasie. <u>Enkele voorbeelden</u> <u>De vroedmeesterpad</u> De vroedmeesterpad is een natuurlijk symbool van mannelijke zorgzaamheid. De mannetjes dragen de bevruchte eitjes op hun rug tot de larven uitkomen. Voor ons mensen lijkt het de omgekeerde wereld, een man die de zwangerschap volbrengt. De vroedmeesterpad is nog een buitenbeentje. Het broedseizoen loopt namelijk tot in het najaar. Eigenzinnigheid en zorgzaamheid zijn dus twee eigenschappen die je met de vroedmeesterpad kunt associëren. En van vroedmeesterpadden wordt ook wel eens gezegd dat ze “zingen”. Vroedmeesterpadden ‘fluiten’ elk op een andere toon. <u>Grote tijm</u> Het woord tijm betekent ‘ontsmetting’. Tijm is altijd gezien als een zuiverend kruid. De Romeinen zagen tijm als symbool van moed en onverschrokkenheid. In de Middeleeuwen stond het kruid weer symbool voor ‘actie en zachtheid’ in de liefde. Een edelvrouw gaf haar uitverkoren ridder een zakdoek met daarop een takje tijm en een bij geborduurd die honing puurde uit de tijm. De grote tijm is een totem van liefde en tederheid, en van moed en onverschrokkenheid. Alles voor de geliefden. De ideale beschermplant dus. <u>De vale vleermuis</u> De vleermuis is altijd een beetje omgeven geweest met mysterie. Toch geloofden de boeddhisten bijvoorbeeld dat dit kleine vliegende zoogdier het symbool was van de wedergeboorte. De vleermuis hangt net als een baby ondersteboven te rusten tot hij ‘ter wereld komt’ en zijn grot verlaat om de wijde wereld in te vliegen. Typisch voor

	vleermuizen is dat ze tijdens valavond en 's nachts door de lucht fladderen. Vandaar dat vleermuizen in sommige culturen wel eens vergeleken worden met dromen, de kiem van nieuwe ideeën. Koesteren dus, die beestjes.
Distributie	- Vertel het totemverhaal via de lokale media - Maak een persbericht - Mail naar koesterburen@vlaamsbrabant.be

4.6 Verzamelen inspirerende koesterverhalen

Wat	Inspirerende verhalen over lokale biodiversiteit
Wie	Provincie - Gemeenten - Organisaties
Doelgroep	Provincie - Gemeenten - Organisaties - Lokale groepen - Inwoners
Waarom	<u>Enthousiasmeren</u> In de hele provincie vallen er schitterende verhalen te rapen over koesterburen en leefgebieden die het lokale leven op een prachtige manier hebben verrijkt. Zulke verhalen doen mensen dromen en beseffen dat, als ze aandacht besteden aan hun eigen lokale biodiversiteit, ze het leven in hun eigen gemeente nog aangenamer kunnen maken.
Hoe	<u>Enkele voorbeelden</u> <u>Koesterverhaal 1 - Militairen</u> Zo zit er aan de legerkazerne van Heverlee een zeer grote populatie huiszwaluwen. Zij zorgen er dagelijks voor een staaltje van spectaculaire luchtacrobatie. Wanneer het droog is in het voorjaar gaan de zwaluwen bovendien rusteloos op zoek naar modder. De soldaten van de aanpalende legerkazerne spelen daar graag op in en maken dan flinke modderplassen met de brandslang. Ze bewijzen daarmee dat het steunen van een diersoort niet altijd het resultaat van een uitgewerkt natuurproject hoeft te zijn, maar dat ook kleine en leuke inspanningen iets kunnen betekenen. Want wedden dat de militairen ook zelf genieten van hun modderacties? <u>Koesterverhaal 2 - Silsombos</u> Genieten kunt u ook van de resultaten van een mooi natuurbeheerproject in het Kampenhouts natuurgebied Silsombos. De oorspronkelijke populierenaanplant werd er gerooid om de natuurlijke plantengroei opnieuw een kans te geven. Vandaag vindt u er een prachtig veld van wilde orchideeën. Het hele gebied is trouwens een prachtige oase van allerhande planten en dieren. <u>Koesterverhaal 3 - Het woudaapje</u> Het 140 ha grote provinciedomein in Zoutleeuw onderging de laatste jaren een grondige gedaanteverwisseling. De provincie, het Vlaamse Gewest (AMINAL, afdeling Natuur en de Vlaamse Landmaatschappij (VLM)) en de stad Zoutleeuw werkten vanaf 1999 immers samen rond een grootschalig natuurinrichtingsproject. Na voorbereidend studiewerk

	vonden in 2004 tot 2005 grote omvormingen plaats. De populierenaanplant werd verwijderd, het pompen werd gestaakt en de natuurlijke kom vulde zich met regen- en grondwater. Het Vinne is nu weer het enige natuurlijke meer van Vlaanderen! Bovendien schittert het project door de kwalitatief hoge natuurwaarden. Voorbeelden hiervan zijn de spectaculaire broedgevallen van witwangstern, kleinst waterhoen en de woudaap in 2005 en 2006.
Hoe	<u>Verhalen verzamelen</u> - via koesterburen@vlaamsbrabant.be - via lokale groepen - via oproep in gemeentebblad (eventueel via een wedstrijd) - via de regionale landschappen <u>Verhalen verspreiden</u> - via gemeentelijke website, gemeentebblad - via www.koesterburen.be - via infoborden aan leefgebieden - tijdens presentaties, vergaderingen rond biodiversiteit
	2010 – eind 2013

4.7 Best cases (terreinacties)

Wat	Voorbeeldcases
Wie	Alle betrokkenen
Doelgroep	Lokale groepen - Gemeenten - Inwoners
Waarom	<u>Aanmoedigen - Betrekken</u> Acties leveren pas echt iets op als je bevestiging krijgt dat wat je gedaan hebt de moeite waard is geweest. Wie acties onderneemt, wie initiatief neemt, die wordt beloond met aandacht en ondersteuning tijdens de campagne. We streven ernaar om lokale groepen en actieve gemeenten de voortrekkers te maken van de campagne. <u>Aanzetten tot actie</u> Een extra duwtje in de rug om door te gaan met goede initiatieven. <u>Voorbeelden - Informeren - Enthousiasmeren</u> Goed voorbeeldmateriaal werkt heel overtuigend. Door een treffend voorbeeld kan een actie plotseling haalbaar worden, krijg je zelf nieuwe ideeën of argumenten om anderen te overtuigen om mee aan de slag te gaan. Cases van een andere gemeente of organisatie geven wellicht ideeën om zelf aan de slag te gaan.
Hoe	- vul de fiche in van de acties in je gemeente (zie bijlage 7) en mail ze naar koesterburen@vlaamsbrabant.be - www.koesterburen.be
Distributie	- Wie wil, kan de cases downloaden, afdrukken en toevoegen aan de gemeentekit
Wanneer	2010 – 2013

4.8 Campagnemateriaal – Bouwstenen

Op de provinciale website www.koesterburen.be (zie Campagnemateriaal) zal je materiaal kunnen downloaden om (bijkomend) communicatiemateriaal te maken zoals het koesterlogo, sjabonen voor affiches en advertenties, en ook om bijv. zelf belevingsgadgets te maken. Je vindt er ook een handleiding hoe je hiermee best aan de slag gaat.

4.9 Affiches

4.9.1 Affiche – Koesterburen – Gemeente

Wat	Affiche – koesterburen – gemeentelijke versie
Wie	Gemeente x
Doelgroep	Inwoners gemeente x
Waarom	<u>Informereren</u> - De gemeente gebruikt de affiche om de inwoners te informeren over de lokale specifieke biodiversiteit. Op die affiche staan de koesterburen die verwijzen naar hun leefgebieden. - Activiteiten aankondigen: in de witräume kunnen de gemeente/groepen/organisaties eigen activiteiten aankondigen rond biodiversiteit, koesterburen en leefgebieden. <u>Enthousiasmeren</u> Ontdekken. Koesterburen zijn een nieuw gegeven. We spelen op de verrassing: “Wist u dat dit uw bureen zijn? Wist u dat dit ook belangrijke inwoners van onze gemeente zijn?” Biodiversiteit wordt iets tastbaars. Inwoners leren intuïtief waar hun lokale biodiversiteit voor staat, namelijk voor het beschermen van hun koesterburen.
Hoe	- Bij inschrijving ontvangt elke gemeente 1 affiche op groot formaat, en 6 op klein formaat - De gemeente kan altijd zelf affiches bijmaken via de bouwstenen op www.koesterburen.be - De gemeente zorgt zelf voor de productie + distributie - Je kan ook de <u>provinciale</u> koesteraffiche vinden op www.koesterburen.be mocht je deze willen gebruiken (ook toegevoegd als bijlage).
Distributie	- Distributie via gemeenten, gemeentelijke media- en aankondigingsplekken - Distributie via lokale organisaties en groepen - Centerfold in gemeentekrant / gemeentebld - Online PDF (gemeentelijke website, indien dat mogelijk is)

4.9.2 Affiche – Totem – Gemeente

Wat	Affiche – Totem, met vermelding van soortnaam + woonplaats - variant zonder witruimte - variant met witruimte
Wie	Gemeente x - Groepen - Lokale organisaties
Doelgroep	Inwoners gemeente x - Leden groepen - Leden lokale organisaties
Waarom	<u>Informereren</u> - De gemeente gebruikt de affiche om aan te kondigen wie de nieuwste totem(s) van de gemeente is (zijn), én om te laten weten dat de gemeente zich engageert voor de lokale biodiversiteit. - Activiteiten aankondigen: in de witruimte kunnen de gemeente/groepen/lokale organisaties eigen activiteiten aankondigen rond biodiversiteit en totem
Hoe	- De gemeente kan – uit hun reeks van koesterburen – een totem kiezen en een affiche te maken (zie voorbeelden) - De provincie voorziet alle bouwstenen om een affiche te maken op www.koesterburen.be - De gemeente zorgt dus zelf voor de productie en de distributie
Distributie	- Distributie via gemeenten en gemeentelijke media- en aankondigingsplekken - Distributie via lokale organisaties, groepen, ... - Centerfold in gemeentekrant / gemeentebblad - Online PDF (via de gemeentelijke website - indien mogelijk)

4.10 Advertenties

4.10.1 Advertentie – Gemeente

Wat	Advertenties – lokale versie
Wie	Gemeente x
Doelgroep	Inwoners gemeente x
Waarom	<u>Informereren - Enthousiasmeren</u> De advertentie dient om aandacht te vragen voor de lokale biodiversiteitscampagne of om context te geven rond de lancering van een beleavingsgadget. Net zoals de affiches gaat het bij de advertenties om informeren en enthousiasmeren over de koesterburen/totems en biodiversiteit.
Hoe	- Voorbeeld via www.koesterburen.be - De gemeente zorgt zelf voor de distributie
Distributie	- Invoegen in lokale media, gemeentebblad, gemeentemailing, ... - Distributie via PDF online, website, e-mailing
Wanneer	<u>Herhaling</u> : Zorg voor de nodige herhaling door de advertentie in verschillende edities van nieuwsbrieven en lokale media te publiceren.

4.11 Presentatie-sjabloon

Wat	Powerpointpresentatie – layout + basisstructuur en info voor presentatie
Wie	Gemeenten - Regionale landschappen
Doelgroep	Gemeentepersoneel - Groepen - Lokale organisaties
Waarom	Kapstok om eigen lokaal biodiversiteitverhaal te presenteren + te kaderen in overkoepelend biodiversiteitverhaal
Distributie	- via www.koesterburen.be
Wanneer	lente 2010

4.12 Belevingsgadgets

Volgens de campagnestrategie wordt idealiter in het najaar een belevingsgadget ontwikkeld.

Wat	Belevingsgadget
Wie	Provincie - Gemeenten - Groepen - Lokale organisaties
Doelgroep	Groepen - Lokale organisaties - Inwoners
Waarom	Een gadget maakt de lokale biodiversiteit tastbaar en zichtbaar. Gadget nodigt uit/prikkelt om rond biodiversiteit aan de slag te gaan. Gadget zorgt voor beleving/amusement rond biodiversiteit.
Hoe	- Bepaal je doelgroep en kies voor een duurzaam gadget (zie hieronder voor mogelijke voorbeelden/ideeën zoals koesterbordjes, koesterkaartenspel, koesterscheurkalender, ... - Creatie productie door de provincie (in 2010 een kalender voor de milieuambtenaren en de betrokken lokale groepen); - Creatie productie door de provincie/gemeente/groepen (vanaf 2011) in functie van beschikbare budgetten en opportuniteiten.
Distributie	Via de gemeenten, Regionale landschappen Afhankelijk van het gadget: op aanvraag, huis-aan-huis, tijdens een manifestatie, ... Via gemeentelijke distributiekkanalen (loketten, informatiepunten, buurthuizen, ...)
Wanneer	Lancering vanaf 2011 t.e.m. 2013, telkens in het najaar

4.13 Mogelijke ideeën voor beleavingsgadgets

Ideeën voor gemeenten/ verenigingen/ groepen om (zelf) beleavingsgadgets te ontwikkelen/ produceren/ verspreiden. Idealiter gebeurt de verspreiding in het najaar.

Wat	Koesterbordjes: Signalisatie die aangeeft "Hier woont koesterbuur x", bordje om voor raam te hangen cf. Zonder Haat Straat
Doelgroep	Groepen - Lokale organisaties - Inwoners
Waarom	<u>Enthousiasmeren</u> Inwoners warm maken voor lokale biodiversiteit. <u>Aanmoedigen</u> Bestaande initiatieven en koesterplekken in het licht zetten. Wie mooi werk levert, wie een stukje lokale biodiversiteit beschermt die verdient waardering en een publiek schouderklopje. Wie dit instrument breder wil inzetten zou een generiek bordje kunnen maken bijv. "Ik zorg voor mijn koesterburen", met daarbij de afbeelding van enkele koesterburen uit de gemeente.

Wat	KoesterScheurkalender 2013
Doelgroep	Inwoners - Groepen - Lokale organisaties
Waarom	<u>Informeren - Enthousiasmeren - Engageren</u> Iedere dag komt er een koesterbuur aan bod. Op de achterkant van ieder blaadje vind je informatie over de soort, het leefgebied en tips over wat je zelf kunt doen. <u>Samen werken</u> De kalender kan een kans zijn voor lokale en andere media om rubriekjes te wijden aan de koesterbuur van de dag.

Wat	Koesterkaartspel: Kaartspel rond koesterburen, totems en leefgebieden
Doelgroep	Inwoners - Groepen - Lokale organisaties
Waarom	<u>Enthousiasmeren</u> Het kaartspel is een spel dat iedereen kan meespelen en waarin je op zoek moet naar de koesterburen van verschillende leefgebieden. <u>Aanmoedigen</u> Het spel is net zoals de scheurkalender een leuk en praktisch cadeau. Het is een beloning voor de inzet van de inwoners voor hun lokale biodiversiteit. Het is ook een manier om de associatie te versterken tussen biodiversiteit en leuke en aangename momenten. <u>Informereren</u> Spelenderwijs frissen de inwoners – en dan vooral de kinderen – hun kennis op over de koesterburen, over biodiversiteit en over wat ze zelf voor die biodiversiteit kunnen doen.

4.14 Nog meer ideeën om te sensibiliseren

4.14.1 Toteminwijding

Wat	Officiële bekendmaking van de totems
Waarom	Wat maakt een toteminwijding interessant? - Het is een eenvoudige manier om aandacht te vragen voor uw activiteiten rond biodiversiteit. - U hebt meteen een gezicht en een mascotte waar al uw inwoners fier op kunnen zijn. Deze inwoner is eigen aan hun gemeente. - Met een belevingsmoment zet u heel wat meer in beweging dan met een flyertje met informatie. - U vergroot de zichtbaarheid in uw gemeente voor iedereen die met biodiversiteit bezig is.
Wie	Milieuambtenaar / Schepencollege
Wanneer	Voorjaar
Hoe	I. Voorbereiding 1. Selecteer de totem(s) - (zie Totems) 2. Overleg met lokale organisaties en regionale landschappen over welke acties jullie specifiek kunnen ondernemen voor de totem(s) in kwestie (zie Maatregelenfiches). 3. Leg een bekendmakingdatum vast. Idealiter op het moment van de persconferentie (voorjaar) of bij de lancering van een gadget (najaar). 4. Stel een lokaal communicatie- en actieplan op. Welke lokale communicatiekanalen ga je gebruiken om ruchtbaarheid te geven aan het totemschap? 5. Maak en verspreid de totemaffiches. 6. Probeer een overzicht te krijgen van de biodiversiteitacties die je als gemeente al onderneemt en welke acties je nog plant. 7. Nodig inwoners en betrokkenen uit. Gebruik dit communicatiemoment om meer informatie te geven over biodiversiteit, over de campagne én over de

	totem zelf natuurlijk. 8. Tref de nodige voorbereidingen voor het kleine huldigingmoment. Organiseer de inwijding indien mogelijk samen met lokale organisaties, buurtbewoners, ... II. De toteminwijding Voorzie een officieel huldigingmoment waarop - de totem voorgesteld wordt aan het grote publiek - inwoners kunnen vernemen wat ze voor deze totem en andere koesterburen kunnen doen - andere organisaties en inwoners hun acties voor deze en andere koesterburen bekend maken III. Terugkerende communicatiemomenten De totem wordt maar echt een mascotte als je hem ook zo gebruikt. Vermeld hem bij iedere communicatie/actie rond biodiversiteit. Wijd er ook een rubriekje aan in het gemeenteblad.
Benodigdheden	- Koesterschijf: gebruik de koesterschijf om te bepalen welke koesterbuur/-buren je tot totem wil benoemen - Totemaffiches (met en zonder witruimte): alle materiaal voor het maken van de totemaffiches vind je op www.koesterburen.be - Lijst met activiteiten: Wat gebeurt er nu op het terrein en wat is er nog gepland? Wat kan en wat moet er nog gebeuren? - Infostukje in gemeenteblad / op gemeentesite: voorstelling van de campagne + totem + oproep + uitnodiging.

4.14.2 Koesterschepen

Wat	Formele opdrachtverklaring voor de schepen van milieu om de belangen van de koesterburen en hun leefgebieden te verdedigen.
Waarom	De koesterburen en leefgebieden kunnen niet zelf naar de gemeenteraad komen. Ze hebben iemand nodig die het tot in de raadszaal voor hen én voor de algemene biodiversiteit kan opnemen. Biodiversiteit maakt deel uit van het milieuactieplan van de provincie. Het is iets wat alle aspecten van het leven in jouw gemeente beïnvloedt. Belangrijk genoeg dus om het verdedigen van de biodiversiteit en haar vertegenwoordigers formeel toe te kennen als schepenbevoegdheid.

Wie	Burgemeester, schepenen en gemeenteraadsleden.
Wanneer	Tijdens de gemeenteraad / Kan ook bij inwijding totem (zie hierboven)
Hoe	• Vorbereiding clause: deze clause vermeldt de specifieke koesterburen en hun leefgebieden. Ze bepaalt dat de betrokken schepenen tot taak heeft de belangen van de koesterburen en leefgebieden actief te verdedigen en te versterken met het oog op een verbetering van de lokale biodiversiteit in het algemeen. • Officiële stemming: de clause wordt voorgelegd op de gemeenteraad waar ze gestemd wordt. Biodiversiteit wordt – voor zover dat al niet het geval is – toegewezen aan de betrokken schepenen. • Publicatie clause: de clause wordt gepubliceerd in het gemeentebld + interview met de betrokken schepenen.

4.14.3 Koestertest

Wat	Evaluatie van gemeentelijke beslissingen vanuit het standpunt van de koesterburen
Waarom	Jouw gemeente vindt dat biodiversiteit belangrijk is voor de gemeente? Dan is dit de gemakkelijkste manier om dit waar te maken. Geeft biodiversiteit letterlijk een stem in de gemeentelijke besluitvorming.
Wie	Koesterschepenen (zie hierboven), schepenen en gemeenteraadsleden
Wanneer	Tijdens de gemeenteraad. Ter voorbereiding van de gemeenteraad.
Hoe	• Stel de vraag voor er definitief besluiten worden genomen: bijv. “Welk effect heeft deze verkaveling voor onze koesterburen?” • Stel een werkmemo op waarin alle diensten aangespoord worden om in hun adviezen aan het schepencollege een rubriek te wijden aan de impact van hun beslissingen op de lokale biodiversiteit. • Stel de basisinformatie (zie Maatregelenfiches) ter beschikking van de gemeente. • Desgewenst kun je een informatiesessie plannen voor de gemeentemedewerkers, i.s.m. lokale natuurverenigingen of/en een medewerker van de regionale landschappen. • Vermeld de resultaten van deze bevraging in de verslagen van de gemeenteraad.

4.14.4 Koesterstorm

Wat	Gemeentedienstoverkoepelende brainstorm
Waarom	• Kennismaking met koesterburen • Onderzoeken wat verschillende diensten voor een koesterbuur kunnen doen • Engagementsverklaring om alvast één stapje in de goede richting te zetten • Biodiversiteit is iets van de hele gemeente, niet enkel van de milieudienst. Bedoeling is om te laten zien dat iedereen hier kan scoren. Ieders medewerking is belangrijk. Iedereen kan hier wezenlijk iets betekenen...
Wie	Burgemeester, schepencollege, medewerkers verschillende departementen, kan zelfs ook met inwoners, regionale landschappen
Wanneer	Geruime tijd voor het persmoment
Hoe	Vorbereiding • Leg een datum en locatie vast. • Verstuur een uitnodiging waarin je de bedoeling uitlegt van de koesterstorm. • Bereid de storm voor samen met een medewerker van regionale landschappen en eventueel ook een lokale milieuorganisatie + eventueel ook een externe facilitator • Stuur vooraf een intro i.v.m. koesterburen en leefgebieden + enkele prikkelende vragen - o Wat zou jij/jouw dienst kunnen doen voor een specifieke koesterbuur/leefgebied? - o Wat doe(t) jij/jouw dienst nu al voor een specifieke koesterbuur/leefgebied? - o Voor welke koesterbuur/leefgebied zou jij/jouw dienst graag iets doen? - o Wat denk je nodig te hebben om iets te kunnen doen voor een bepaalde koesterbuur/leefgebied? De sessie (voorzie minstens 2 uur) De sessie bestaat uit 6 delen: • kennismaking & introductie • opwarming: wat zou jij kunnen doen voor biodiversiteit? Met welke koesterbuur voel jij je verwant? • Brainstorm (breed gaan) • Selectie

	• Verfijning + concrete scenario's bedenken. • Tentoonstelling resultaten De eerste stap vooruit De eerste stap vooruit begint onmiddellijk na de sessie. • Je vat de resultaten van de sessie samen • Je publiceert de resultaten / verstuurt ze naar de deelnemers/diensthooften • Je bespreekt de resultaten op de gemeenteraad • Je probeert vanuit de scenario's tot een concrete engagementsverklaring van alle deelnemende diensten en departementen te komen. Feedback Geef vooral feedback. Maak zeker bekend wie wat realiseert / gerealiseerd heeft.
Benodigdheden	- Koesterschijf en maatregelenfiches - Brainstorm tools (www.nieuweproductenbedenken.nl/) - Flipcharts, stiften, post-its, ... - Facilitator - Brainstormruimte (open, liefst met licht) - Eten en drinken (gezonde geest in gezond lichaam)

4.14.5 Koesterplek

Wat	Een rubriek in het gemeenteblad waarin je aandacht besteedt aan initiatieven rond biodiversiteit, koesterburen en leefgebieden
Waarom	Met het gemeenteblad heb je een prachtig informatiekanaal. Je geeft lokale organisaties, groepen en inwoners de kans om hun initiatieven beter bekend te maken, meer mensen aan te trekken, anderen te inspireren, etc... Het is een beperkte inspanning van jouw kant die kan resulteren in een relatief groot effect op het terrein.
Wie	Gemeentelijke communicatiemedewerkers - Lokale organisaties - Groepen - Inwoners
Wanneer	Periodiek, per verschijning van het gemeenteblad
Hoe	- Oproep: lanceer een oproep om de rubriek bekend te maken. - Meldpunt: voorzie een meldpunt (e-mailadres/telefoonnummer) waar mensen met hun tips en verhalen terecht kunnen. - Interviews

4.14.6 Koesterkalender

Wat	Kalenderitems / aparte kalender in het gemeenteblad waarin je aandacht besteedt aan initiatieven rond biodiversiteit, koesterburen en leefgebieden
Waarom	Met het gemeenteblad heb je een prachtig informatiekanaal. Je geeft lokale organisaties, groepen en inwoners de kans om hun initiatieven beter bekend te maken, meer mensen aan te trekken, anderen te inspireren, etc... Het is een beperkte inspanning van jouw kant die kan resulteren in een relatief groot effect op het terrein.
Wie	Gemeentelijke communicatiemedewerkers - Lokale organisaties - Groepen - Inwoners
Wanneer	Periodiek, per verschijning van het gemeenteblad
Hoe	- Oproep: lanceer een oproep om de rubriek bekend te maken. - Meldpunt: voorzie een meldpunt (e-mailadres/telefoonnummer) waar mensen met hun tips en evenementen terecht kunnen.

4.14.7 Koesterfoon

Wat	Telefonisch meldpunt voor inwoners. Inwoners kunnen hier problemen melden i.v.m. koesterburen
Waarom	Jouw inwoners zijn jouw ogen en oren. Hun kennis van het terrein reikt veel verder dan die van de gemeentediensten. De twee – kennis van inwoners / kennis van diensten – vullen elkaar overigens perfect aan. Een koesterfoon biedt u de kans om gericht in te spelen op lokale noden rond biodiversiteit. Een koesterfoon biedt jou de kans om de betrokkenheid van inwoners, organisaties en groepen rond biodiversiteit te vergroten.
Wie	Gemeentelijke communicatiemedewerkers, lokale organisaties, groepen, inwoners
Wanneer	Lancering idealiter bij persmoment of rond lancering gadget
Hoe	Er is al een infonummer? - Heel wat gemeenten hebben al een centraal nummer voor vragen en meldingen. - Wat je kunt doen is de gemeentelijke onthaalmedewerkers een opleiding

	geven rond de koesterburen (bijv. i.s.m. regionale landschappen). - Als je wil kun je de tips, vragen en verhalen van bellers publiceren (na toestemming van de bellers uiteraard) bijvoorbeeld op een aparte rubriek van de gemeentesite. Op die manier kunnen lokale organisaties inspelen op bepaalde noden waar zij bijv. iets aan kunnen doen + worden medeburgers uitgenodigd om het probleem mee te verhelpen. Er is nog geen infonummer? - Lanceer een speciaal nummer en kijk hoe je het kunt koppelen aan dat van een bestaande dienst / medewerker. - Zorg voor een korte opleiding rond de koesterburen. - Als je wil kun je de tips, vragen en verhalen van bellers publiceren (na toestemming van de bellers uiteraard) bijvoorbeeld op een aparte rubriek van de gemeentesite. Op die manier kunnen lokale organisaties inspelen op bepaalde noden waar zij bijv. iets aan kunnen doen + worden medeburgers uitgenodigd om het probleem mee te verhelpen.
Benodigdheden	- Telefoonnummer - Opleiding personeel - Procedure

4.15 Nog meer inspiratie en voorbeelden

Ter inspiratie vind je hier alvast enkele voorbeeldacties, onderverdeeld per type initiatiefnemer (provincie, gemeenten, lokale groepen, organisaties, inwoners).

Andere acties vind je via www.koesterburen.be.

Vergeet niet om zelf acties door te mailen of toe te voegen.

Belangrijk: voeg je contactgegevens toe. Post je een voorbeeldactie (hetzij rond communicatie, hetzij een terreinactie), weet dan dat dit verspreid wordt onder alle deelnemers (gemeenten, groepen, provincie-medewerkers, ...). Het is handig als ze jou kunnen contacteren voor meer informatie over jouw actie/verhaal. Kijk naar bijlage 7 voor een voorbeeldformulier hoe je een actie/verhaal kan doorgeven.

4.15.1 Acties provincie / provinciedomeinen

Naam actie	Het Vinne in Zoutleeuw, het grootste natuurlijke meer van Vlaanderen
Initiatiefnemer	Provincie Vlaams-Brabant, Vlaamse Gewest, stad Zoutleeuw
Waar	Provinciedomein Zoutleeuw
Wanneer	1999 tot nu
Verloop actie + resultaat	Het 140 ha grote provinciedomein in Zoutleeuw onderging de laatste jaren een grondige gedaanteverwisseling. De provincie, het Vlaamse Gewest (AMINAL, afdeling Natuur en de Vlaamse Landmaatschappij (VLM)) en de stad Zoutleeuw werkten vanaf 1999 immers samen rond een grootschalig natuurinrichtingsproject. Na voorbereidend studiewerk vonden in 2004 tot 2005 grote omvormingen plaats. De populierenaanplant werd verwijderd, het pompen werd gestaakt en de natuurlijke kom vulde zich met regen- en grondwater. Het Vinne is nu weer het enige natuurlijke meer van Vlaanderen! Bovendien schittert het project door de kwalitatief hoge natuurwaarden. Voorbeelden hiervan zijn de spectaculaire broedgevallen van witwangstern, kleinst waterhoen en het woudaapje in 2005 en 2006. Vandaag de dag herbergt het Vinne ook heel wat koesterburen. Je kunt met ze kennismaken langs het wandelpad: de koesterschijf van het Vinne vertelt hun verhaal. De rand van het meer zal er gaan uitzien als een brede moeraszone (rietland, kleine

	zeggenvegetatie en moerasspirearigte) met hooilandjes en elzenbroekbos, beukeneiken- en eikenberkenbos. Onder het wateroppervlak leven heel wat waterplanten en treffen we gevarieerde vis- en ongewerveldenfauna. Daarnaast zijn er twee hoogstamboomgaarden met oude fruitrassen en vormt een extensieve akker voor wintervoer voor akkervogels als grauwe- en geelgors. Terreinbeheer Een provinciale terreinbeheerploeg met de Vinnehoeve als uitvalsbasis voert het natuurbeheer uit in het Vinne en de Grote Getevallei. Ze bestaat uit een ploegbaas en vier arbeiders die het reguliere winter- en zomerbeheer voor hun rekening nemen. Het beheer van de boomgaardpercelen wordt gedaan door de Pottekaashoeve – een biologisch schapen- en geitenbedrijf uit de buurt. Zij verwerken op hun bedrijf ook het grootste deel van het maaisel van de hooilanden.
Meer info	www.vlaamsbrabant.be/zoutleeuw

Naam actie	Op stap met de koesterschijf in het provinciaal domein
Initiatiefnemer	Provincie Vlaams-Brabant
Waar	Provinciedomein Kessel-lo, Huizingen, Diest, Het Vinne
Wanneer	vanaf de zomer 2010
Verloop actie + resultaat	Voor elk provinciedomein wordt er een koesterschijf opgemaakt. Op deze schijf staan de koesterburen specifiek voor het domein. Bij de uitvoering van het bosbeheerplan, het natuurbeheerplan of het parkbeheerplan is er speciale aandacht voor deze soorten. Neem de koesterschijf mee als je op pad gaat in het domein en als je wil weten hoe het daar met de koesterburen gesteld is!
Meer info	www.koesterburen.be

4.15.2 Acties gemeenten

Naam actie	Galmaarden adopteert Ringmus Roosdaal adopteert de Gele Kwikstaart
Koesterbuur	Ringmus, Gele Kwikstaart
Leefgebied	Akkergemeenschappen
Doelgroep	Inwoners
Initiatiefnemers	Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën; gemeente Galmaarden; gemeente Roosdaal
Waar	Galmaarden, Roosdaal
Wanneer	April 2009
Verloop actie + resultaat	De gemeentebesturen, landbouwers en inwoners van Galmaarden en Roosdaal slaan de handen in elkaar om de akkervogels in hun gemeente een hart onder de vleugel te steken. Samen met het Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën vzw willen ze aandacht vragen en maatregelen uitvoeren om het leven van de akkervogels te vergemakkelijken. Daarnaast zijn een aantal vrijwilligers bezig met een jaar lang gericht akkervogels te tellen. Om alle inwoners te betrekken hebben Galmaarden de Ringmus en Roosdaal de Gele Kwikstaart geadopteerd. Beide gemeenten vragen in het weekeinde van 25 en 26 april op ludieke wijze aandacht voor hun akkervogels. Het komende jaar zal je de geadopteerde Ringmus en Gele Kwikstaart her en der zien opduiken tijdens evenementen. Alle lagere scholen uit de gemeenten krijgen binnenkort in primeur een nieuw educatief pakket aangeboden: 'Akkervogels: de helden van de velden!'. Galmaarden adopteert de Ringmus De voorbije weken hebben opmerkelijke inwoners schilderijtjes van de Ringmus zien hangen aan gemeentelijke infoborden. De adoptie van de Ringmus door Galmaarden wordt gelanceerd tijdens de streekproductenbeurs Pajotternijen in het Baljuwhuis. Op zaterdag 25 april om 13u onthult de gemeente haar nieuwe huisstijl waarin de Ringmus zich heeft genesteld. Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën serveert het lievelingsmaal van de Ringmus tijdens de receptie voor nieuwe inwoners: lekkere insectentoastjes! Op zondag 26 april om 14u wordt de nieuwe Ringmuswandeling in Galmaarden

	voorgesteld. De gemeente wil drie parcours van verschillende lengte laten bewegwijzeren. Zondag wordt het traject van de Ringmuswandeling van 9 km alvast ingewandeld (bewegwijzering volgt later). Wandelaars worden gegidst met boeiende uitleg over het doen en laten van de akkervogels in Galmaarden. We houden halt bij een aantal mogelijke terreinrealisaties en hopen natuurlijk een glimp van 'onze' dierbare Ringmus op te vangen! Roosdaal adopteert de Gele Kwikstaart De adoptie van de Gele Kwikstaart door Roosdaal wordt gelanceerd tijdens de Sneukeltocht op zondag 26 april. De zowat 1000 deelnemers krijgen info en een leuke Gele-Kwiksticker aangeboden (rara... het is geel en het kleeft?). Onderweg serveren het Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën en Natuurpunt Pajottenland vogelvriendelijke 'doping' aan de fietsers en wandelaars: het favoriete zomervoedsel van de Gele Kwikstaart... eiwitrijke insecten voor stevige sportieve prestaties! Op zondag 5 juli organiseren Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën en Natuurpunt Roosdaal een akkerwandeling langs de traagste, mooiste en stilste wegen van Roosdaal. Deze 'Gevleugelde Wandeling' vertrekt om 14u aan het Koetshuis in Strijtem en staat open voor iedereen die kennis wilt maken met de Gele Kwikstaart. Het is een wandeling van ongeveer 7,5 kilometer en je komt best met stevige stapschoenen of laarzen. Buggy's kunnen mee, met enkele moeilijkere stukken.
Meer info	Contact <u>Roosdaal</u>: Milieudienst: Johnny Vanhee, johnny.vanhee@roosdaal.be, 054-31 78 03. Schepen van milieu: Glenn Heyvaert, glenn.heyvaert@roosdaal.be. Contact <u>Galmaarden</u>: Milieudienst: Theo Vernailen, theo.vernailen@galmaarden.be. Schepen van milieu: Paul Cardoen: 0475-73 03 65. Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën: Alwin Loeckx, alwin.loeckx@rlzzz.be, 02-452 60 45, www.rlzzz.be

4.15.3 Acties lokale groepen (bedrijven, scholen, plaatselijke verenigingen, ...)

Naam actie	Scholencross met 1500 kievitskuiven
Koesterbuur	Kievit
Leefgebied	Akkergebieden
Doelgroep	Inwoners
Wanneer	26 september 2008
Waar	Sint-Pieters-Leeuw
Initiatiefnemers	Gemeentescholen lager onderwijs Sint-Pieters-Leeuw
Beschrijving actie	Begin september lanceerde het Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën haar 'akkervogel adoptieproject'. Drie gemeenten uit het Pajottenland adopteerden een akkervogel en zetten acties op om deze vogels te ondersteunen en beter bekend te maken bij inwoners. Sint-Pieters-Leeuw adopteerde de Kievit. Op vrijdag 26 september 2008 werd voor de negende maal een scholencross voor alle leerlingen van het lager onderwijs georganiseerd. Alle leerlingen uit de gemeente werden gevraagd om aan de scholencross aan het Wildersportcomplex deel te nemen met een achterwaartse kuif. Kieviten zijn immers bekend om hun prachtige lange kuif en met een beetje fantasie valt de typische kuif van de Kievit te herkennen in het logo van Sint-Pieters-Leeuw. De enthousiaste leerlingen maakten een kuif met gel, knutselden een leuk hoedje in elkaar of staken wat pluimen in hun haar. Ook de kappersklas van het KTA Halle was aanwezig om nog wat bijkomende Kievitskuiven te coifferen. Alle kuiven werden gefotografeerd om later een grote collage van te maken. De klas met de mooiste kuiven, het tweede jaar van de school 't Populiertje in Zuun werd beloond met een mand vol ontbijtgranen. Alle aanwezige kinderen kregen na de slothappening een brooddoos met een tekening van de kievit.
Meer info	http://www.youtube.com/watch?v=Qcn2-jejoBE http://sint-pieters-leeuw.eu/2008/09/26/scholencross-met-1500-kievitskuiven/

Naam actie	Pasar Buur Natuur, verkiezing van het mooiste natuurplekje in je buurt
Doelgroep	Inwoners
Wanneer	2008
Waar	Vlaanderen
Initiatiefnemers	Pasar
Beschrijving actie	Buur Natuur: de mooiste natuurplekjes van meer dan 100 gemeenten Met het jaarthema Buur Natuur ging Pasar op zoek naar hét mooiste natuurplekje in een 120-tal gemeenten: een prachtig natuurgebied, een mooie holle weg, een schitterend uitzicht... In de deelnemende gemeenten kon iedereen, samen met de Pasar-afdelingen, uit een 3-tal mooie natuurplekjes, een winnaar verkiezen. Op de website van Pasar staat een interactieve kaart waarop bezoekers de mooiste plekjes in hun omgeving kunnen terugvinden.
Meer info	http://www.pasar.be/buurnatuur/plekjes.asp

4.15.4 Acties regionale landschappen

Naam actie	Akkervogelspel (educatief spel)
Koesterbuur	Akkervogels
Leefgebied	Akkergebieden
Doelgroep	Inwoners
Initiatiefnemers	Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën
Beschrijving actie	Educatief spel akkervogels: 'De helden van de velden' Speel het nieuwe educatieve akkervogelspel van Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën (RLZZZ) en word een held van het veld! Alle hens aan dek voor onze 'boerenatuur' want het gaat niet goed met de akkervogels in Vlaanderen. De Veldleeuwrik ging in 20 jaar met 95% achteruit. Ook van de Patrijs, Geelgors en Ringmus en andere soorten komen steeds minder broedparen voor. Het akkervogelspel 'De helden van de velden!' is een terreinspel en wordt in groep gespeeld met minstens 10 deelnemers. Het spel is helemaal op maat van 8 tot 12-jarigen en geschikt voor scholen, jeugdverenigingen, kampen... Het spel bestaat uit: infomap, CD met akkervogelgeluiden, PowerPoint presentatie, handleiding, vogelkaartjes en evaluatieblad per vogelsoort, spelregels. Je kunt 'De helden van de velden' gratis aanvragen of downloaden via www.rlzzz.be.
Meer info	Meer info: Alwin Loeckx, 02 452 60 45

Naam actie	Europese Nacht van de Vleermuis
Koesterbuur	Ingekorven vleermuis e.a.
Leefgebied	Urbane Gebieden
Doelgroep	Inwoners
Initiatiefnemers	Regionaal Landschap Noord-Hageland vzw
Beschrijving actie	Het laatste weekend van augustus organiseert het Agentschap voor Natuur en Bos

	samen met Natuurpunt vzw en lokale verenigingen de Europese Nacht van de Vleermuis. Ook het Regionaal Landschap Noord-Hageland vzw organiseert elk jaar in een van haar gemeenten de Nacht. Samen met verscheidene partners zoals de gemeente, maar ook de provinciedomeinen, lokale natuurlandpuntafdeling en heemkundige kring biedt het regionaal landschap een uitgebreid programma aan, telkens op een bijzondere locatie. Naast lezingen, vleermuizen tochten en een bat-café is er een aangepast kinderprogramma: 'Top secret'. Kinderen van 6 tot 9 kruipen in de huid van de vleermuis. Onder leiding van graaf Vlerula oriënteren ze zich, leren ze slapen en eten zoals een vleermuis en ervaren ze wat wij mensen voor deze beestjes betekenen.
Meer info	Meer info: Beatrijs Maesen, 016-61 92 28 Algemene info Europese Nacht van de Vleermuis: www.natuurpunt.be

Naam actie	Kikvorscursus
Koesterbuur	Alpenwaterslamander
Leefgebied	Poelen en waterkanten
Doelgroep	Inwoners
Initiatiefnemers	Regionaal Landschap Groene Corridor
Beschrijving actie	Salamanders zijn sexy! En kikkers zijn blaaskaken! Niemand die dan ook durft te twijfelen dat amfibieën coole beesten zijn. Hoewel België net iets te noordelijk ligt voor deze warmteminnaars, komen er in de groene corridor rond de hoofdstad toch een tiental soorten voor. De Kikvorscursus XL stelt ze graag aan u voor. We houden het daarbij niet bij een partijtje namen noemen, maar gaan telkens in op de boeiende levenswijze van iedere soort en bespreken de eisen die zij aan hun leefgebied stellen. Maar amfibieën zijn niet de enige dieren in de poel. Wist je bijvoorbeeld dat libellen niet altijd met hun hoofd in de wolken zweven, maar dat hun larven de meest gevreesde onderwaterjagers zijn? En heb je ooit al gehoord van de waterspin, die een zijden duikersklok spint om ook onder water te kunnen ademen? Dit alles en nog veel meer kom je te weten tijdens de Kikvorscursus. Het vormt de ideale start om daarna zelf op onderzoek te gaan!
Meer info	Meer info: Wim Solie, 02-253 43 04

Naam actie	Paddenstoelen- en holle-wegenwandeling
Koesterbuur	Papegaaizwammetje
Leefgebied	Holle wegen
Doelgroep	Inwoners
Initiatiefnemers	Regionaal Landschap Dijleland
Beschrijving actie	Als officieel inwandelmoment voor de nieuwe holle wegen wandelbrochure, werd er een paddenstoelenwandeling georganiseerd in Loonbeek. Er namen meer dan 110 mensen deel aan deze wandeling. Natuurpunt Studie zorgde voor 5 gidsen, waarvan 1 voor de kinderwandeling. Deelnemers moesten vooraf inschrijven. Achteraf kon iedereen op adem komen met een paddenstoelenbier. Het was een geslaagde activiteit, die ook gepromoot werd als feestactiviteit omwille van het 10-jarig bestaan van RLD vzw. Je kunt de wandelbrochure ook steeds bij het RLD verkrijgen: altijd handig om een georganiseerde wandeling op te baseren als je op stap gaat.
Meer info	Meer info: Annabel Pennings, 016-40 85 58

Naam actie	Op zoek naar vlinders in de winter? Speuren naar eitjes van de Sleedoornpage!
Koesterbuur	Sleedoornpage
Leefgebied	Hagen en houtkanten
Doelgroep	Inwoners
Initiatiefnemers	Regionaal Landschap Groene Corridor
Beschrijving actie	Sleedoornpages zijn moeilijk waar te nemen omdat ze zich vaak hoog in struiken en bomen van een haag of bosrand bevinden. De waardplant is voornamelijk Sleedoorn. Het wijfje zet eitjes af op jonge takken van zuidelijk geëxposeerde bosranden of hagen. Het zijn deze eitjes die overwinteren en als 'golfballetjes' goed zichtbaar zijn op het bruine takhout.

	Op de Vlaamse Rode lijst staat de Sleedoornpage als bedreigd aangeduid. Veel Sleedoornhagen zijn immers verdwenen. Het behoud van deze bedreigde soort bestaat er dan ook in de resterende Sleedoornhagen en –struwelen te behouden en goed te beheren en waar mogelijk gefragmenteerde leefgebieden terug met elkaar in verbinding te stellen door aanplantingen. In de periode van 2008-2010 gaan we met geïnteresseerden op ontdekking en maken hen wegwijs in het zoeken naar deze bijzondere eitjes. Dat de zoektocht doorgaat tijdens hartje winter maakt het extra speciaal.
Meer info	Meer info: Lies Heirman, 02 - 253 43 04

Naam actie	Zwaluwfietstocht
Koesterbuur	Zwaluwen
Leefgebied	Urbane Gebieden
Doelgroep	Inwoners
Initiatiefnemers	Regionaal Landschap Zuid-Hageland
Beschrijving actie	Regionaal Landschap Zuid-Hageland organiseerde samen met de vogelwerkgroep Oost-Brabant en de stad Zoutleeuw een fietstocht met start- en aankomstplaats in het Vinne. Zwaluwen en hun leefgebied stonden centraal. Deelnemers konden kennis maken met meerdere zwaluwsoorten uit de regio: een indrukwekkende kolonie huiszwaluwen, boerenzwaluwen die hun jongen voeren en hoog overvliegende gierzwaluwen. De gids, die een rijke vogelkennis combineerde met een geanimeerde vertelstijl, ontlokte de deelnemers verwondering en bewondering voor deze dappere vogels. Ook werd geïllustreerd – onder andere met plaatsing van een kunstnest - hoe de zwaluwen vaak met kleine maatregelen kunnen geholpen worden.
Meer info	Meer info: Joachim Lambrechts, 016 - 81 91 63

4.15.5 Acties inwoners

Naam actie	Biodiversiteit in jouw gemeente!
Koesterbuur	Vleermuizen, boerenzwaluw, gierzwaluw, steenmarters, vossen, ...
Leefgebied	Divers
Doelgroep	Inwoners
Initiatiefnemers	Natuurpunt
Beschrijving actie	Op haar website geeft Natuurpunt een overzicht van acties die je als burger kunt doen om de biodiversiteit in je buurt een handje toe te steken. (bron: www.natuurpunt.be) 1. Gebruik geen pesticiden/herbiciden in je tuin. 2. Leg een geveltuintje aan en creëer zo je eigen natuurgebiedje. 3. Laat 1x per week je auto staan. 4. Kook 1x per week biologisch. 5. Schrap 1x per week vlees, vis of gevogelte van het menu. 6. Koop je kledij bij de kringwinkel; budgetvriendelijk en zeker niet minder stijlvol. 7. Doof de lichten in lege kamers. 8. Carpoolen is leuk, budget- en milieuvriendelijk! 9. Draai de kraan toe tijdens het tandenpoetsen. 10. Gebruik zo veel mogelijk spaarlampen. Er bestaan vandaag ook dimbare spaarlampen. Vraag er naar bij je verdeler. 11. Zet je thermostaat enkele graadjes lager tijdens de wintermaanden en dicht tochtgaten en kieren van deuren. 12. Spread the word: spreek er eens over met je familie en vrienden! 13. Investeer in duurzame ontwikkeling en milieuvriendelijke initiatieven. 14. Koop enkel wat je echt nodig hebt en recycleer oude spullen. Voor wie liever gericht actie onderneemt voor een bepaalde koesterbuur biedt Natuurpunt technische fiches aan met concrete actietips.
Meer info	www.natuurpunt.be

4.15.6 Tandembrochures

Wat	Brochure: In de bres voor een rijke natuur, uitgave van Tandem
Waarom	In elke gemeente is er een rijk verenigingsleven. Deze brochure is bedoeld voor socio-culturele verenigingen die een gezonde interesse hebben voor natuur en milieuthema's, maar niet elke dag met deze onderwerpen bezig zijn. Werken rond natuur is leuk, ontspannend en begeistert. In de brochure staat een veelheid aan tips voor mogelijke activiteiten. Al deze acties rond biodiversiteit passen perfect in dit koesterburenverhaal.
Wie	Verenigingen van de gemeente
Hoe	(Zie bijlage) Vanuit de gemeente kan je groepen aanspreken met deze tips om daadwerkelijk in de gemeente aan de slag te gaan. Vanuit de gemeente kan je de activiteiten faciliteren met logistieke steun bijvoorbeeld.

Wat	Brochure: Natuur in jouw gemeente, een uitgave van Tandem
Waarom	Deze brochure werd speciaal opgemaakt voor gemeentebesturen. In de brochure vind je concrete tips en voorbeelden hoe je rond biodiversiteit in de gemeente aan de slag kan gaan.
Wie	De eigen gemeente
Hoe	(Zie bijlage) In de gemeente zijn er zeker verenigingen actief die te vinden zijn om dergelijke initiatieven mee te ondersteunen. Informeer ook eens bij het regionaal landschap naar wat er al bestaat van acties of geplande activiteiten.

4.15.7 Inhaken op bestaande evenementen en acties

Wat	Inhaken op bestaande campagnes en acties (bijv. Biodiversiteit charter van Natuurpunt, een schoolsportactiviteit, Dag van het Park, buurtfeesten, ...)
Wie	Provincie - Gemeenten - Organisaties - Lokale groepen
Doelgroep	Gemeenten - Organisaties - Lokale groepen - Inwoners
Waarom?	Meerwaarde creëren voor bestaande acties en het biodiversiteitverhaal. Dubbel werk vermijden.
Hoe	- Maak een lijst van bestaande initiatieven/evenementen - Bekijk hoe het biodiversiteitverhaal of jouw biodiversiteitsactie kan aansluiten bij het evenement of de actie in kwestie - Contacteer de initiatiefnemers - Nadien: verzamel feedback
Distributie	- www.koesterburen.be - activiteitenagenda gemeenten, organisaties, lokale groepen, ...
Wanneer	Eind 2009 – eind 2013

4.15.8 Dag van de (koester)Buren

Wat	Inbreken tijdens de Dag van de Buren (www.dagvandeuren.be)
Wie	Provincie - Gemeenten - Lokale groepen
Doelgroep	Inwoners Vlaams-Brabant
Waarom	<u>Informereren - Enthousiasmeren</u> De Europese Dag van de Buren is een terugkerend evenement laat in de lente. Het is bedoeld als een actiedag waarop je kennis maakt met je burens. Op deze dag in de maand mei nodigen miljoenen burens in heel Europa elkaar uit om samen een gezellig moment te beleven. Ideaal dus om onze campagne rond koesterburen in te schuiven. Laat mensen op een originele manier kennismaken met hun koesterburen. De media-aandacht voor dit evenement is een extra trigger om actie te ondernemen.

Hoe	- Lanceer oproep tot acties en ideeën in eigen communicatiemedia (websites, milieukrant, gemeentebblad, ...) - Verzamel actie-ideeën en communiceer ze terug naar de bevolking (kalender, website, nieuwsbrieven, ...). Kijk eens op www.dagvandeuren.be en verzamel ideeën - Zorg voor visuele aanwezigheid, gebruik de sjablonen en foto's van de koesterburen voor het infoblad of maak een leuke affiche)
Wanneer	28 mei 2010, jaarlijks de laatste dinsdag van mei (jaarlijks evenement)

4.16 Tentoonstelling Biodiversiteit

Wat	Uitleenbare tentoonstelling 'Biodiversiteit, alles hangt samen'
Wie	Provincie Vlaams-Brabant
Doelgroep	Bevolking Vlaams-Brabant via gemeenten - Verenigingen - Cultuurcentra - Scholen - Bibliotheken, ...
Inhoud	Biodiversiteit: het is geen eenvoudig begrip. Nochtans komt iedereen in zijn of haar dagelijks leven ermee in aanraking. In de tentoonstelling 'Biodiversiteit, alles hangt samen' kom je alles te weten over biodiversiteit als kloppend hart van onze planeet en onderdeel van ons leven. De tentoonstelling bestaat uit een aantal hoofdstukken (ons dagelijks leven, onze behoeften, onze uitdagingen en onze hulpbronnen) waaronder telkens concretere thema's aan bod komen, zoals consumeren, toerisme en landbouw. Elk thema omvat twee tentoonstellingspanelen: - o een eerste met daarop duidelijke informatie over het thema in combinatie met twee prachtige foto's ter illustratie. Dezelfde informatie wordt op kinderniveau weergegeven in het kinderparcours, geschikt voor kinderen van 6 tot 10 jaar. - o het tweede paneel spitst zich toe op de provinciale biodiversiteitscampagne 'Je hebt meer burens dan je denkt'. Er wordt de link gelegd met het thema en de biodiversiteit in de provincie Vlaams-Brabant. Zo komt biodiversiteit voor de bezoeker hopelijk een stapje dichterbij huis. De koesterschijf met de soorten en de leefgebieden maakt uiteraard ook deel uit van deze tentoonstelling.
Praktisch	De ontleningsvoorswaarden zijn te vinden op www.koesterburen.be De tentoonstelling bestaat uit 41 panelen; 20 banniers van 1.5 meter breed en 21 banniers van 1.0 meter breed. Omdat de tentoonstelling uit verschillende hoofdstukken bestaat, is het ook mogelijk om slechts een deel ervan op te stellen.
Contact	Provincie Vlaams-Brabant, dienst leefmilieu, cel NME - 016-26 72 56, nme@vlaamsbrabant.be

5 Maatregelenfiches

Welke terreinacties kunnen er nu allemaal gebeuren?

Wat kan er nu allemaal concreet gebeuren voor de koesterburen in de leefgebieden?

Want hier is het uiteindelijk toch allemaal om te doen...

Hiervoor werden door een extern bureau maatregelenfiches opgesteld. Het gaat om voorbeelden van terreinacties die je als gemeente kan ondernemen of ondersteunen in dat bewuste leefgebied t.v.v. van de soorten die er in voorkomen.

Deze maatregelenfiches kan je vinden en downloaden via www.koesterburen.be.

Steek de maatregelenfiches voor jouw koesterburen in deze map achter de juiste leefgebieden. Zo zie je zelf hoe de biodiversiteit groeit in je gemeente. Doen!

Deze gemeentekit is onderverdeeld in 12 hoofdleeftgebieden:

- waterlopen
- poelen, plassen en moerassen
- akkers
- bermen en verstoorte gronden
- graslanden
- heide
- ruigten en struwelen
- hagen en houtkanten
- bossen
- broekbossen
- urbaan gebied
- parklandschappen en bomenrijen

Heb je advies nodig bij het uitvoeren van de maatregelen? Neem dan zeker contact op met het regionaal landschap van je gemeente. Ze helpen je graag op weg!

Raadpleeg zeker ook de bijlagen 1 en 2. Zo ontdek je hoe je kunt genieten van provinciale en Vlaamse subsidies.

Als je actie neemt, breng of houd het regionaal landschap of de provincie daarvan op de hoogte. Zo weten wij ook hoe het gaat met de biodiversiteit in de provincie want: " Vele kleintjes maken één groot".

6 Lexicon

Praat jij al een aardig mondje Biodiversiteit? We hebben het biodiversiteit-abc van deze campagne alvast voor jou op een rijtje gezet:

Biodiversiteit: Letterlijk betekent biodiversiteit ‘verscheidenheid van leven’, gekoppeld aan een bepaald leefgebied. Hoe meer verscheidene levensvormen in een welbepaald leefgebied, hoe hoger de biodiversiteit van dat leefgebied.

“Biodiversiteit verwijst naar de verscheidenheid van het leven op onze planeet: planten, dieren, zwammen en micro-organismen, evenals naar de gemeenschappen die ze vormen en naar de habitat waarin ze leven. Biodiversiteit is niet enkel de som van alle ecosystemen, soorten en genetisch materiaal. Het is eerder de uitzonderlijk rijke variabiliteit ervan. Biodiversiteit speelt een belangrijke rol in vele aspecten van ons dagelijks leven: voeding, gezondheid, economie, transport, bouw, opvoeding, cultuur en recreatie.”
(Uit het Provinciaal Milieubeleidsplan 2009-2013 van de provincie Vlaams-Brabant)

Biodiversiteit charter van Natuurpunt: Het Biodiversiteit charter is een initiatief van Natuurpunt. Het charter is een engagementsverklaring tussen het lokale bestuur en de Natuurpuntafdeling, dat d.m.v. wederzijdse feedback en samenspraak ingevuld wordt. Het is een heel concrete engagementsverklaring. Vanaf de lancering in 2007 (Walk for Nature Koebos, Pellenberg) groeit het aantal Countdown 2010-partners. Momenteel hebben 17 gemeenten in Oost-Brabant het charter al ondertekend. Deze gemeenten worden vermeld op de internationale campagnewebsite.

Countdown2010: 2010 is door de VN uitgeroepen tot het Internationale Jaar voor de Biodiversiteit. Verschillende nationale en lokale organisaties zijn nu al bezig met acties die hieraan gekoppeld zijn.
www.countdown2010.net, www.twenty-ten.net

Totem: Een totem is één specifieke koesterbuur die verkozen wordt tot totem. Dat betekent dat die totem gedurende een lange tijd de voortrekker wordt voor de lokale biodiversiteitscampagne.

Koestersoort: In één leefgebied (bijv. de waterlopen) komen verschillende soorten voor. Voor de campagne staat een koestersoort symbool voor dat leefgebied en alle voorkomende soorten in dat leefgebied.

Koesterbuur: In de campagne spreken we van “koesterburen” in plaats van koestersoorten. Een buur is iemand die naast je woont en dat is ook wat we willen beklemtonen: deze soorten vind je bij jou in de buurt.

Leefgebied: Een leefgebied is een welomschreven biotoop. Er zijn 12 hoofdtypes van leefgebieden elk met hun eigen subgebieden:

- waterlopen
- poelen, plassen en moerassen
- akkers
- bermen en verstoorde gronden
- graslanden
- heide
- ruigten en struwelen
- hagen en houtkanten
- bossen
- broekbossen
- urbaan gebied
- parklandschappen en bomenrijen

Iedere gemeente bevat een unieke mix van leefgebieden (minimaal 3 – maximaal 10).

Provinciale Prioritaire Soorten (PPS): De PPS zijn een wetenschappelijk verantwoorde selectie van meer dan 200 soorten planten en dieren, gekoppeld aan een lijst van specifieke leefgebieden.

Regionale landschappen: Een regionaal landschap is een streek met een eigen identiteit en met belangrijke natuur- en landschapswaarden. Er worden activiteiten ontwikkeld rond duurzame streekontwikkeling op basis van de actuele en potentiële kwaliteiten van de natuur, het landschap en de streekidentiteit. Vlaanderen telt momenteel zeventien regionale landschappen, waarvan er vijf in de provincie Vlaams-Brabant liggen. Het Regionaal Landschap Dijleland, Noord-Hageland, Groene Corridor en Zenne, Zuun en Zoniën zijn definitief erkend door de Vlaamse Minister voor Leefmilieu. Regionaal Landschap Zuid-Hageland is recent opgericht en zal binnen de twee jaar haar erkenningsaanvraag indienen.

Meer info: www.regionalelandschappen.be

- www.rld.be
- www.rlnh.be
- www.rlzh.be
- www.rlzzz.be
- www.rlgc.be

Bijlage 1

Provinciaal subsidiereglement voor gemeentelijke natuurprojecten

Gemeentebesturen vervullen een belangrijke rol bij het bewaken en stimuleren van de biodiversiteit. Eén van de doelstellingen van de campagne is dan ook om zo veel mogelijk gemeenten zo veel mogelijk terreinacties te laten lanceren ten voordele van de voor onze provincie unieke planten- en diersoorten.

De provincie beseft echter dat koken geld kost. Om concrete natuurprojecten te realiseren kunnen de gemeenten daarom gebruik maken van het provinciaal subsidiereglement voor gemeentelijke natuurprojecten, dat het thema biodiversiteit centraal plaatst. Op deze manier kunnen gemeenten tot 50% van de kosten recupereren.

Het doel van het subsidiereglement is het stimuleren van natuurprojecten in en van Vlaams-Brabantse gemeenten met een duidelijk aantoonbare meerwaarde voor de biodiversiteit. De natuurprojecten hebben ondubbelzinnig meer, betere en herkenbare natuur in de gemeente tot gevolg en een verhoging van de biodiversiteit.

Verder wil de campagne 'Je hebt meer burens dan je denkt' de gemeenten ook expliciet aanzetten om zo veel mogelijk burgers, verenigingen en andere actoren te betrekken bij het werken aan biodiversiteit. Dat kan door het opzetten van samenwerkingen en sensibilisatieacties. Bij de kwaliteitsbeoordeling van de voor subsidie ingediende gemeentelijke projecten is één van de criteria dan ook de mate van betrokkenheid van en afstemming met lokale actoren.

Op de website van de provincie is het volledige subsidiereglement te vinden en kan er eveneens een aanvraagformulier gedownload worden. Het reglement bevat een niet-limitatieve lijst van acties en projecten die wel en niet in aanmerking komen. In de subsidieaanvraag zal altijd duidelijk vermeld moeten worden wat de impact van de realisatie van het project zal zijn op de verhoging van de biodiversiteit.

Ter inspiratie vindt u hieronder een voorbeeld van een aanvraagformulier.

AANVRAAGFORMULIER
SUBSIDIE GEMEENTELIJKE NATUURPROJECTEN

1. ADMINISTRATIEF GEDEELTE

1.1 Gegevens m.b.t. de aanvrager (*aanvrager= trekker van het project*)

1.1.1 Naam aanvrager	Gemeentebestuur Liedekerke
1.1.2 Adres	Opperstraat 31, 1770 Liedekerke
1.1.3 Rekeningnummer	091-00001649-29

1.2 Gegevens van de projectverantwoordelijke en/of de contactpersoon

1.2.1 Administratieve verantwoordelijke	
1.2.1.1 Naam	Asselberghs Johan
1.2.1.2 Telefoonnummer	053 64 55 37
1.2.1.3 Faxnummer	053 64 55 09
1.2.1.4 e-mailadres	johan.asselberghs@liedekerke.be
1.2.2 Inhoudelijke verantwoordelijke	
1.2.2.1 Naam	Asselberghs Johan
1.2.2.2 Telefoonnummer	053 64 55 37
1.2.2.3 Faxnummer	053 64 55 09
1.2.2.4 e-mailadres	johan.asselberghs@liedekerke.be

1.3 Algemene gegevens aanvraag

1.3.1 Datum van aanvraag	2008-12-22
1.3.2 Titel project	Eikelmuisproject (aanleg van een kleinschalig cultuurlandschap met hoogstamboomgaard

1.4 Algemene gegevens m.b.t. het project

1.4.1 Betreft het een aanvraag voor de projectindiener zelf of voor een samenwerkingsverband?	Stip aan: ☒ Het betreft een aanvraag voor de projectaanvrager zelf (ga naar 1.4.3). ☐ Het betreft een aanvraag voor een samenwerkingsverband (ga naar 1.4.2).
1.4.2 Samenwerkingsverband (Voeg een gehandtekende engagementsverklaring toe waarin een duidelijke taakverdeling werd opgenomen.)	Naam partner(s): Natuurpunt vzw

1.4.3 Looptijd project <i>Opmerking:</i> <i>Voor indienings- en afrekeningsdata, + uitvoeringstermijn: zie reglement</i>	Startdatum project: Verwacht jaar van afronding van het project: ☐ 2008 ☐ 2009 ☐ 2010 ☒ 2011 ☐ 2012 ☐ 2013 ☐ 2014

1.5 Advies (Hier mag een link naar het advies en de goedkeuring worden opgenomen op voorwaarde dat de informatie lang genoeg beschikbaar is.)

Advies gemeentelijke milieuraad op: 24 november 2009

Goedkeuring project door gemeenteraad op: / (indien geagendeerd op GR)

Goedkeuring project (inclusief financieringsplan) door schepencollege op: 22 december 2009

Advies lokale opvolgingscommissie op: /

2. BESCHRIJVING PROJECT

2.1 Type project (Stip aan onder welke categorie het project kan geplaatst worden.)

- ☐ aankoop gronden voor behoud of aanleg van natuur, bos of park
☒ inrichting ten behoeve van natuur, bos, groen of landschap
☒ soortbescherming
☐ ander:

2.2 Doelstelling van het project

2.2.1 Wat houdt de actie in? Verwijs, indien mogelijk, naar concrete onderdelen van bestaande (en nog actuele) plannen zoals het MBP, G.N.O.P., MJP, enz.

GNOP (1996) Gebiedsgericht beleid

De Pamelse Meersen staan beschreven als gebied 8 in het GNOP (p38). De hoogstamboomgaarden waarvan sprake zijn allemaal verdwenen.

Deel III – Soortgericht beleid (p66)

Uitwerken van soortgerichte natuurbeleidsopties in samenspraak met de plaatselijke natuurverenigingen.

Doelstelling 4, actie 1: campagne voor hoogstamboomgaarden (p78)

2.2.2 Waarom wordt de actie uitgevoerd? Geef verantwoording voor de geplande werken/acties. Schets hiervoor de gemeentelijke beleidsvisie op korte en lange termijn waarin het project past. Verwijs, indien mogelijk, naar concrete onderdelen van bestaande (en nog actuele) plannen zoals het MBP, G.N.O.P., MJP, enz. Beschrijf de huidige situatie (huidig gebruik, functie, knelpunten) en de einddoelstelling (gewenst resultaat via de geplande werken/acties). Hoe zal de actie tegemoetkomen aan de eventuele knelpunten? Indien het dezelfde verwijzingen als bij 2.2.1 betreft, kan naar 2.2.1 verwezen worden.

De gronden zijn aangekocht door Natuurpunt en er is/was aanwezigheid van Eikelmuis. Bijkomend element is dat de officiële buurtweg (Sentier nummer 26) slecht toegankelijk is omdat er erosie van de natuurlijke helling plaatsvindt en de weg wordt kapotgereden door quads ed ... .

Het perceel ligt jarenlang braak waardoor het verruigd. Hier en daar staat nog een stille getuige van vroegere kleine landschapselementen (relicten van een oude meidoornhaag, enkele knotwilgen).

De bedoeling is het vroegere kleinschalige cultuurlandschap herop te bouwen. Hierbij worden de weinige resterende KLE's behouden en indien nodig krijgen ze een onderhoudsbeurt.

Door de sentier enkele meters te verleggen kan het erosieprobleem opgelost worden. Op het bestaande traject wordt een houtkant aangeplant, die de gronddeeltjes vasthoudt en ernaast wordt een nieuwe sentier heraangelegd. Tegelijk wordt er ook infrastructuur aangebracht om quads en dergelijke niet meer op de buurtweg toe te laten.

Er is tot slot ook een natter gedeelte waar mogelijks een poel kan gelegd worden (dit is onder voorbehoud: een boring zal moeten aantonen of dit wenselijk is).

2.2.3 Hoe schat u het innovatief karakter van het project in (indien relevant)?

De inrichting van dit gebied is een mooi voorbeeld hoe de gemeente en natuurverenigingen elkaar kunnen helpen en via samenwerking tot een optimaal resultaat kunnen komen waarbij iedereen voordeel haalt.

1. Concrete actie voor een bedreigde zeldzame diersoort, de zeldzame Eikelmuis;
2. Wandelweg kan verbeterd worden
3. Eenmalige natuurinrichting conform beheersplan Pamelse Meersen.
4. Het aantrekkelijk maken van het kleinschalig landschap
5. Het bestrijden van erosieverschijnselen

2.3 Themaspecifieke criteria

LOCATIE

(adres en/of toponiem)

Briefveld

KADASTERGEGEVENS

Liedekerke - Afdeling 1 sectie D nummer 357, 358 en 359, samen met een oppervlakte van 68are

BESTEMMING GEWESTPLAN

- Bestemming Gewestplan :
landschappelijk waardevol agrarisch gebied
- Is het gebied beschermd als:

- ☒ VEN; gedeeltelijk aangrenzend langs de westkant
- ☐ Vogel- of Habitatrichtlijngebied;
- ☒ gelegen in de uitbreidingsperimeter van een erkend natuurreservaat;
- ☐ erkend bosreservaat;
- ☐ bepaalde groene bestemming volgens APA/BPA/GRUP;
- ☒ andere: landschappelijk waardevol agrarisch gebied

- huidige en toekomstige eigendomssituatie:
percelen gekocht door Natuurpunt
- huidige en toekomstige verantwoordelijke beheer:
Natuurpunt na de éénmalige inrichting, Sentier nummer 26 door Econet

relevante omgevingsfactoren (vermeld factoren die direct of indirect een invloed hebben op het gebied en/of project):

- Opname in en toevoeging aan het erkende natuurreservaat Pamelse Meersen
- De wandelfrequentie is hoog over de buurtweg (Briefveld)
- Bestaat er voor het gebied/project een studie of plan (bijv. provinciaal, gewestelijk, door regionaal landschap, natuurvereniging, of andere derden zoals adviesbureau enz.)?
Beheersplan voor Pamelse Meersen, opgemaakt door Natuurpunt.
- vergunningsplicht: (aard + datum aanvraag)
neen, indien er een poel gegraven zou worden is er mogelijks wel een vergunning nodig

2.4 Geef de betrokkenheid van lokale actoren weer *(zowel interne diensten als externe actoren)*

- Gemeente (Milieudienst)
- Natuurpunt
- Econet Pro Natura

2.5 Meerwaarde voor biodiversiteit

Omschrijf de verwachte meerwaarde voor de biodiversiteit door uitvoering van het natuurproject.
(o.a. de verwachte concrete impact door realisatie van het project)

De keuze om hier een 20-tal hoogstamboomgaarden aan te planten is bewust en specifiek voor de Eikelmuis. Zo hopen we de aanwezige relictpopulatie terug extra kansen te geven.

De inrichting van deze percelen komt ook andere (koester)soorten ten goede, namelijk de Laativlieger en andere vleermuizen. Dankzij de aanwezigheid van KLE's hebben ze terug oriëntatiepunten in het landschap. De sleedoornpage krijgt nieuwe kansen omdat er ook sleedoorn in de heg/houtkant aangeplant zal worden.

Ook allerlei vogels waaronder enkele koestersoorten als Geelgors en Ringmus zullen in dit kleinschalige landschap zeker hun gading vinden.

Door een gepast maaibeheer (met eventueel nabegrazing) zal de ruigte snel veranderen in een bloemrijk grasland. Er is zelfs de mogelijkheid om een heischraal gedeelte te maken. Doelsoorten hier zijn Muizenootje en mogelijks zelfs Hazepootje en Rode Schijnsprurrie.

Indien er ook een poel zou gegraven worden, betekent dit ook een meerwaarde voor amfibieën. Onze koestersoort de Kamsalamander is nog niet gevonden op deze plaats, maar Bruine Kikker en Gewone Pad al wel.

3. PLANNING EN TIMING UITVOERING *(Beschrijf per fase alle acties van het project.)*

Actie	Timing
Vorbereidende werken:	Voorjaar – zomer 2010
Verleggen van de wandelweg + plaatsen van de wandelsluis	Zomer 2010
Aanplant KLE's / boomgaard	Najaar 2010 – winter 2010 - 211
Inhuldiging	April 2011

4. FINANCIËEL GEDEELTE

4.1 Hoeveel bedragen de totale begrote kosten?	6 500 €
4.2 Hoeveel subsidie wordt voor dit project aangevraagd in het kader van het provinciaal subsidiereglement?	3 250 €
4.3 Cumulatie met andere toelagen gepland?	☒ Nee ☐ Ja (welke ?)

Financieringsplan:					
Deelactie	Raming kostprijs	Indiening voor subsidie	Uitvoering door		
			Derden	Eigen personeel	Mina- werkers / INL Pro Natura
1. voorbereidende werken: perceel maaien, ruigten verwijderen	500,-	☒	☒	☐	☐
2. verleggen van wandelpad – Plaatsen van wandelsluis (materiaal)	500,-	☒	☐	☐	☒
3. aanplanten van KLE's en fruitbomen (fruitbomen 20 stuks + palen)	1 500,-	☒	☐	☐	☒
4. aanplanten houtkant	1 500,-	☒	☐	☐	☒
5. aanplant haag + steun	1 500,-	☒	☐	☐	☒
6. uitgraven poel (onder voorbehoud)	1 000,-	☒	☐	☐	☒

Cumulatie met andere toelagen gepland: ☐ ja, welke?: ☒ Nee

5. BIJLAGEN

5.1 Verplichte bijlagen

- ☒ advies gemeentelijke milieuraad (verplicht, tenzij actie komt uit een actieplan goedgekeurd door de minaraad, eventueel via link naar website) : *bijlage 1*
  - ☐ goedkeuring gemeenteraad, eventueel via link naar website (indien geagendeerd op GR)
- ☒ goedkeuring schepencollege, eventueel via link naar website : *bijlage 2 afschrift van collegebeslissing*
  - ☐ gehandtekende engagementsverklaring met een duidelijke taakverdeling (verplicht indien het om een samenwerkingsverband gaat, zie 1.4.2)
- ☒ topografische kaart 1/10.000 met situering van de actie: *Bijlage 3*
- ☒ uittreksel uit de kadastrale legger (verplicht indien het gemeentelijke eigendom betreft of een aankoop van gronden) : *bijlage 4*
  - ☐ langlopende gebruiksovereenkomst (verplicht indien het eigendom van derden betreft)
- ☒ indien reeds in bezit: documenten ter onderbouwing van begroting/financieringsplan (bijv. bestek, offertel)
  - ☐ schattingsverslag van de percelen die aangekocht worden (verplicht indien de actie een aankoop van gronden betreft)
  - ☐ beheerplan (verplicht indien de actie komt uit een beheerplan)
  - ☐ langlopende overeenkomst indien beheer uitbesteed wordt aan derden
- ☒ inrichtingsplan (verplicht indien de actie kadert in aankoop, inrichting, soortbescherming): *bijlage 5*

5.2 Overige bijlagen

- ☐ beleidsplannen, visie waarin de actie kadert
- ☒ andere kaart (en) : kaart gewestplan, luchtfoto, atlas der buurtwegen
- ☐ beheerplan

Projectfiche terug te zenden naar :

Provincie Vlaams-Brabant

Dienst leefmilieu

Provincieplein 1

3010 Leuven

Bijlage 2

Linken met relevante instrumenten van de Vlaamse overheid

1. De Samenwerkingsovereenkomst milieu 2008-2013 (SO)

Zoals bekend kan een gemeente de SO ondertekenen op een basisniveau of een onderscheidingsniveau. Daarnaast kan de gemeente ook een of meerdere projecten indienen die door de Vlaamse overheid bij goedkeuring gesubsidieerd kunnen worden.

1.a. Thema Natuur

1.a.1. Basisniveau

Voor dit basisniveau zijn de volgende verbanden te trekken met de campagne 'Je hebt meer burens dan je denkt':

- opvolging Bermbesluit: indien jouw gemeente in het kader van 'Je hebt meer burens dan je denkt' maatregelen neemt in het leefgebied 'bermen' (bv. doorvoeren van een bepaald type maaibeheer met het oog op de realisatie van gevarieerdere of typische berm), dienen hierbij uiteraard de bepalingen van het Bermbesluit gerespecteerd te worden. Dit is bovendien een wettelijke verplichting.
- promotie streekeigen soorten: bepaalde koestersoorten hebben als leefgebied hagen en houtkanten, bossen of parklandschappen en bomenrijen. Jouw gemeente zou, om het leefgebied van deze koesterburens te versterken, het gebruik van streekeigen soorten en autochtoon plantmateriaal kunnen promoten. Zo kan ook voldaan worden aan deze verplichting van de SO.
- Code goede natuurpraktijk: jouw gemeente kan ook haar natuurvergunningenbeleid inzetten in het kader van de biodiversiteitscampagne (bv. het opleggen van bepaalde voorwaarden). Daarnaast kun je aangeven hoe in de eigen gemeentelijke werking omgegaan wordt met de natuurschuld. Zo kunnen bv. in het kader van de uitvoering van concrete terreinacties voorwaarden opgenomen worden in bestekken (voor bermbeheer dat uitbesteed wordt, bij de uitbesteding van onderhoud KLE).

1.a.2. Onderscheidingsniveau

Ook op het onderscheidingsniveau zijn er een aantal linkjes met onze campagne 'Je hebt meer burens dan je denkt'. De volgende, mogelijk interessante, verbanden kunnen gelegd worden:

- subsidiebesluit (0,5 punt): het meest rechtstreekse verband met de provinciale campagne is het instellen van een subsidiebesluit voor soortbescherming. Ook de andere mogelijke subsidiebesluiten kunnen een link hebben met de campagne: zo kan jouw gemeente ter ondersteuning van het leefgebied van een bepaalde koesterbuur een subsidiebesluit

afkondigen m.b.t. het onderhoud en/of de aanleg van KLE (leefgebied hagen en houtkanten, parklandschappen en bomenrijen,...), streekeigen soorten en autochtoon plantmateriaal (hagen en houtkanten, bossen, parklandschappen en bomenrijen,...), gevelbegroeiing (urbaan gebied) en/of de ondersteuning van natuurverenigingen die bv. acties uitvoeren voor de ondersteuning van de gemeentelijke koesterburen. Om het halve punt te verdienen moeten ook effectief subsidies uitbetaald zijn.

- deelname Dag van het Park of Dag van de natuur (1 punt): jouw gemeente kan ook beslissen om de bevolking mee warm te maken voor de biodiversiteitscampagne via sensibilisatiesacties. Deelname aan de Dag van het Park of de Dag van de Natuur zijn mooie aangrijpingspunten om tegelijk ook de gemeentelijke koesterburen met al het beschikbare materiaal onder de aandacht te brengen en het koestergevoel ingang te laten vinden.
- aanplanten streekeigen soorten door de gemeente (1 punt): deze actie is vergelijkbaar met de hierboven genoemde actie op basisniveau. Op onderscheidingsniveau is het echter jouw gemeente zelf die gebruik maakt van de streekeigen soorten en het autochtoon plantenmateriaal. Dit kan deel uitmaken van een eigen gemeentelijke actie ter versterking van de hierboven genoemde leefgebieden. Bovendien kan hiermee ook de voorbeeldrol van jouw gemeente rond dit onderwerp onder de aandacht gebracht worden.
- inventarisatie en actieplan KLE (2 punten): om de leefgebieden waarin KLE's een belangrijke rol spelen (hagen en houtkanten, parklandschappen en bomenrijen,...) en dus ook de koesterburen die hierin leven te versterken, kan jouw gemeente een inventaris en een actieplan opstellen.

1.a.3. Projecten

De meest concrete aanknopingspunten met de campagne 'Je hebt meer burens dan je denkt' zijn terug te vinden in het projectenniveau. De gemeente heeft daar immers meer speelruimte om, binnen bepaalde thema's, eigen projecten in te dienen. Deze kunnen, bij goedkeuring, tot 50% van de totale kostprijs gesubsidieerd worden. Bovendien kunnen deze projectaanvragen ook bij het provinciebestuur ingediend worden in het kader van het provinciaal subsidiereglement voor gemeentelijke natuurprojecten (zie ook bijlage 1.). Cumulatie is op deze manier mogelijk tot 80% van de totale kostprijs.

- De projectgroep die het meest rechtstreeks aansluit bij de provinciale campagne is 'Soortbescherming'. Jouw gemeente kan daarbij een subsidie ontvangen voor het uitvoeren van soortbeschermingsprojecten, bv. rond de eigen koesterburen.
- Daarnaast zijn er ook nog een hele boel andere projectgroepen die in het kader van concrete terreinacties ten voordele van de gemeentelijke koestersoorten in aanmerking komen voor Vlaamse subsidiëring:
  - o 'Aankoop gronden voor behoud of aanleg van natuur, bos of park': indien een soortbeschermingsproject een aankoop van gronden inhoudt, hoort deze actie thuis onder deze projectengroep. Ook aankopen i.k.v. andere projecten die de bescherming of

versterking van leefgebieden van gemeentelijke koesterburen bevorderen, kunnen uiteraard in aanmerking komen.

- o 'Inrichting(swerken) ten behoeve van natuur, bos, groen of landschap': indien een soortbeschermingsproject de inrichting van terreinen behoeft, hoort deze actie thuis onder deze projectengroep. Ook inrichtingsmaatregelen i.k.v. andere projecten die de bescherming of versterking van leefgebieden van gemeentelijke koesterburen bevorderen, kunnen uiteraard in aanmerking komen.
- o 'Bermbeheerplan': voor de opmaak of evaluatie van een bermbeheerplan, dat goedgekeurd wordt door ANB, kan je gemeente een subsidie ontvangen. Een dergelijk project kan mogelijk kaderen in een concrete actie ter bevordering van het leefgebied (bermen) van jouw koesterburen.
- o 'Subsidiereglement groendaken' en 'Aanleg groendak op gebouw in beheer of eigendom van gemeente': voor koestersoorten die bv. urbane gebieden als leefgebied hebben, kan (het bevorderen van) de aanleg van groendaken een interessante actie zijn. De aanleg van een groendak is immers een vorm van habitatontwikkeling: gebouwen en infrastructuur nemen onvermijdelijk ruimte in en betekenen dus altijd habitatverlies. Hoewel groendaken geen volwaardige vervanging zijn van de verdwenen, meer natuurlijke, habitat kunnen ze zowel voor fauna als flora een belangrijk landschapselement zijn. Groendaken kunnen fungeren als een tijdelijke habitat (als stapsteen en als tijdelijke vluchtplaats) maar ook als vervangingshabitat en als basishabitat. De bloei van sedums zal een sterke aantrekkingskracht uitoefenen op vlinders en andere nectarzuigende insecten. Aldus kunnen groendaken ook bijdragen tot de verhoging van de biodiversiteit.

1.b. Thema Milieuverantwoord Productgebruik - gebruik duurzaam geëxploiteerd hout

Bossen zijn uiterst belangrijke ecosystemen en leefgebieden, met hun immense rijkdommen aan leven. Deze staan wereldwijd echter onder grote druk. Door hout uit duurzaam geëxploiteerde bossen te gebruiken, waar hout op een verantwoorde en duurzame manier gewonnen wordt, wordt de druk op de bossen echter gedeeltelijk verlicht.

Gemeentelijke acties die het gebruik van duurzaam geëxploiteerd hout aanmoedigen, dragen dan ook bij tot het bevorderen van de biodiversiteit in deze leefgebieden.

1.b.1. Basisniveau

De gemeente dient het gebruik van duurzaam geëxploiteerd hout in de werking van de gemeentelijke diensten te implementeren.

Hiervoor dient de gemeente standaard in elk bestek voor de aankoop van hout en houtproducten duurzaam geëxploiteerd hout op te nemen in het standaardbestekvoorschrift.

De gemeente dient ook passieve sensibilisatie te voeren naar de bevolking rond het gebruik van duurzaam geëxploiteerd hout. Ter ondersteuning van de gemeentebesturen stelt de provincie hiervoor een milieutip ter beschikking.

1.b.2. Onderscheidingsniveau

Op onderscheidingsniveau kan de gemeente 1 punt verdienen door een actieve sensibilisatie te voeren rond duurzaam geëxploiteerd hout.

Het provinciebestuur subsidieerde de vzw Fair Timber voor het uitwerken van een tentoonstellingsstand rond FSC-hout. Deze stand kan door de gemeenten ontleend worden voor het voeren van een actieve sensibilisatiecampagne.

2. Bestrijdingsmiddelen - pesticidenreductie

Pesticiden worden gebruikt om onkruid of plagen te lijf te gaan. Die producten werken goed, maar ze zorgen ervoor dat meer dan alleen het onkruid of de plaag zelf gedood wordt. Pesticiden en de afbraakproducten ervan kunnen schadelijk zijn voor mens en milieu. Als het regent, spoelen bestrijdingsmiddelen met het regenwater mee de riolen in. Of ze komen in het oppervlaktewater, in de bodem en zo in het grondwater terecht waar ze verlies van leven kunnen veroorzaken. Op deze wijze zijn ze mee verantwoordelijk voor de achteruitgang van de biodiversiteit.

Daarom werd per decreet een verbod en reductie van het gebruik van bestrijdingsmiddelen in openbare diensten ingevoerd.

2.a. Het decreet van 21 december 2001 houdende de vermindering van het gebruik van bestrijdingsmiddelen door openbare diensten in het Vlaamse Gewest

Het decreet ligt aan de basis van de gemeentelijke reductieplannen voor bestrijdingsmiddelen. Het decreet stelt dat er in principe geen bestrijdingsmiddelen meer gebruikt mogen worden door openbare diensten. Hier kan echter op 2 manieren van afgeweken worden:

- in geval van acute en niet te voorziene plagen die een gevaar inhouden voor mens en/of milieu;
- als er een reductieprogramma opgesteld wordt. Bij het opstellen van dit reductieprogramma wordt een 5-sporen-aanpak gevolgd.

2.b. Het besluit van 19 december 2008 houdende nadere regels inzake de reductieprogramma's ter vermindering van het gebruik van bestrijdingsmiddelen door openbare diensten in het Vlaamse Gewest

Het besluit beschrijft de inhoud van het derde actieprogramma dat de openbare diensten moesten opstellen in het kader van hun reductieprogramma. De indeling van de openbare ruimte in drie locatietypes staat centraal in dit actieprogramma:

- type 1-locaties zijn die locaties waar al een nulgebruik wordt toegepast;
- type 2-locaties zijn die locaties die vanaf 1 juli 2009 zonder chemische bestrijdingsmiddelen worden beheerd;
- type 3-locaties zijn locaties waarvoor een nulgebruik pas haalbaar is na een herinrichting van het terrein (a.h.v. de pesticidentoets). Het derde actieprogramma moest opgemaakt worden voor 31 maart 2009 en trad in werking op 1 juli 2009.

Het nieuwe uitvoeringsbesluit bepaalt ook dat de openbare diensten jaarlijks voor 1 april moeten rapporteren over het reductieprogramma.

Deze rapportering omvat:

- de inventaris van het pesticidengebruik: via de webapplicatie op www.zonderisgezonder.be doen de openbare diensten jaarlijks aangifte van de gebruikte hoeveelheden chemische bestrijdingsmiddelen en/of alternatieve bestrijdingswijzen;
- een opsomming van de omgevormde locaties gedurende het voorgaande jaar, en het resultaat van de toepassing van de pesticidentoets.

3. Het Bermbesluit - Besluit van de Vlaamse Executieve van 27 juni 1984 houdende maatregelen inzake natuurbehoud op de bermen beheerd door publiekrechtelijke rechtspersonen

De doelstelling van het Bermbesluit is om meer natuurwaarden op de bermen te ontwikkelen. Hierbij geldt het algemeen principe van verschraling door te maaien. Deze hogere natuurwaarde van de bermen bevordert de biodiversiteit in deze leefgebieden. Dit kan op zijn beurt de kansen van een aantal van jouw gemeentelijke koesterburen verhogen.

Belangrijk bij natuurtechnisch beheer van graslanden, zoals bermen, is dat de vegetatieproductie voldoende afgevoerd wordt. Indien niet voldoende maaisel wordt verwijderd, zal het beoogde doel, namelijk de ontwikkeling van een bloemrijke en laag productieve berm, niet gehaald worden.

Daarnaast heeft afvoer van het maaisel enkel zin indien de ontwikkelingskansen van de berm voldoende zijn. Belangrijke elementen hierin zijn het voorkomen van bermgrachten, de bermbreedte, het gebruik van de berm en het langsliggend bodemgebruik.

Via de opmaak van een bermbeheerplan kan gestreefd worden naar beperking van het maaisel. Echter de natuurbehoudsdoelstellingen en veiligheid moeten voorop blijven staan. In Vlaanderen zijn de meeste bermen van het voedselrijke type op voedselrijke bodems. Twee maal maaien per jaar is hier noodzakelijk. Op arme zandgronden kan één maaibeurt volstaan.

De eerste maaidatum (na 15 juni) van het Bermbesluit correspondeert in de meeste gevallen niet met de optimale datum. Deze datum is meestal te laat om hinder van de weggebruikers te vermijden en in voldoende verschraling van de vegetatie te resulteren. Ook is door de klimaatwijziging de gemiddelde bloeitijd van de meeste soorten al twee weken eerder dan vóór 10 à 15 jaar en gaat de grasgroei nog door tot ver in oktober. Voedselrijke en nog ruige bermen kunnen best al in de tweede helft van mei gemaaid worden, de tweede maaibeurt eind september - half oktober.

Om potentieel waardevolle bermen, die als leefgebied uiterst belangrijk zijn voor heel wat koestersoorten, op een zo optimaal mogelijke manier te beheren (rekening houdend met specifieke en/of aangepaste maaidata en werkmethode) is een machtiging noodzakelijk. Dit moet gebeuren via de opmaak van een bermbeheerplan en een afwijkingsaanvraag bij het ANB.

Bijlage 3

Het hoe en waarom van Provinciale Prioritaire Soorten en van de leefgebiedenbenadering

Niet alle soorten zijn geholpen met een zuiver gebiedsgericht milieubeleid. Het verbeteren van de algemene milieukwaliteit en/of het vergroten van de geschikte gebieden volstaat in een aantal gevallen immers niet om bepaalde soorten te vrijwaren. Zij vallen bij een dergelijke benadering dan ook uit de boot. Voor deze soorten is een meer specifieke – soortgerichte - aanpak aangewezen. Het provinciale soortenbeleid kan hier als een vangnet fungeren. Omwille van beperkte werkingsmiddelen, kan dat vangnet echter enkel uitgebouwd worden voor soorten die om één of andere reden bijzondere aandacht verdienen in de provincie, de zogenaamde 'Provinciale Prioritaire Soorten'(PPS): soorten waarvoor de provincie een belangrijke rol kan spelen inzake bescherming en waarvoor ze actie kan ondernemen. Deze PPS zullen als uitgangsbasis dienen voor het provinciale beleid inzake biodiversiteit, meer bepaald als onderbouw voor het huidige soortenbeleid.

Drie criteria voor de 'Prioritaire Soorten'

Op basis van drie criteria werd een eerste selectie van de prioritaire soorten, namelijk:

- Habitatrichtlijn / Vogelrichtlijn / EU Rode lijst
- Vlaamse Rode Lijst als 'met uitsterven bedreigd', 'bedreigd' of 'kwetsbaar'
- het zwaartepunt (>33% van *Vlaamse verspreiding*) binnen de provincie

Bijkomende 'symboolsoorten'

Toch zijn er nog steeds enkele soorten die op basis van bovenstaande drie criteria niet in aanmerking komen voor een plaatsje op de PPS-lijst, ondanks het feit dat (provinciale) bescherming onontbeerlijk is om de overleving ervan te verzekeren. Voorbeelden zijn:

- soorten waarvan de Rode Lijst-status achterhaald is en die intussen (lokaal) achteruitgaan. De eikelmuis, bijvoorbeeld, werd niet in de Vlaamse Rode Lijst voor de zoogdieren (1994) opgenomen. Nochtans is deze soort het laatste decennium in Vlaanderen sterk achteruit en hoort die ondertussen thuis in de categorie 'bedreigd' op de Rode Lijst.
- soorten die (bijna) verdwenen zijn, of weinig voorkomen, maar waar nog potentieel voor bestaat in de provincie. De nachtzwaluw was vroeger nog aanwezig op heideterreinen verspreid over de gemeenten in de Zuiderkempen maar werd daarna teruggedrongen naar grote heideterreinen in de provincies Antwerpen en Limburg. Heideherstelprojecten bieden opnieuw kansen voor deze soort in Vlaams-Brabant.
- soorten die gebonden zijn aan (typische Vlaams-Brabantse) omstandigheden, ecotopen of landschappen waarvan het voortbestaan bedreigd is.... Kleine valeriaan groeit in moerasvegetaties op venige, voedselarme bodems onder invloed van basenrijke kwel. Dergelijke vegetaties zijn verspreid over de provincie aanwezig maar staan onder invloed van drainage, vervuiling en onaangepast

landgebruik. Enkel op relictten van zogenaamde blauwgraslanden onder natuurbeheer vind je de soort nog terug.

Deze aanvullende soorten worden verder aangeduid met de term '*symboolsoorten*' en worden aan de lijst met 'prioritaire soorten' toegevoegd.

'Aandachtssoorten'

Naast de PPS en symboolsoorten zijn er ook nog soorten, de zogenaamde '*aandachtssoorten*', die (voorlopig) nog algemeen zijn maar waarvan men kan verwachten dat ze het in de toekomst moeilijk zouden kunnen krijgen. Voor deze aandachtssoorten is niet onmiddellijk actie nodig maar opvolging is zeker aangewezen zodat ze, wanneer ze een neerwaartse trend zouden kennen, voldoende snel maatregelen kunnen worden uitgewerkt. Vlindersoorten zoals gehakkelde aurelia en koevinkje zijn momenteel nog niet bedreigd, maar verwacht wordt dat ze niet zullen ontsnappen aan de dalende trend van een aantal vlinderpopulaties.

Leefgebiedenbenadering

Omdat, naast de aanwezigheid, de instandhouding van het leefgebied cruciaal is voor de overleving van een soort, is een leefgebiedenbenadering een logische volgende stap in het PPS-verhaal. Door het nemen van maatregelen op niveau van leefgebied, komen we tot een multi-soortenbenadering. Belangrijk hierbij is wel dat men deze gebiedsgerichte benadering steeds koppelt aan specifieke soortgerichte maatregelen waar nodig.

Ondertussen werden 99 relevante leefgebieden afgebakend en onderverdeeld in 12 hoofdleeftgebieden:

- 1 waterlopen
- 2 poelen, plassen en moerassen
- 3 akkers
- 4 bermen en verstoorde gronden
- 5 graslanden
- 6 heide
- 7 ruigten en struwelen
- 8 hagen en houtkanten
- 9 bossen
- 10 broekbossen
- 11 urbaan gebied
- 12 parklandschap en bomenrijen

De PPS-soorten worden volgens hun habitatvereisten in deze gebieden ingedeeld, waarbij niet enkel een leefgebied meerdere soorten kan huisvesten, maar een soort tevens aan meerdere leefgebieden kan

gekoppeld worden. Op die manier zullen deze leefgebieden eveneens deel gaan uitmaken van het provinciale biodiversiteit- en soortenbeleid.

Om de opportuniteiten die deze aanpak met zich meebrengt zoveel mogelijk te optimaliseren, zal - naast de leefgebieden en de soorten op zich - tevens de nodige aandacht moeten uitgaan naar het omringende landschap en haar ecologische (infra)structuur.

Kadertekst

Leefgebiedenbenadering: naar Nederlands model

Nederland koos al in 2007 resoluut voor een soortgelijke leefgebiedenbenadering. Op die manier wil de overheid proberen de leefomstandigheden van bedreigde dier- en plantensoorten te verbeteren door in te zetten op een vergroting van de maatschappelijke betrokkenheid bij de uitvoering van het soortenbeleid. Samenwerking tussen verschillende actoren die actief zijn in het landschap, is dan ook een van de speerpunten van de leefgebiedenbenadering.

Overeenkomsten tussen de overheid, terreinbeherende en soortenbeschermende organisaties aan de ene kant en het bedrijfsleven aan de andere kant, zorgen ervoor dat de ruimtelijke ontwikkelingen en initiatieven waarvan de hoofdfunctie(s) anders is/zijn dan natuur gekoppeld worden aan het soortenbeleid. Op deze manier wordt getracht preventief gepast te interveniëren op plaatsen waar natuur met de ruimtelijke ordening in conflict zou kunnen komen en soorten of hun leefgebieden hinder zouden kunnen ondervinden. De verantwoordelijkheid voor het welslagen van deze benadering, ligt hier grotendeels in handen van de provinciale overheden.

Voorbeeld koppeling PPS - leefgebied, de kamsalamander

De kamsalamander is een soort die redelijk hoge eisen stelt aan de kwaliteit van het leefgebied. Afhankelijk van de levensfase van het dier bevindt het zich in een water- of landbiotoop.

Het voortplantingswater moet voldoende diep zijn en voorzien van waterplanten voor de afzet van eieren. Het moet bovendien visvrij zijn om predatie van de larven te vermijden en over een ondiepe zone beschikken waar ze zich kunnen opwarmen.

Volwassen exemplaren overwinteren op land. Ze maken daarvoor gebruik van muizengaten, holtes in boomstronken of zoeken beschutting onder dood hout of strooisellaag.

Om de ontwikkeling van een gezonde populatie mogelijk te maken is een netwerk van verschillende voortplantingspoelen noodzakelijk. Deze moeten bereikbaar zijn via een netwerk van hagen en houtkanten, ruigtes en graslanden met aangepast maaibeheer. De afstand tussen de poelen moet tevens overbrugbaar zijn. Versnippering door wegen en intensief gebruikte landbouwpercelen is nefast.

Aandacht voor het landbiotoop geeft meteen ook kansen aan andere organismen. Hagen en houtkanten vormen broedgelegenheid voor de geelgors. Wanneer er bovendien sleedoorn in voorkomt kunnen ze interessant zijn voor de sleedoornpage.

Een volgehouden verschrallend maaibeheer op het grasland waar de voortplantingspoel gelegen is kan kansen bieden voor bosorchis en papegaaizwammetje.

Maatregelen genomen in functie van de kamsalamander komen dus ook andere soorten ten goede.

Bijlage 4

Educatief aanbod voor scholen en groepen

Provincie Vlaams-Brabant, de regionale landschappen, maar ook tal van andere organisaties hebben een educatief aanbod dat aansluit bij de campagne. In deze lijst verzamelen we een aantal activiteiten van de provincie en van de regionale landschappen. Nieuwe initiatieven en het aanbod van partners vind je terug op www.koesterburen.be.

Aanbod voor scholen en jeugdverenigingen

Structurele ondersteuning

- Milieuzorg Op School
- Themapakketten en bundels

Financiële ondersteuning

- Subsidiereglement Natuur op School
- Poppelepeepasjes voor gratis busvervoer

Beschikbare educatieve materialen

- Natuuruitlenkoffers
- Natuurbox
- Natuurbeheerspel
- Biodiversiteitsspel 'Territorium'
- Spel 'Akkervogels, de helden van de velden'
- Een 'beroemde wereldreiziger' - lessenpakket over de zwaluw
- Eikelmuispel 'fruitdiefjes'
- Uitleenbare rugzak 'Biotoopstudie Bos'

Activiteiten

- Begeleide natuuractiviteiten
- Educatief Natuurbeheer
- Spel 'Moord in de poel'

Algemeen aanbod

Beschikbare materialen

- Tentoonstelling biodiversiteit
- Natuuruitlenkoffers

Activiteiten

- Begeleide activiteiten in de provinciedomeinen

Aanbod voor scholen en jeugdverenigingen

Structurele ondersteuning

Wat	MOS (Milieuzorg Op School)
Wie	Provincie Vlaams-Brabant, Vlaamse Gemeenschap
Doelgroep	kleuter-, lagere en secundaire scholen
Inhoud	MOS staat voor Milieuzorg Op School. MOS helpt de school om op een pedagogisch verantwoorde manier een eigen milieuzorgsysteem uit te bouwen. Dit is een geheel van maatregelen en acties waaraan iedereen (leerlingen, leerkrachten, directie, ouders ...) meewerkt om de school milieuvriendelijker te maken. De 5 centrale thema's zijn energie, afvalpreventie, water, natuur op school en mobiliteit. MOS biedt hiervoor de nodige praktische en educatieve ondersteuning. Een MOS-begeleider ondersteunt de school bij het uitwerken van het project.
Contact	Voor kleuter- en basisonderwijs: mos@vlaamsbrabant.be Voor secundair onderwijs: mos.secundair@vlaamsbrabant.be www.milieuzorgopschool.be www.vlaamsbrabant.be/mos

Wat	Themabundel 'Natuur op school'
Wie	MOS (Milieuzorg Op School)
Doelgroep	kleuter- en lagere scholen
Inhoud	De educatieve themabundel 'Natuur op School' laat toe om milieuzorg zonder al te veel extra inspanningen in het onderwijsgebeuren in te passen en in de praktijk te brengen. Deze themabundel bevat mogelijke acties en educatieve ondersteuning om binnen de school aan de slag te gaan met 'natuur'. Aansluitend bij de themabundel kan je gebruik maken van een uitgebreide leermiddelenlijst. Deze is te downloaden via de website.

Distributie	De themabundel is beschikbaar voor alle MOS-scholen. Je kan een themabundel aanvragen via de provinciale MOS-begeleider.
Contact	De provinciale MOS-begeleiders 016-26 72 36 of 016-26 72 57 mos@vlaamsbrabant.be www.vlaamsbrabant.be/mos www.milieuzorgopschool.be

Wat	Themapakket 'Vergroening van de schoolomgeving' met groenenquête
Wie	MOS
Doelgroep	secundaire scholen
Inhoud	Het themapakket helpt je om je engagement als MOS-school op het vlak van vergroening waar te maken. Het pakket is afgestemd op het MOS-stappenplan dat je ook terugvindt in de MOS-leidraad voor het secundair. Het pakket zit boordevol sensibilisatie- en inventarisatie-ideeën. Het zet je aan maatregelen te bepalen en uit te voeren. Een groene matrix helpt je bij het bepalen van je doelstellingen.
Inventariseren	Met de groenenquête meet je hoe mensvriendelijk, milieuvriendelijk en natuurvriendelijk je school(omgeving) is. Je meet de uitgangssituatie op vlak van: - milieuvriendelijk beheer - natuurwaarde - waardering door de gebruikers van het groen en hun wensen De enquête is opgesteld volgens de principes van Harmonisch Park- en Groenbeheer. De kennis die je daarbij opdoet, laat je toe duurzame maatregelen te nemen, rekening houdend met de diversiteit aan functies die het groen zal vervullen.
Distributie	De themabundel is beschikbaar voor alle MOS-scholen. Je kan een themabundel aanvragen bij de MOS-begeleiders.
Contact	De provinciale MOS-begeleiders 016-26 72 37 of 016-26 72 79 mos.secundair@vlaamsbrabant.be

Financiële ondersteuning

Wat	Subsidie Natuur op School
Wie	Provincie Vlaams-Brabant
Doelgroep	kleuter-, lagere en secundaire scholen
Inhoud	De provincie geeft subsidies voor scholen die werken rond natuur op school. De subsidie bedraagt maximaal 80% van de werkelijke kosten van het project en is beperkt tot 5.000 euro per school per jaar. Enkel projecten van minimum 500 euro worden in overweging genomen. De subsidies worden verleend binnen de perken van de daartoe voorziene budgetten in de provinciale begroting.
Hoe	De projecten moeten voldoen aan bepaalde toepassingsvoorwaarden. Deze kan je vinden in het subsidiereglement . Wie wil deelnemen, dient een aanvraagformulier in. De deputatie van de provincie Vlaams-Brabant toetst elke aanvraag aan de toepassingsvoorwaarden en stelt op basis hiervan de maximum te verkrijgen subsidie vast.
Wanneer	Twee indiendata per jaar: - tussen 1 januari en 1 februari - tussen 1 september en 1 oktober
Contact	016-26 72 44 - nme@vlaamsbrabant.be www.vlaamsbrabant.be/mos

9Wat	Poppelepeepasjes voor gratis busuitstappen naar natuuractiviteiten
Wie	MOS
Doelgroep	kleuter- en lagere scholen
Inhoud	Leerkrachten die met de klas op natuuruitstap willen, kunnen gratis gebruik maken van de bus en de tram van De Lijn door middel van de poppelepeepasjes.
Hoe	Dien vooraf een aanvraag in. Je kunt hiervoor terecht bij de provinciale begeleiders.

Distributie	De poppelepeepasjes zijn gratis voor MOS-scholen. Je kunt ze aanvragen via de provinciale MOS-begeleiders.
Contact	De provinciale MOS-begeleiders 016-26 72 36 of 016-26 72 57 mos@vlaamsbrabant.be www.vlaamsbrabant.be/mos www.milieuzorgopschool.be

Beschikbare materialen

Wat	Natuuruitleenkoffers
Wie	Provincie Vlaams-Brabant, Regionale landschappen, Inverde
Doelgroep	kleuter-, lagere en secundaire scholen, verenigingen
Inhoud	Op heel wat plaatsen in de provincie kan je koffers ontlene vol educatief materiaal. Ontdek met de kleuters het leven van het lieveheersbeestje, doe onderzoek met de kinderen in de poel, ga op onderzoek in het bos ... In de natuuruitleenkoffers vind je een handleiding en veldwerkmateriaal om zelf aan de slag te gaan.
Waar	In een 10-tal uitleenpunten verspreid over de hele provincie. Een overzicht van de uitleenpunten vind je op www.vlaamsbrabant.be/nme
Hoe	Reserveer tijdig een koffer bij één van de uitleenpunten.
Contact	De contactgegevens van de verschillende uitleenpunten vind je op www.vlaamsbrabant.be/nme .

Wat	Natuurbox
Wie	Provincie Vlaams-Brabant
Doelgroep	kleuter-, lagere en secundaire scholen

Inhoud	Een box vol boeken die inspiratie kunnen geven of kunnen helpen bij het uitwerken van natuurprojecten op school. Met onder andere praktische boeken over de aanleg van een ecologische moestuin, de aanleg van een natuurlijke poel, de ecologische kweek van kleinfruit, inspiratie voor een natuurlijkere speelplaats, permacultuur...
Waar	In uitleenpunt 'Provinciehuis' in Leuven.
Contact	www.vlaamsbrabant.be/nme nme@vlaamsbrabant.be - 016/ 23 72 79

Wat	Natuurbeheerspel
Wie	Provincie, Natuurpunt
Doelgroep	lagere scholen, verenigingen (kinderen 11 - 12 jaar)
Inhoud	Kinderen leren op een actieve manier het begrip 'biodiversiteit' kennen, en zien in hoe ze door een goed beheer heel wat plant- en diersoorten kunnen redden.
Waar	In verschillende uitleenpunten in de provincie. Een overzicht van de uitleenpunten vind je op www.vlaamsbrabant.be/nme
Hoe	Reserveer tijdig een koffer bij één van de uitleenpunten
Contact	De contactgegevens van de verschillende uitleenpunten vind je op www.vlaamsbrabant.be/nme

Wat	Biodiversiteitspel Territorium
Wie	Provincie, MOS
Doelgroep	jongeren (12 - 18 jaar)
Inhoud	Territorium is een tactisch spel waarin de provinciale koesterburen en hun leefgebieden centraal staan. Op een toffe manier ontdek je hoe klimaat, menselijke ingrepen en andere

	factoren de biodiversiteit beïnvloeden.
Waar	Territorium is één van de extra booractiviteiten bij de reizende tentoonstelling 'klimaatcasino' en kan mogelijk afzonderlijk ontleend worden.
Distributie	Als je het klimaatcasino reserveert, wordt de tentoonstelling, samen met o.m. het spel geleverd in de school. Reserveren kan via mos.sekundair@vlaamsbrabant.be
Contact	www.vlaamsbrabant.be/klimaatcasino mos.sekundair@vlaamsbrabant.be - 016-26 72 79

Wat	Een beroemde wereldreiziger - lessenpakket over de zwaluw
Wie	Regionaal Landschap Groene Corridor, Regionaal Landschap Noord-Hageland
Doelgroep	kleuter-, lagere school en eerste graad secundair onderwijs
Inhoud	Een powerpointpresentatie, een brochure, krantenknipsels, knutselopdracht, een educatief spel: zwaluwbord, poëzie en een inventarisformulier zwaluwnesten.
Contact	Regionaal Landschap Groene corridor: educatie@rlgc.be of 02-253 43 04 Regionaal Landschap Noord-Hageland: info@rlnh.be of 016-63 59 54

Wat	Spel: 'Akkervogels: de helden van de velden!'
Wie	Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën
Doelgroep	kinderen van 8 tot 12 jaar; scholen, jeugdverenigingen
Inhoud	Het akkervogelspel 'De helden van de velden!' is een terreinspel en wordt in groep gespeeld met minstens 10 deelnemers. Het spel wordt gespeeld als afsluiter van een

	akkerwandeling, waarbij de kinderen de leefomgeving van akkervogels op het terrein zelf hebben waargenomen en besproken. Het spel bestaat uit een infomap, een CD met akkervogelgeluiden, een powerpointpresentatie, een handleiding, vogelkaartjes, een evaluatieblad en spelregels.
Distributie	Aan te vragen of te downloaden via www.rlzzz.be .
Contact	Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën: info@rlzzz.be of 02-452 60 45 - www.rlzzz.be

Wat	Eikelmuis spel 'Fruitediefjes'
Wie	Natuurpunt, Provincie
Doelgroep	kinderen van 8 tot 12 jaar
Inhoud	Samen met je teamgenoten kruip je in de vacht van de eikelmuis. Je ontwaakt uit je winterslaap en volgt haar levensweg een heel jaar lang tot aan het begin van de volgende lente. Je zult voedsel moeten verzamelen, een partner zoeken, een nest maken en gevaren trotseren. Een actief spel over het leven van de eikelmuis.
Distributie	In uitleenpunten in de provincie. Een overzicht van de uitleenpunten vind je op www.vlaamsbrabant.be/nme
Contact	Reserveer tijdig een koffer
	De contactgegevens van de verschillende uitleenpunten vind je op www.vlaamsbrabant.be/nme

Wat	Uitleenbare rugzak 'Biotoopstudie Bos'

Wie	Provincie Vlaams-Brabant
Doelgroep	secundaire scholen
Inhoud	Een biotoop is een 'leefruimte' voor dieren en planten uit de natuur. Zowel de biotische als de niet-levende elementen beïnvloeden de verschillende biotopen. De leerlingen onderzoeken, meten en vergelijken het microklimaat in het bos en de open ruimte. Wat is bepalend? En wat is de invloed van de mens op dit alles?
Waar	In de uitleenpunten 'Provinciehuis' in Leuven, het provinciedomein van Huizingen en bij het Regionaal Landschap Groene Corridor.
Contact	www.vlaamsbrabant.be/nme nme@vlaamsbrabant.be - 016 - 23 72 79

Activiteiten

Wat	Begeleide natuuractiviteiten
Wie	Provincie Vlaams-Brabant, Regionale landschappen, Inverde
Doelgroep	kleuter-, lagere en secundaire scholen, verenigingen
Inhoud	Met klassen en groepen kan je onder leiding van een ervaren gids heel wat natuuractiviteiten beleven. De programma's worden regelmatig aangepast.
Waar	In de provinciedomeinen in Kessel-Lo, Diest, Huizingen en Zoutleeuw. In de gemeenten van het Regionaal Landschap Groene Corridor (Noord-westen van de provincie), in Villa Coremans in Aarschot en in Inverde in Hoeilaert.
Hoe	Reserveer via de plaatselijke educatieve medewerkers
Contact	Overzicht van activiteiten en locaties vind je op www.vlaamsbrabant.be/nme Provinciedomein Halve Maan in Diest, 013 35 86 59 Provinciedomein Het Vinne in Zoutleeuw, 011 88 89 73 Provinciedomein Kessel-Lo, 016 25 47 45 Provinciedomein Huizingen, 02 383 00 28 Regionaal Landschap Groene Corridor, 02 253 43 04 Regionaal Landschap Noord-Hageland, 016 635 954 Inverde Hoeilaert, 02 658 24 94

Wat	Spel Moord in de Poel
Wie	Regionaal Landschap Noord-Hageland, Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën, provinciedomeinen; verschillende uitleenpunten in de provincie
Doelgroep	kinderen van 9 tot 12 jaar; scholen, jeugdverenigingen
Inhoud	De educatieve spelkoffer 'Moord in de poel' laat jongeren tussen 9 en 12 jaar het klassieke wateronderzoek op een spannende manier beleven.
Hoe	In een aantal provinciedomeinen en bij een aantal regionale landschappen kan je het spel onder leiding van een geschoolde 'commissaris' spelen. Daarnaast kan je ook de koffer ontlennen.
Contact	Overzicht van activiteiten en locaties vind je op www.vlaamsbrabant.be/nme . Regionaal Landschap Zenne, Zuun Zoniën, 02-452 60 45 http://www.rlzzz.be Regionaal Landschap Noord-Hageland, 016-635 954 http://www.rlnh.be

Wat	Educatief Natuurbeheer
Wie	Natuurpunt, provincie Vlaams-Brabant
Doelgroep	kinderen 10-12 jaar
Inhoud	Educatief Natuurbeheer laat kinderen van de derde graad van de basisschool de natuur beleven. Het project is gratis en bestaat uit drie fasen. Eerst komt de educatieve medewerker van Natuurpunt in de klas vertellen over natuur. Vervolgens gaan de kinderen een dagje helpen bij het beheer van een natuurgebied in de schoolbuurt. In de lente, als de natuur weer helemaal wakker is, komen de kinderen opnieuw naar 'hun' stukje natuur kijken. En als alles goed verloopt, krijgen ze bovendien het brevet 'Natuurbeheerder Junior' overhandigd.
Waar	Dag 1 in de school, dag 2 en 3 in een natuurgebied dicht bij de school.
Contact	Educatief Natuurbeheer Vlaams-Brabant - 0477-88 08 26 of 0477-82 38 00

Algemeen aanbod

Beschikbare materialen

Wat	Uitleenbare tentoonstelling 'biodiversiteit'
Wie	Provincie Vlaams-Brabant
Doelgroep	Bevolking Vlaams-Brabant via gemeenten, verenigingen, cultuurcentra, scholen, bibliotheken ...
Inhoud	Biodiversiteit: het is geen eenvoudig begrip. Nochtans komt iedereen in zijn of haar dagelijks leven ermee in aanraking. In de tentoonstelling 'Biodiversiteit, alles hangt samen' kom je alles te weten over biodiversiteit als kloppend hart van onze planeet en onderdeel van ons leven. De tentoonstelling bestaat uit een aantal hoofdstukken (ons dagelijks leven, onze behoeften, onze uitdagingen en onze hulpbronnen) waaronder telkens concretere thema's aan bod komen, zoals consumeren, toerisme en landbouw. Elk thema omvat twee tentoonstellingspanelen: • een eerste met daarop duidelijke informatie over het thema in combinatie met twee prachtige foto's ter illustratie. Dezelfde informatie wordt op kinderniveau weergegeven in het kinderparcours, geschikt voor kinderen van 6 tot 10 jaar. • het tweede paneel spitst zich toe op de provinciale campagne voor meer biodiversiteit 'Je hebt meer burens dan je denkt'. Er wordt de link gelegd met het thema en de biodiversiteit in de provincie Vlaams-Brabant. Zo komt biodiversiteit voor de bezoeker hopelijk een stapje dichterbij huis. De koesterschijf met de soorten en de leefgebieden maakt uiteraard ook deel uit van deze tentoonstelling.
Praktisch	De ontleningsvoorswaarden zijn te vinden op http://www.koesterburen.be De tentoonstelling bestaat uit 41 panelen: 20 banners van 1.5 meter breed en 21 banners van 1.0 meter breed. Omdat de tentoonstelling uit verschillende hoofdstukken bestaat, is het ook mogelijk om slechts een deel ervan op te stellen.
Contact	Provincie Vlaams-Brabant, dienst leefmilieu, cel NME tel: 016-26 72 56, nme@vlaamsbrabant.be

Wat	Natuuruitlenkoffers
Wie	Provincie Vlaams-Brabant, Regionale landschappen en Inverde

Doelgroep	kleuter-, lagere en secundaire scholen, verenigingen
Inhoud	Op heel wat plaatsen in de provincie kan je koffers ontlene vol educatief materiaal. Ontdek met de kleuters het leven van het lieveheersbeestje, doe onderzoek met de kinderen in de poel, ga op onderzoek in het bos, ... In de natuuruitlenkoffers vind je een handleiding en veldwerkmateriaal om zelf aan de slag te gaan.
Waar	In een 10-tal uitleenpunten verspreid over de hele provincie. Een overzicht van de uitleenpunten vind je op www.vlaamsbrabant.be/nme
Hoe	Reserveer tijdig een koffer bij één van de uitleenpunten.
Contact	De contactgegevens van de verschillende uitleenpunten vind je op www.vlaamsbrabant.be/nme

Activiteiten

Wat	Bezoekerscentrum en begeleide activiteiten in het Provinciedomein Halve Maan in Diest
Wie	Provinciedomein Halve Maan in Diest
Doelgroep	groepen
Inhoud	- Het bezoekerscentrum Webbekoms Broek is de ideale startplaats voor een natuurwandeling in het gelijknamige natuurgebied. De interactieve tentoonstelling en de natuurtuin met een mini-Hageland met diverse poelen, holle wegen en een hooilandje zijn zeker een bezoek waard. - Het domein biedt ook activiteiten aan begeleid door natuurgidsen: Webbekoms Broek: een wachtbekken vol natuur; Het ABC van de Demervallei, De Wallen, een uniek stukje natuur... zijn er enkele van.
Waar	Omer Vanaudenhovelaan 48, 3290 Diest
Hoe	- Het bezoekerscentrum en de natuurtuin zijn vrij toegankelijk. Contacteer het domein voor de openingsuren! - Voor de begeleide activiteiten reserveert u tijdig een natuurgids.
Contact	013-31 15 28 provinciedomein.diest@vlaamsbrabant.be www.vlaamsbrabant.be/diest

Wat	Begeleide natuuractiviteiten in het provinciedomein van Huizingen
Wie	Provinciedomein Huizingen
Doelgroep	groepen
Inhoud	- Natuurgidsen geven rondleidingen over paddenstoelen, winterwarmtewandeling, vleermuizen, voorjaarsflora,...
Waar	Torleylaan 100, 1654 Beersel
Hoe	Reserveer tijdig een natuurgids
Contact	02-383 00 28 provinciedomein.huizingen@vlaamsbrabant.be www.vlaamsbrabant.be/huizingen

Wat	Begeleide natuuractiviteiten in het provinciedomein van Kessel-Lo
Wie	Provinciedomein Kessel-Lo
Doelgroep	groepen
Inhoud	- Rondleiding in het Lovenarenbroek - Informatie over Harmonisch Parkbeheer
Waar	Gemeenteplein 5, 3010 Leuven
Hoe	Reserveer tijdig bij de NME-medewerker
Contact	016-25 47 45 www.vlaamsbrabant.be/kessello

Wat	Bezoekerscentrum en begeleide natuuractiviteiten in het provinciedomein Het Vinne
Wie	Provinciedomein Het Vinne, Zoutleeuw
Doelgroep	groepen
Inhoud	- Bezoek aan het bezoekerscentrum - Begeleide natuurwandelingen door natuurgidsen
Waar	Ossewegstraat 70, 3440 Zoutleeuw
Hoe	Reserveer tijdig bij de NME-medewerker
Contact	011-88 89 73 www.vlaamsbrabant.be/zoutleeuw

Bijlage 5

Het ABC van een gedragsveranderingcampagne

Hoe gaat gedragsverandering in zijn werk?

Hoe kan jij jouw doelpubliek van gedrag laten veranderen?

En hoe ga je daar op een systematische manier mee aan de slag?

Waarom een gedragsveranderingcampagne?

We willen in Vlaams-Brabant samen werken aan meer biodiversiteit. Als eindresultaat zou de lokale biodiversiteit er in de provincie op moeten vooruitgaan, of toch op zijn minst niet verder achteruit mogen gaan. Dat houdt in dat we eerst voor een positieve attitude rond biodiversiteit moeten zorgen en dan mensen zover krijgen dat ze actie ondernemen. Gedragsverandering dus. Gedragsverandering gaat veel verder dan louter informeren en vereist een andere aanpak dan een klassieke mediacampagne.

Het 7E-model

Gedrag op een hoger niveau tillen	7 E's
Onwetendheid/Onbewust => Bewustzijn	Enlighten (informeren) Enthuse (enthousiasmeren, dramatiseren)
Bewustzijn => Bezorgdheid	Enlighten (informeren) Enthuse (enthousiasmeren, dramatiseren)
Bezorgdheid => Inzicht	Exemplify (inspirerend voorbeeldgedrag) Encourage (aanmoedigen, incentives)
Inzicht => Intentie	Exemplify (inspirerend voorbeeldgedrag) Encourage (aanmoedigen, incentives) Enable (faciliteren, in staat stellen om)
Intentie => Aftastend gedrag	Exemplify (inspirerend voorbeeldgedrag) Encourage (aanmoedigen, incentives) Enable (faciliteren, in staat stellen om)
Aftastend gedrag => Geïntegreerd gedrag	Enable (faciliteren, in staat stellen om) Engage (betrekken)
Geïntegreerd gedrag behouden	Experience

Dit schema voor attitude- en gedragsverandering geeft in grote lijnen weer volgens welk model de campagne in elkaar zit. Typisch voor gedragsverandering is dat je niet in één keer van (on)bewustzijn naar geïntegreerd gedrag gaat. Het is niet omdat je als roker weet dat roken niet gezond is dat je ook meteen ophoudt. De overgang van (on)bewustzijn naar geïntegreerd gedrag verloopt in verschillende fases. Of, je gaat van het ene naar het andere in verschillende treden.

Trap en treden: hoofddoelstellingen vs subdoelstellingen

Om je hoofddoelstelling te bereiken moet je idealiter weten waar je doelgroep (bijv. de bevolking) zich bevindt (op welke trede). Eens je dat weet, kan je nagaan wat je subdoelstellingen zijn. Hoe breng je m.a.w. je doelgroep van de ene trede naar de volgende trede tot je je hoofddoelstelling hebt bereikt?

Het werken met subdoelstellingen heeft twee grote voordelen:

1. Je kunt doelmatiger tewerk gaan en je middelen efficiënter inzetten. Waar andere organisaties en spelers al op inzetten, daar hoeft jij niet meer op in te zetten (en omgekeerd).
2. Je verkleint het risico op grote terugval.

Subdoelstellingen voor onze campagne

Gedrag op een hoger niveau tillen	7 E's
Onwetendheid/Onbewust => Bewustzijn	<u>Enlighten (informer)</u> <u>Enthuse (enthousiasmeren, dramatiseren)</u> wie nog niks weet over de toestand van de lokale biodiversiteit, moeten we erover vertellen
Bewustzijn => Bezorgdheid	<u>Enlighten (informer)</u> <u>Enthuse (enthousiasmeren, dramatiseren)</u> wie het zich niet aantrekt, moeten we laten ervaren dat er wel degelijk een probleem is
Bezorgdheid => Inzicht	<u>Exemplify (inspirerend voorbeeldgedrag)</u> <u>Encourage (aanmoedigen, incentives)</u> wie het probleem niet zijn probleem vindt, moeten we helpen in te zien hoe dit wel het geval is

Inzicht => Intentie	<u>Exemplify (inspirerend voorbeeldgedrag)</u> <u>Encourage (aanmoedigen, incentives)</u> <u>Enable (faciliteren, in staat stellen om)</u> wie weet dat hij iets voor de lokale biodiversiteit moet doen, maar niet weet hoe, moeten we inspirerende voorbeelden geven
Intentie => Aftastend gedrag	<u>Exemplify (inspirerend voorbeeldgedrag)</u> <u>Encourage (aanmoedigen, incentives)</u> <u>Enable (faciliteren, in staat stellen om)</u> wie wil werken aan biodiversiteit, maar niet meteen in staat is, moeten we de middelen en de nodige aanmoediging geven om tot actie over te gaan
Aftastend gedrag => Geïntegreerd gedrag	<u>Enable (faciliteren, in staat stellen om)</u> <u>Engage (betrekken)</u> wie iets heeft gedaan voor biodiversiteit, maar niet meteen verder gaat, moeten we feedback geven en betrekken als voortrekker. We doen er alles aan om van die eerste ervaringen leuke ervaringen te maken
Geïntegreerd gedrag behouden	<u>Experience</u>

Treden, barrières, hefbomen

Om je doelgroep (bijv. de bevolking) van de ene trede naar de andere te helpen gaan, moet je barrières overwinnen. Het 7E-model bevat hefbomen voor de verschillende barrières die je tegenkomt onderweg naar geïntegreerd gedrag.

Maar hoe ga je om met barrières?

Met behulp van de meetwijzer (zie Meetwijzer) en het 7E-model kun je nagaan op welke trede je doelgroep/gesprekspartner zich bevindt en waar je zijn of haar barrières kunt situeren.

Iedere barrière vereist een aangepaste hefboom. Weet je waar de barrière zich situeert, dan kun je aan de hand van het model zien waar het accent op moet liggen in de oplossing die je aanbiedt. Gaat het over onwetendheid: enlighten (informeer) en enthuse (enthousiasmeer, dramatiseer).

Barrières en behoeftes

Iedere barrière verwijst impliciet of expliciet naar een achterliggende behoefte. Probeer die behoefte te expliciteren en respecteer die behoeftes. Je zult zien dat hoe meer je zoekt naar achterliggende behoeftes, hoe vaker je raakpunten vindt met de doelstellingen van de campagne.

Hefboom nodig? Je kunt het ook gewoon vragen.

De gemakkelijkste manier om te weten te komen welke hefboom er nodig is door het gewoon te vragen:

- “Wat heb je nodig om ervoor te zorgen dat ...?”

Stel je een vraag, geef dan je gesprekspartner tijd om te antwoorden. Tel gerust tot 10 voordat je een nieuwe vraag stelt.

Eén E is vaak een optelsom van voorafgaande E's

Een goede hefboom is ook een optelsom van aspecten die bij de voorafgaande treden aan bod zijn gekomen.

In onderstaande tabel krijg je een overzicht van verschillende barrières (B) en een beschrijving van bruikbare hefbomen (H) voor onze gedragsveranderingcampagne.

Onwetendheid	
“Biodiversiteit? Achteruitgang? Probleem? Nooit van gehoord.”	
(B) “Ignorance is bliss” Hoe minder je weet, hoe minder je je zorgen hoeft te maken. Er wordt geen heil verwacht van interesse, enkel ellende: “’t Ging vroeger ook. We doen al genoeg. Ik moet er allemaal niks van weten.” Vaak is dit geboren uit negatieve ervaringen uit het verleden.	Enlighten Enthuse
(H) Feitelijke kennis We bieden de informatie over biodiversiteit zachtjes aan, erover wakend dat de luisteraar niet dichtklapt. Informatie wordt dan ook graag in een laagje entertainment verpakt: infotainment.	

Bewustzijn		Enlighten Enthuse
"Ja ik weet dat de biodiversiteit er hier op achteruit gaat. Wat is het probleem?"		
(B) Onbekommerd Men voelt zich niet betrokken. Dat natuur- en wereldprobleem is niet mijn probleem. Ik heb mijn eigen zorgen.		
(H) Empathie Geef de luisteraar een rol in het biodiversiteitverhaal. Of biedt het verhaal d.m.v. storytelling zo aan dat de luisteraar zich kan inleven.		

Bezorgdheid		Exemplify Encourage
“Nou, die teruglopende biodiversiteit is best ernstig. Dat ze het maar snel oplossen. Het is echter niet echt mijn (voornaamste) probleem.”		
(B) Waardenhiërarchie Ok het is belangrijk, maar er zijn dingen die nog belangrijker zijn. Beleidsprioriteiten en andere persoonlijke prioriteiten steken hier de kop op.	(B) Onschuld “Ja, het is erg. Maar het is niet mijn schuld. De overheid moet het maar oplossen. Je kunt de zonden van de wereld niet op de kleine man afwentelen.”	
(H) Waarden-koppeling Hoe laat je de waarden die wij naar voren willen schuiven – biodiversiteit is belangrijk – stijgen op iemands waardenladder? Inspirerende voorbeelden waar je gesprekspartner zich in herkent kunnen helpen, net als incentives (subsidies, gadgets),...	(H) Solidariteit Sociale betrokkenheid genereren en empoweren door in te spelen op achterliggende waarden (“je kunt meehelpen en scoren”) zijn mogelijke sleutels. Inspelen op schuldgevoelens is not done.	

Inzicht	
“Ok, ‘t is ook mijn probleem en ik moet er iets aan doen, maar ik kan niet helpen vrees ik.”	
(B) Gewoontes “Ja, ik weet het, maar zo simpel is het allemaal niet”. Het is moeilijk uit een vast patroon te breken, en dat te vervangen door een onbekende, onoverzichtelijke houding. We vragen orde te vervangen door chaos, zekerheid door onzekerheid. Gemak door ongemak. Gewoontes worden bovendien vaak ondersteund door sociale groepen en de daarbijhorende sociale druk.	Exemplify Encourage Enable
(H) (eigen) stapsgewijze oplossingen Het gewenste gedrag moet zo laagdrempelig mogelijk zijn. Het gedrag op zich moet geen nieuw probleem vormen. Het moet een pasklaar antwoord zijn, een inzichtelijke oplossing voor de bezorgdheid. Als het even kan kijken hoe men in gelijkaardige situaties zelf met oplossingen is gekomen. “Ok, dat kan ik wel.” (H) Doen wat je zegt Om deze oplossingen tastbaar en haalbaar voor te stellen moeten we ze niet alleen vermelden, maar ook concreet waarmaken en als aanlokkelijke voorbeelden naar voor schuiven. (H) Zoek naar uitzonderingen Geen enkele gewoonte is permanent. Iedereen heeft altijd ooit wel eens een uitzondering gemaakt of gekend op de regel. Gebruik die uitzondering als basis om je verhaal op te bouwen. Graaf dieper en probeer die uitzondering te laten herbeleven. Daar ligt misschien wel de sleutel tot je succes.	

Intentie	
"Ik weet wat ik zou kunnen doen en wil wel helpen, maar ik ben niet in staat om een actie te ondernemen."	Exemplify Encourage Enable
(B) Inzet van resources "Ik zou het wel doen maar ik heb geen tijd/geld/ruimte/..." Het implementeren van een nieuw gedrag houdt een herverdeling van resources in. Een heel concrete barrière.	
(H) Motivatie Laten we de doelgroep helpen met hun resources. We verlagen de druk op hun resources met incentives (kant-en-klare tools, subsidies, campagne-instrumenten,...). (H) Toegang Is het stellen van het gewenste gedrag überhaupt mogelijk? Is wat we vragen uitvoerbaar? (H) Herformuleren / Aanpassen Je doelstelling opsplitsen in subdoelstellingen of het herformuleren van de doelstelling kan al voldoende zijn.	

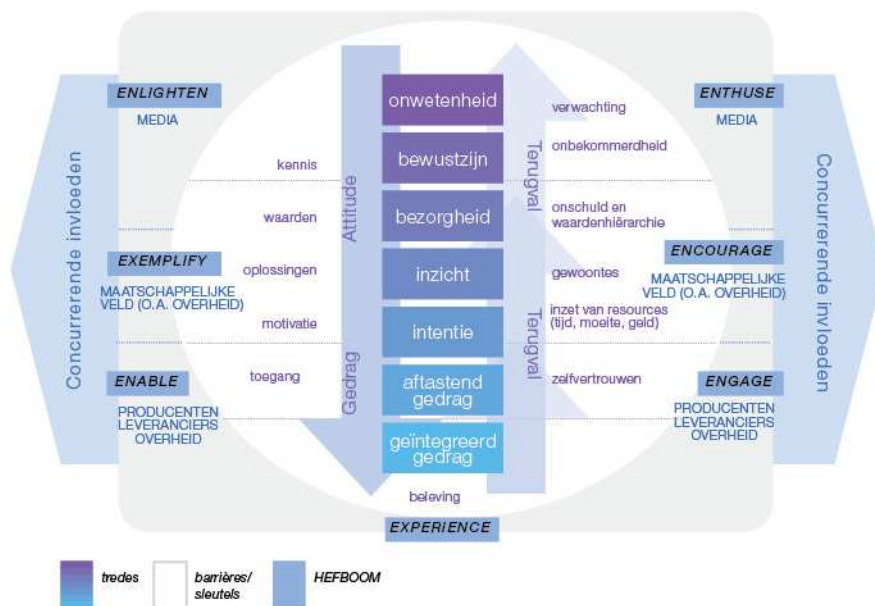
Aftastend gedrag	
"Ik heb een actie gedaan. Was dat het nu? Effect? Waarom zou ik het opnieuw doen?"	Enable Engage
(B) Zelfvertrouwen Wie dan toch besluit om een actie te ondernemen, die is vaak onzeker, zoekt constructieve feedback. Als het zelfvertrouwen wordt aangetast, wat dan?	
(H) Bekrachtigen Laat je doelgroep niet los nadat ze eenmaal het gewenste gedrag heeft gesteld. Beloon de doelgroep met positieve aandacht en constructieve feedback. Of nog beter, geef haar een exemplarische rol in je verhaal of laat haar mee trekken.	

Geïntegreerd gedrag	
(H) Beleving Wat onze doelgroep beleeft tijdens het stellen van het doelgedrag, kan zowel een hindernis als een motivator zijn: het komt erop neer een zo breed en positief mogelijke beleving op te zetten.	Experience

En dan nu concrete mogelijkheden:

Gedrag op een hoger niveau tillen	7 E's	CONCRETE SLEUTELS / HEFBOMEN
Onwetendheid/Onbewust => Bewustzijn	Enlighten (informer) Enthuse (enthousiasmeren, dramatiseren)	* tekst PPS-leefgebieden (zie bijlage 3) * koesterschijf * website www.koesterburen.be * redactionele bijdragen en advertenties in milieukrant / MilieuSpots / digitale milieunieuwsbrief / Vlaamse Brabander / persartikels / persconferentie / TV-reportage op ROB * fotomateriaal (www.koesterburen.be) * affiches * belevingsgadget
Bewustzijn => Bezorgdheid	Enlighten (informer) Enthuse (enthousiasmeren, dramatiseren)	* tekst PPS-leefgebieden (zie bijlage 3) * koesterschijf * www.koesterburen.be * redactionele bijdragen en advertenties in milieukrant / MilieuSpots / digitale milieunieuwsbrief / Vlaamse Brabander / persartikels / persconferentie / TV-reportage op ROB * fotomateriaal (www.koesterburen.be) * affiches * belevingsgadget (als informatiedrager voor de eindgebruiker)
Bezorgdheid => Inzicht	Exemplify (inspirerend voorbeeldgedrag) Encourage (aanmoedigen, incentives)	* best cases (www.koesterburen.be) * voorbeelden - actiemaatregelen (www.koesterburen.be) * gemeentekit * jaarlijkse studiedag en persmoment met de beste praktijken * belevingsgadget (indien ze naar de intermediair als beloning of incentive worden ingezet)

Inzicht => Intentie	Exemplify (inspirerend voorbeeldgedrag) Encourage (aanmoedigen, incentives) Enable (faciliteren, in staat stellen om)	* Best cases (www.koesterburen.be) * voorbeelden - actiemaatregelen (www.koesterburen.be) * gemeentekit * koesterschijf * maatregelenfiches * subsidies voor gemeentelijke natuurprojecten (www.vlaamsbrabant.be) * voorbeeldbrieven / voorbeelduitnodigingen * belevingsgadget (indien ze als beloning of incentive worden ingezet)
Intentie => Aftastend gedrag	Exemplify (inspirerend voorbeeldgedrag) Encourage (aanmoedigen, incentives) Enable (faciliteren, in staat stellen om)	* maatregelenfiches * subsidies voor gemeentelijke natuurprojecten (www.vlaamsbrabant.be) * belevingsgadget (indien ze als beloning of incentive worden ingezet)
Aftastend gedrag => Geïntegreerd gedrag	Enable (faciliteren, in staat stellen om) Engage (betrekken)	* maatregelenfiches * jaarlijkse studiedag met workshops rond specifieke terreinacties
Geïntegreerd gedrag behouden	Experience	* feedback van de deelnemende gemeenten en lokale groepen over hun beleving verzamelen en opnieuw gebruiken in de campagne (delen op studiedag, gebruiken in persberichten en –momenten)...

Meetwijzer: wie staat op welke trede?

Hoe deze meetwijzer gebruiken?

Om te weten op welke trede je doelgroep (bijv. de bevolking) zich bevindt, kun je gebruik maken van de volgende vragenlijst.

Per overgang

De vragen zijn gegroepeerd per twee treden en de antwoorden geven een richting aan (x gaat meer in de richting van onwetendheid, of meer in die van bewustzijn). De vragenlijst is een indicator.

Doorvragen

Het is aangewezen om door te vragen met vragen als:

- Wat bedoelt u precies?
- Kunt u een voorbeeld geven?

Peilen naar barrières

Eens je een indicatie hebt waar je doelgroep zich bevindt, kun je peilen naar de barrières. Daarbij kan je gebruik maken van de volgende follow-up vragen die je vindt aan het einde van de vragenlijst.

Omgaan met barrières

Voor meer informatie over hoe je kunt omgaan met barrières rond biodiversiteit verwijzen we naar een apart deel in deze kit dat volledig is gewijd aan veelvoorkomende barrières en mogelijke hefbomen.

Vragenlijst bevolking (mogelijke vragen)

Onwetendheid of Bewustzijn?

- Voor wie is de lokale biodiversiteit belangrijk?
- Kunt u mij iets vertellen over de lokale biodiversiteit in uw gemeente?
- Kent u doelstellingen rond biodiversiteit?
- Weet u waarom 2010 belangrijk is voor de biodiversiteit?
- Kent u soorten x, y, z?
- Van de soorten x, y, z, ... welke kent u en welke komen voor in uw gemeente?
- Denkt u dat ze in uw gemeente voorkomen?
- Wat is volgens u de relatie tussen leefgebieden en biodiversiteit?
- Kent u enkele leefgebieden uit uw gemeente?
- Vindt u het belangrijk om die te kennen?
- Waarom zou het belangrijk kunnen zijn die te kennen?

Bewustzijn of Bezorgdheid?

- Hoe gaat het met de lokale biodiversiteit?
- Hoe gaat het met soorten x, y, z?
- Hoe staat u tegenover de huidige evolutie van de lokale biodiversiteit?
- Als soorten x, y, z zouden verdwijnen, welke impact zou dat hebben op uw gemeente?
- In welke mate is de lokale biodiversiteit belangrijk voor u?
- In welke mate beïnvloedt de lokale biodiversiteit het leven in uw gemeente?
- In welke mate zou een verminderde biodiversiteit het leven in uw gemeente beïnvloeden?
- Per maand, hoe vaak spreekt u over biodiversiteit?

Bezorgdheid of Inzicht

- In welke mate vindt u dat het de taak is van uw gemeente om iets te doen aan de lokale biodiversiteit?
- In welke mate vindt u dat het uw taak is om iets te doen voor de lokale biodiversiteit?
- In uw lijstje van vijf belangrijkste prioriteiten, op welke plaats staat het behoud van de lokale biodiversiteit?
- Wiens verantwoordelijkheid is het om ervoor te zorgen dat de lokale biodiversiteit behouden blijft?
- Voelt u zich verantwoordelijk voor het op peil houden van de lokale biodiversiteit?

- Denkt u dat u daar uw verantwoordelijkheid in opneemt? Hoe?

Inzicht of Intentie

- Gelooft u dat u zelf iets kunt doen?
- Kunt u een voorbeeld geven van wat u zelf kunt doen? Wat nog?
- Bent u van plan om iets te doen om de lokale biodiversiteit op peil te houden?
- Wat bent u van plan? / Waarom blijft het voorlopig bij plannen?
- Kunt u doen wat u wilt doen om de biodiversiteit in stand te houden?
- Wat maakt het moeilijk om te doen wat u wilt doen om de biodiversiteit in stand te houden?
- Wat zou u nog graag doen?

Intentie of Aftastend gedrag

- U bent van plan iets te doen?
- Hoe concreet zijn die plannen?
- Wat maakt dat het voorlopig bij plannen blijft?
- U bent van plan opnieuw iets te doen?
- Vindt u het nodig om opnieuw iets te doen?
- Hebt u in het verleden al acties ondernomen?
- Wilt u vaker acties ondernemen?

Aftastend gedrag of Geïntegreerd gedrag

- Wat weerhoudt u ervan om vaker actie te ondernemen?
- Wanneer doet u volgens u voldoende?
- Wat was het effect van vorige acties op het terrein?
- Wat was de uitkomst van vorige acties?
- Wat zou het voor u betekenen om nog vaker actie te ondernemen?
- Hoe zou uw gedrag/aanpak anderen kunnen inspireren?

Follow-up vragen: detecteren van barrières

- Wat hebt u nodig om van x (huidige positie) naar y (volgende trede) te gaan?
- Wat maakt dat u nu bij x blijft en niet overgaat naar y?
- Welke voorwaarde moet vervuld zijn voor u van x naar y zou gaan?
- Hoe ziet u zichzelf van x naar y gaan?

Bijlage 6

Sjabloon voorbeeldacties

Doelgroep:

Koestersoort:

Leefgebied:

Naam actie:

Initiatiefnemer:

Betrokkenen:

Waar:

Wanneer:

Resultaat:

Verloop actie:

Vorbereiding actie:

Meer info:

Contactpersoon:

Bijlage 7

Fotoverantwoording

Campagneblad vooraan

• boktor op hand	Pieter Van Dorsselaer, Natuurpunt
• kind in bos	Eddy Macquoy
• ree in bos	Marc Slootmaekers
• mensen in grasland	Griet Nijs, Brakona
• boom aan bosrand	Marc Slootmaekers
• ingang boerderij	RLZH
• kinderen met nestkasten	Eddy Macquoy
• vogels in boom	Marc Slootmaekers
• kerkuilenjongen	JasperVanWeverberg
• nestkast in boom	Peter Hendrickx
• goudveil	RLGC
• zoeken in grasland	Eddy Macquoy
• goudvink	Marc Slootmaekers

Tussenblad 1: Waterlopen

• ijsvogel	Harvey van Diek / Buitenbeeld
• grote modderkruiper	Jelger Herder / Buitenbeeld
• waterspitsmuis	René Janssen / Buitenbeeld
• riverdonderpad	Jelger Herder / Buitenbeeld
• oeverzakking	Karen Welkenhuysen, VMM
• dynamiek waterloop	Eric Malfait
• oevererosie	Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant
• goed beheer	Wouter Pattyn, Naturesk
• slibruiming	Karen Welkenhuysen, VMM
• vismigratiekelpunten	Marc Slootmaekers

Tussenblad 2: akkers

• geelgors	Daniele Occhiato / Buitenbeeld
• grauwe gors	Jan van der Greef / Buitenbeeld
• veldleeuwerik	Daniele Occhiato / Buitenbeeld
• akkergeelster	Bart Wullings / Buitenbeeld
• Europese hamster	René Janssen / Buitenbeeld
• gewone dwergvleermuis	René Janssen / Buitenbeeld
• patrijs	Michel Geven / Buitenbeeld
• blauwe kiekendief	Reint Jakob Schut / Buitenbeeld
• groot spiegelklokje	Michel Geven / Buitenbeeld
• akkerlandschap (grote luchtfoto)	Wouter Pattyn, Naturesk
• akker met houtkant en weg	Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant
• graan + korenbloem	Marc Sloodmaekers
• akkervogelwandeling	Marc Sloodmaekers

Tussenblad 3: poelen, plassen en moerassen

• moerassprinkhaan	Ronald Messemaker / Buitenbeeld
• drijvende waterweegbree	Hendrik van Kampen / Buitenbeeld
• kamsalamander	Jerger Herder / Buitenbeeld
• karwijselie	Ron Poot / Buitenbeeld
• kleine valeriaan	Ron Poot / Buitenbeeld
• roerdomp	Hans Gebuis / Buitenbeeld
• woudaap	Chris van Rijswijk / Buitenbeeld
• waterbiotoop (kleine foto)	Archief dienst leefmilieu, prov. Vlaams-Brabant
• open waterbiotoop (grote foto)	Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant
• leefgebied optimaliseren	Archief dienst leefmilieu, prov. Vlaams-Brabant
• gefaseerd rietlandbeheer	Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant
• wuivend riet (kleine foto)	Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant

Tussenblad 4: graslanden

- voorzijde tussenblad Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant
- kwartelkoning Natalia Paklina / Buitenbeeld
- bruine vuurvliinder Luc Hoogenstein / Buitenbeeld
- bijenorchis Gerrit van Ommering / Buitenbeeld
- bosorchis Wouter Pattyn / Buitenbeeld
- hondskruid Ronald van Wijk / Buitenbeeld
- slanke aardtong Herman Berkhoudt / Buitenbeeld
- fijngeschubde aardtong Stig Madsen / Buitenbeeld
- papegaaizwammetje Hannie Joziasse / Buitenbeeld
- verschraling Pieter Abts, Natuurpunt
- extensief Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant
- produktiegrasland Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant
- prikkeldraadvegetatie Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant
- detail bloemrijk grasland Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant
- bloemrijk grasland Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant
- wasplaattelling Griet Nijs, Brakona

Tussenblad 5: Hagen en houtkanten

- voorzijde tussenblad Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant
- witvlekbosrankspanner John van den Heuvel / Buitenbeeld
- sleedoornpage Klaas van Haeringen / Buitenbeeld
- grauwe klauwier Paul Cools / Buitenbeeld
- eikelmuis Buitenbeeld
- iepenpage Jan-Luc van Eijk / Buitenbeeld
- levendbarende hagedis Jelger Herder / Buitenbeeld
- grootoorvleermuis René Janssen / Buitenbeeld
- takkenwal Marc Sloodmaekers
- sleedoorn RLGC
- berm vol voedsel Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant
- luchtfoto Wouter Pattyn, Naturesk

- gemengde hagen Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant
- aanplanten houtkanten op bermen Archief dienst leefmilieu, prov. Vlaams-Brabant

Tussenblad 6: Heide

- voorzijde tussenblad RLNH
- slijmwasplaat Maico Weites/ Buitenbeeld
- kale rode bosmier Herman Berkhoudt / Buitenbeeld
- gouden tor John van den Heuvel / Buitenbeeld
- heidekartelblad Marc Slootmaekers
- boomleeuwerik Paul Cools / Buitenbeeld
- veldkrekel John van den Heuvel / Buitenbeeld
- nachtzwaluw Harvey van Diek / Buitenbeeld
- extensieve begrazing Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant
- heide schraal en voedselarm RLNH
- grote centrale foto (grassen) Archief dienst leefmilieu, prov. Vlaams-Brabant

Tussenblad 7: Bossen

- middelste bonte specht Luc Meert
- spaanse vlag Klaas van Haeringen / Buitenbeeld
- boshyacinth Marc Slootmaekers
- wilde narcissen Marc Slootmaekers
- vliegend hert Els Branderhorst / Buitenbeeld
- goudplaatzwam Josef Hlasek / Buitenbeeld
- bosvleermuis René Janssen / Buitenbeeld
- behaarde rode bosmier Albert de Wilde / Buitenbeeld
- grote luchtfoto (bos) Wouter Pattyn, Naturesk
- exoten Marc Slootmaekers
- bosbeleving RLGC
- gelaagdheid in het bos Regionale Landschappen
- aangepast bosbeheer Dirk Buysse, provincie Vlaams-Brabant
- goed hakhoutbeheer Anne Holvoet, RL Vlaamse Ardennen
- dood hout Marc Slootmaekers

Tussenblad 8: Broekbossen

• vingerhelmbloem	Ronald van Wijk / Buitenbeeld
• boswederik	Gerrit van Ommering / Buitenbeeld
• rode kelkzwam	Cees Klomp / Buitenbeeld
• matkop	Bendiks Westerink / Buitenbeeld
• slanke zegge	Ron Poot / Buitenbeeld
• stijve naaldvaren	Gerrit van Ommering / Buitenbeeld
• grote weerschijnvlinder	Ron Poot / Buitenbeeld
• kleine ijsvogelvlinder	Klaas van Haeringen / Buitenbeeld
• waterspitsmuis	René Janssen / Buitenbeeld
• vuursalamander	Jelger Herder / Buitenbeeld
• goudveil	RLGC
• goede waterkwaliteit	Marc Slootmaekers
• dood hout	Marc Slootmaekers
• wegwerken puntlozingen	Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant

Tussenblad 9: Ruigten en struwelen

• bramensprinkhaan	Els Branderhorst / Buitenbeeld
• heggeranklieveheersbeestje	Andre Den Ouden / Buitenbeeld
• ligusterstipsanner	Josef Hlasek / Buitenbeeld
• sleedoornpage	Peter van der Wijst / Buitenbeeld
• kraagroos	Josef Hlasek / Buitenbeeld
• kneu	Peter van Rij / Buitenbeeld
• voorbeeld bloemrijke ruigte	Marc Slootmaekers
• randbeheer van bossen	archief dienst leefmilieu, prov. Vlaams-Brabant
• sleedoorn	Marc Slootmaekers
• goed hakhoutbeheer	Frederik Vanlerberghe, prov. Vlaams-Brabant
• braakliggend gebied	archief dienst leefmilieu, prov. Vlaams-Brabant
• bremstruweel	Helen Defever, Vlaamse Gemeenschap, NTMB

Tussenblad 10: Urbaan gebied

• baardvleermuis	René Janssen / Buitenbeeld

• kerkuil	Han Bouwmeester / Buitenbeeld
• slechtvalk	Harvey van Diek / Buitenbeeld
• huismus	Hans Gebuis / Buitenbeeld
• huiszwaluw	Arie Ouwerkerk / Buitenbeeld
• gelaagdheid	Pierre Faché, prov. Vlaams-Brabant
• slakkenmuurtje	Pierre Faché, prov. Vlaams-Brabant
• grote luchtfoto centraal	Wouter Pattyn, Naturesk
• aantrekken oorwormen	Pierre Faché, prov. Vlaams-Brabant
• ruig hoekje in de tuin	Pierre Faché, prov. Vlaams-Brabant
• mestplankjes	RLZH
• nesten huiszwaluwen	RLZH
• erfbeplanting	RLGC

Tussenblad 11: bermen en verstoorde grond

• voorzijde tussenblad	Helen Defever, Vlaamse Gemeenschap, NTMB
• vroedmeesterpad	Jerger Herder / Buitenbeeld
• rugstreeppad	Jerger Herder / Buitenbeeld
• oeverzwaluw	Daniele Occhiato / Buitenbeeld
• beemdkroon	Ronald van Wijk / Buitenbeeld
• grote tijm	Michel Geven / Buitenbeeld
• perceelsrandenbeheer	Archief dienst leefmilieu, prov. Vlaams-Brabant
• voorbeeld bebloemde berm	Joachim Lambrechts, RLZH
• maaidata afstemmen (grote foto)	Helen Defever, Vlaamse Gemeenschap, NTMB
• zandgroeve	Mark Lehouck, Natuurpunt
• begraafplaats	Pieter Abts, Natuurpunt

Tussenblad 12: Parklandschap en bomenrijen

• voorzijde tussenblad	Griet Nys, Brakona
• gekraagde roodstaart	Natalia Paklina / Buitenbeeld
• eikelmuis	Buitenbeeld
• boerenzwaluw	Klaas van Haeringen / Buitenbeeld
• hazelworm	Jelger Herder / Buitenbeeld
• gouden loopkever	Josef Hlasek / Buitenbeeld

• ingekorven vleermuis	Rene Janssen / Buitenbeeld
• steenuil	Michel Geven / Buitenbeeld
• inrichten en beheer van parken	Jean-François Van den Abeele, Fris in het Landschap
• nestkastenactie	RLD
• oude bomen behouden	RLD
• boerderij	RLZH
• zwaluwnesten	RLZH
• holle weg	Marc Sloodmaekers
• ijskelder	Wout Willems
• knotwilgen	Griet Nys, Brakona
• cyclisch knotbeheer	RLZH